

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİS DEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

OKUL TAKIMLARINDA FAALİYET GÖSTEREN SPORCU ÖĞRENCİLERİN
SALDIRGANLIĞA VE ŞİDDETE EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ
(ADANA İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Sinan KILKIŞ

Niğde
Haziran - 2019

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİS DEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

OKUL TAKIMLARINDA FAALİYET GÖSTEREN SPORCU ÖĞRENCİLERİN
SALDIRGANLIĞA VE ŞİDDETE EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ (ADANA
İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Sinan KILKIŞ

Danışman : Doç. Dr. Hüdaverdi MAMAK
Üye : Prof. Dr. Nurtekin ERKMEN
Üye : Dr. Öğr. Üyesi İ. Ümran AKDAĞCIK

Niğde
Haziran – 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul Takımlarında Faaliyet Gösteren Sporcu Öğrencilerin Saldırganlığa ve Şiddete Eğilimlerinin İncelenmesi (Adana İli Örneği)” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını yararlandığım eserlerin tamamını kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Sinan KILKIŞ

ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Hüdaverdi MAMAK danışmanlığında Sinan KILKIŞ tarafından hazırlanan “OKUL TAKIMLARINDA FAALİYET GÖSTEREN SPORCU ÖĞRENCİLERİN SALDIRGANLIĞA VE ŞİDDETE EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ (ADANA İLİ ÖRNEĞİ)” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 10/06/2019

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Hüdaverdi MAMAK

Üye : Prof. Dr. Nurtekin ERKMEN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İ. Ümran AKDAĞCIK

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Emin Hüseyin ÇETENAK
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, okul sporlarında yer alan öğrencilerin şiddet ve saldırganlık eğilimleri anlaşılmasına çalışılmıştır. 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun maddelerinin çıkarılmasıyla Sporda şiddetin ülkemizde de artık büyük problemlere yol açtığı bir gerçektir. Spor ve Şiddet kavramlarının yan yana telafuzu bile düşünülmediği Olimpiyat ruhundan, nasıl oldu da şiddetle sonuçlanan spor müsabakalarına gelindi. Hatta o kadar büyük çapta gelişti ki sadece ülkemizde değil bütün dünya da önlemler alınmaya başlandı.

Toplumların karakteri o toplumun gelecek nesillerinin eğitim ile şekillendiği göz önünde bulundurulursa eğitim yuvaları olan okulların sportif takımlarında yer alan öğrencilerin sporun güzel ahlak, rakibine saygı, insan olmanın verdiği değerle birlikte ona sevgi duyması gerektiğini, kazananı tebrik etme, eksiklerini daha çok çalışarak bir sonraki karşılaşmada daha iyi olabileceğini bileceği, kaybettiği kişilere karşı saygı duymayı öğrenmelerini sağlayacak eğitim modellerinin belirlenmesi ile yeni nesil spor camiasını Olimpiyat ruhunu özümsemiş, güzel ahlakı en üst seviye taşımış bireylerle toplumu geliştirmek, toplumun huzuru ve refahına büyük katkılar sağlayacaktır.

Tezimi hazırlarken bana bu güzel hedefleri önüme koyan, çalışmam boyunca bana yol gösteren ve desteğinin hiç esirgmeden çalışmamın tamamlanmasını sağlayan tez danışman hocam Sayın Doç. Dr. Hüdaverdi MAMAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yoğun çalışma temposunda bana her zaman destek olan, bana güç veren sevgili eşim Yasemin KILKIŞ'a çok teşekkür ederim.

Okullarımızdaki çalışmalarda önümü yapıcı ve olumlu görüşleri ile açan Adana İl Milli Eğitim Müdürü Sayın Veysel DURGUN müdürüme teşekkür ederim.

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL TAKIMLARINDA FAALİYET GÖSTEREN SPORCU ÖĞRENCİLERİN SALDIRGANLIĞA VE ŞİDDETE EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ (ADANA İLİ ÖRNEĞİ)

KILKIŞ, Sinan

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hüdaverdi MAMAK

Haziran, 2019, 85 Sayfa

Araştırma da okul takımlarında faaliyet gösteren öğrencilerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin ne düzeyde olduğunu tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Adana ili Seyhan, Yüreğir, Sarıçam ve Çukurova merkez ilçelerinde yer alan okulların okul takımlarında faaliyet gösteren öğrenciler çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırma tarama modeli olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda öğrencilere yöneltilen saldırganlık ve şiddet eğilim ölçekleri çalışmanın bağımlı değişkenlerini oluştururken, öğrencilerin cinsiyeti, okullarının buldukları ilçe, yaşları, okudukları sınıf, ailelerinin gelir düzeyleri, spor ile uğraşma süreleri, uğraştıkları spor türleri, akademik başarı düzeyleri ve okudukları okul türleri çalışmanın bağımsız değişkenini oluşturmuştur.

Çalışmada yöntem olarak gruplar arasında normal dağılım gösteren parametreler için Student t-testi, normal dağılım göstermeyen parametreler için Mann Whitney U testleri kullanılmış, tüm testlerde istatistiksel önem düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan saldırganlık ölçeği güvenirlik katsayı değeri 0,824, şiddet eğilim ölçeği güvenirlik katsayı değeri 0,874 ile oldukça yüksek bir değer elde edilmiştir. Saldırganlık ölçeği 114,05, şiddet eğilim ölçeği 40,46 olarak öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin orta düzeyin biraz üstü olduğu gözlenmiştir.

Çalışmada yer alan öğrencilerin spor türü ve akademik başarı düzeyleri değişkenleri ile öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$). Buna karşın öğrencilerin

cinsiyet değişkeni ile saldırganlık düzeyleri ile arasında farklılıklar olduğu gözlenirken, ailelerin gelir düzeyi açısından ise şiddet eğilim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Saldırganlık ve şiddet eğilim düzeyleri okulların bulunduğu ilçe, yaş değişkeni, okudukları sınıf değişkeni, spor ile uğraşma süreleri ve okudukları okul türü değişkenleri açısından aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Sonuç olarak çalışmada yer alan öğrencilerden erkek olan öğrencilerin, kız öğrencilerden saldırgan eğilimli oldukları saptanmıştır. Saldırgan ve şiddet eğiliminin yaş, gelir düzeyi, okulun bulunduğu yerleşim yeri, spor ile uğraşma süreleri ve okul türü açısından değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Ailelerin gelir düzeyi açısından ise 4001-6000 TL arasında gelire sahip olanların, diğer gruplarda yer alan öğrencilerden şiddet eğilimli oldukları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Adana, ğrenci, Saldırganlık, şiddet

ABSTRACT

MASTER THESIS

INVESTIGATION OF ATTITUDE AND VIOLENCE TENDENCIES OF THE SPORTS STUDENTS IN THE SCHOOL TEAMS (SAMPLE OF ADANA)

KILKIŞ, Sinan

The Department of Physical Education and Sports

Supervisor: Ass. Prof. Dr. Hüdaverdi MAMAK

July, 85 Pages

The aim of the study was to determine the level of violence and aggression tendencies of the students playing in school teams. In this context, students playing in the school teams of schools located in Seyhan, Yüreğir, Sarıçam and Çukurova central districts of Adana province were included in the study.

The study was determined as survey model. In this regard, scales tendency of aggression and violence directed at students constituted the dependent variables of the study, while the gender of the students, the district where the schools are located, their ages, their grade, the income levels of their families, the time they spent on sports, the types of sports they play, their academic achievement levels and the types of schools they studied constituted the independent variable of the study.

As the methodology of the study, Student's t-test was used for the parameters that were normally distributed among the groups, and Mann Whitney U tests for the parameters that did not show normal distribution. Moreover, the statistical significance level of all tests was taken as $p < 0.05$.

The reliability coefficient value of the aggressive scale used in the study was 0.824, and the reliability coefficient value of violence was 0.874. As it seen fairly high values were obtained. It was observed that the students' aggression and violence tendency levels were slightly higher than the middle level with the score of aggression scale 114.05 and violence tendency scale 40.46.

It was determined that there was no statistically significant difference between the students' type of sport and academic success levels and students' aggression and violence tendency levels ($p > 0.05$). However, it was observed that there were differences

between the gender variable and the aggression levels of the students, whereas there was a statistically significant difference between violence tendency level of the families in terms of income level ($p<0.05$). It was determined that there were statistically significant differences between aggressive and violent tendency levels in terms of the district where the schools are located, age variables, grade variables, sports time, and type of school they studied ($p<0.05$).

As a result, it was found that the male students of the students in the study tend to be aggressive than the female students. It was determined that the aggression and violence tendency changed in terms of age, income level, school location, duration of sports and type of school. In terms of income level of families, it is determined that those who have income between 4001-6000 TL are prone to violence than students in other groups.

Keywords: Adana, Student, Aggression, Violence

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR VE SİMGELER	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
GENEL BİLGİLER	4
1.1. KAVRAMSAL AÇIDAN SPOR.....	4
1.1.1. Okul Sporlarının Genel Tanımı	5
1.1.2. Okul Sporlarında Spor Ahlakı	5
1.1.3. Okul Sporlarında Sporda Etik ve İlkeleri	7
1.1.4. Okul Sporlarında Sporda Etik Dışı Davranışlar	9
1.2. SPORUN BİREYSEL YÖNDEN ÖNEMİ.....	10
1.3. SPORUN AMAÇLARI	14
1.4. ŞİDDET KAVRAMI	17
1.4.1. Şiddet Türleri	18
1.4.2. Şiddet Oluşmasına Etki Eden Faktörler	19
1.4.2.1. Aile.....	19
1.4.2.2. Çevre.....	20
1.4.2.3. Kitle İletişim Araçları	21
1.4.2.4. Ekonomi.....	22
1.5. SALDIRGANLIK KAVRAMI.....	23
1.5.1. Saldırganlık Kavramının Nedenleri	23
1.5.2. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler	25
1.5.2.1. Aile.....	25
1.5.2.2. Madde Kullanımı	26
1.5.2.3. Cinsiyet	26

1.5.2.4. Çevresel Faktörler.....	26
1.5.3. Saldırganlık Türleri.....	27
1.6. SALDIRGANLIK, ŞİDDET VE SPOR.....	29
1.7. OKUL SPORLARINDA SALDIRGANLIK VE ŞİDDET.....	32
1.8. SPORUN AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİ.....	34
İKİNCİ BÖLÜM.....	36
MATERYAL VE YÖNTEM.....	36
2.1. ÇALIŞMANIN AMACI.....	36
2.2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ.....	37
2.3. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI.....	38
2.4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	38
2.5. ÇALIŞMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	38
2.6. ÇALIŞMANIN MODELİ.....	38
2.7. ÇALIŞMANIN DEĞİŞKENLERİ.....	39
2.7.1. Bağımlı Değişkenler.....	39
2.7.2. Bağımsız Değişkenler.....	39
2.8. ÇALIŞMANIN HİPOTEZLERİ.....	39
2.9. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	40
2.10. GÜVENİLİRLİK ANALİZLERİ.....	42
2.11. İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRME.....	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	44
BULGULAR.....	44
3.1. ÇALIŞMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	44
3.2. ÖLÇEKLER ARASINDAKİ FARKLILIKLARA İLİŞKİN BULGULAR.....	50
3.4.1. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular.....	51
3.4.2. Öğrencilerin Okullarının Bulunduğu İlçe Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular.....	52
3.4.3. Öğrencilerin Yaş Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular.....	54

3.4.4. Öğrencilerin Okudukları Sınıf Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular	57
3.4.5. Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular	59
3.4.6. Öğrencilerin Spor İle Uğraşma Süresi Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular	61
3.4.7. Öğrencilerin Okul Takımında Geçirdiği Süre Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular.....	63
3.4.8. Öğrencilerin Spor Türü Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular	63
3.4.9. Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular	64
3.4.10. Öğrencilerin Okudukları Okul Türü Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular	65
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	68
TARTIŞMA VE SONUÇ	68
4.1. TARTIŞMA VE SONUÇ	68
4.2. ÖNERİLER.....	73
KAYNAKÇA.....	74
EKLER.....	81
Ek 1. Anket Formu.....	81
ÖZGEÇMİŞ	85

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışmanın Hipotezlerine İlişkin Dağılım.....	39
Tablo 2. Saldırganlık Ölçeğine İlişkin Güvenirlilik Değerlerine Ait Bulgular.....	41
Tablo 3. Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Güvenirlilik Değerlerine Ait Bulgular.....	42
Tablo 4. Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Normallik Dağılımına İlişkin Analiz Bulguları	42
Tablo 5. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sporun Hangi Branşı İle Uğraştıklarına İlişkin Bulgular	48
Tablo 6. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Toplam Skorlarının Dağılımı.....	50
Tablo 7. Cinsiyet Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	51
Tablo 8. Okulların Bulunduğu İlçe Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	52
Tablo 9. Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilim Yönleri ile Okulların Bulunduğu İlçe Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular	53
Tablo 10. Yaş Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	55
Tablo 11. Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilim Yönleri ile Yaş Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular	56
Tablo 12. Okudukları Sınıf Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	57
Tablo 13. Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilim Yönleri ile Okudukları Sınıf Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular	58
Tablo 14. Ailelerin Gelir Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	59
Tablo 15. Öğrencilerin Şiddet Eğilim Yönleri ile Ailelerinin Gelir Düzeyi Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular	60

Tablo 16. Spor İle Uğraşma Suresi Değişkeni İle Saldırganlık ve şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	61
Tablo 17. Öğrencilerin Saldırganlık ve şiddet Eğilim Yönleri ile Spor ile Uğraşma Suresi Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular	62
Tablo 18. Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık ve şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	63
Tablo 19. Spor Türü Değişkeni İle Saldırganlık ve şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	64
Tablo 20. Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık ve şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	64
Tablo 21. Okul Türü Değişkeni İle Saldırganlık ve şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	65
Tablo 22. Öğrencilerin Saldırganlık ve şiddet Eğilim Yönleri ile Okudukları Sınıf Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırmanın Modeli.....	39
Şekil 2. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okullarının Bağlı Oldukları İlçelere İlişkin Dağılımlar	44
Şekil 3. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular.....	45
Şekil 4. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Yaşlarına İlişkin Bulgular	45
Şekil 5. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okudukları Sınıflara İlişkin Bulgular	46
Şekil 6. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Durumlarına İlişkin Bulgular	46
Şekil 7. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Kaç Yıldır Spor İle Uğraştıklarına İlişkin Bulgular	47
Şekil 8. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Kaç Yıldır Okul Takımında Oldıklarına İlişkin Bulgular	47
Şekil 9. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Uğraştıkları Spor Gruplarına İlişkin Bulgular	49
Şekil 10. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okullarındaki Başarı Düzeylerine İlişkin Bulgular	49
Şekil 11. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okullarının Türlerine İlişkin Bulgular.....	50

KISALTMALAR VE SİMGELER

%	: Yüzde
AYT	: Alan Yeterlilik Sınavı
LGS	: Liselere Giriş Sınavı
Maks.	: Maksimum
Min.	: Minimum
n	: Frekans (Sayı)
Ort.	: Ortalama
s.	: Sayfa
ss	: Standart Sapma
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TL	: Türk Lirası
TYT	: Temel Yeterlilik Sınavı

GİRİŞ

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik onun zihinsel süreçlerini davranışlarına yansıtarak bir değerler bütünü oluşturabilmesi ve bunu diğerleri ile paylaşabilmesidir. Spor, insanların doğal olarak yaptıkları hareketlerden türetilen ve belirli kurallar konularak değer sahibi haline getirilen bilim olarak açıklanmaktadır (Cengiz ve Taşmektepligil, 2016, s.221).

Spor bireylere hem kendi yeteneklerini hem de başkalarının yeteneklerini tanımayı öğretmenin yanı sıra yardımlaşmayı, yenilgiyi kabul etmeyi, eşit koşullarda yarışmayı zamanı kullanmayı öğretmesi gibi birçok kazanım sağlamaktadır. Bu sebeple spor, bireyleri çağdaş eğitim sisteminin önemli bir aracı olarak hayata hazırlamayı amaçlamıştır (Efe ve Yıldırım, 2012, s.2).

Spor, bireylerin fiziksel ve psikolojik yönden sağlık faktörlerinin geliştirilmesi, heyecan duyabilme, bireysel yada takım yarışlarında üstün gelme ve asıl anlamı ile başarı faktörünün artırılması için belirli kurallar doğrultusunda ve yine rekabet ölçüleri içerisinde performansın maksimum seviyeye ulaştırılması için gösterilen üstün gayretler bütünüdür (Öztürk Kuter ve Kuter, 2012, s.76). Bu bağlamda spor etkinlikleri içerisinde yer alan her bireyin hedefi performansını arttırmak ve arttırdığı performansını sürekli bir öncekinin üstüne çıkartmaktır. Bireyler bu süreç içerisinde amaçlarına ulaşmak için fiziksel ve psikolojik olarak farklı davranışlar göstermektedirler (Cengiz ve Taşmektepligil, 2016, s.221).

Spor, insanlar ile ilgili olan birçok farklı bilim dalı ile iç içedir. Fonksiyonel bir yapıya sahip olan spor özellikle psikoloji alanıyla yakın bir ilişki içerisinde. Spor psikolojisi içerisinde meydana gelen gelişmeler ile birlikte son dönemlerde en fazla üzerinde durulan konuların başında spor ve kişilik konuları gelmektedir. Bu konu içerisinde, sporun bireylerin kişilikleri üzerine olan etkileri, kişilik ve performans arasındaki ilişki, elit sporcuların sahip oldukları kişilik özellikleri ve sporcu kişiliği gibi farklı birçok çalışma alanı oluşturulmuştur (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1901). Başarılı sporcuların kişilik özelliklerinin diğer sporcuların sahip oldukları kişilik özelliklerinden farklı olduğu veya sporun ve egzersizin kişilik özellikleri üzerinde meydana getirdiği olumlu etkilerinin neler olduğu ortaya çıkarıldığında hem antrenörlerin hem de spor

sektörünün işi çok daha kolay olacaktır. Bu sayede sporcu ve spor dalına yönelmek gibi seçimler kolaylaşacaktır (Tazegül, 2014, s.538).

Çocuğun kişilik oluşumu ailede başlamakta ve okulla birlikte gelişim hızlanmaktadır. Çocuk ailesinden almış olduğu kültürel, ahlaki ve geleneksel değerleri çevrenin de etkisiyle okul ortamında geliştirme fırsatı bulmaktadır (Doğan, 2007, s.157). Okul eğitiminin en önemli görevi, öğrencileri toplumla kaynaşan ve yararlı bireyler haline getirmektir. Bunu gerçekleştirirken de çocukların toplumsal ve çevresel ilişkilerinde daha girişimci ve istedik davranışlarda bulunmasını amaç edinmektedir (Gül, 2004, s.224).

Öğrencilerin eğitim – öğretim içerisinde okul takımlarına dahil olmaları ve yapılan spor aktiviteleri ile öğrencilerin ilgilerini, bakış açılarını ve yeteneklerini şekillendirmektedir (https://notonlyfairplay.pixel-online.org/files/toolkit/Toolkit_TR_TEA03.pdf). Bu bağlamda okullar beden eğitimi ve spor öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri tarafından doğru zamanda oynatılan oyunlar, çocukların bedence gelişimlerinin yanında, toplumsal ve çevresel gelişimlerinde de rol oynamaktadır. Öğrencilerin ilgi duydukları ve katılımlarının sağlandığı alanlara yönlendirilmesi, onların üst ahlak kavramı “Fair-Play” ruhunu kazanmaları açısından da önemli bir fırsattır (Öztürk Kuter ve Kuter, 2012, s.77).

Spor kişinin kendi kendisi ile yaptığı mücadele ve genellikle rakipleriyle yaptığı yarışır. Spor çalışmalarına başlayan birey kendi sportif durumunun genellikle en alt seviyesinde yer almaktadır. Gerek çalışmalar, gerek yarışmalar, müsabakalar ve karşılaşmalar sporcuya ne seviyede olduğunu gösterir ve böylece birey yeni bir bilince ve isteklere ulaşır (Keskin, 2018, s.377). Spor yaptıkça zamanla kendisini tanıyarak yaşamaya başlar. Kendini bilmek, mükemmelleşmek, yetkinleşmek, erginleşmek insanın yüksek düzeyde bir yaşama ulaşmasının yadsınamaz gerçekleridir. Fakat her canlı gibi insanda yapıcı ve yaratıcı gücünün en üst seviyesinde olsa bile sınırlı bir varlıktır (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.21). Eğer başlangıçtaki seviyesini unuttur, yaşamsal ve sportif etkinliği süresince kendisini yenilemezse kolayca ölçüyü kaçırabilir. Ardından kendisini aşırı zorlamaktan, başkalarını küçümsemeye kadar süre gelen birçok düzeysiz davranışlar ortaya çıkar (Tazegül, 2014, s.539).

Sporcu öğrencilerin bedensel süreçlerini etkilediği gibi müsabaka ortamında problem durumlarını çözmeyi güçleştirdiği gibi zihinsel süreçleri de etkileyen şiddet ve

saldırıcılık eğilimleri (Saz, 2015, s.138), güdülenmelerinin yanında özgüven düzeylerini de etkileyebileceği düşüncesinden yola çıkarak spor müsabakalarına katılan sporcuların şiddet ve saldırıcılık eğilimleri arasındaki ilişkiler irdelenmiştir (Yavuzer, 2011, s.45). Öğrencilerin şiddet ve saldırıcılık eğilimleri üzerine yurtiçi ve yurtdışında birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu açıdan yapılan araştırma sonuçlarının başta öğrenciler olmak üzere öğretmen aileler, araştırmacılar, antrenörlere ve eğitimcilerle fayda sağlama bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. KAVRAMSAL AÇIDAN SPOR

Spor her şeyden önce bireylere hitap eden, sağlıklı ve iş verimi yüksek bir toplum ortaya çıkararak, geleceğe güvenle bakabilecek yapıcı, yaratıcı ve sağlıklı genç bireyler yetiştirilmesine katkı sağlayan, sosyal çözülmeye ve yabancılaşmaya karşı kullanılabilen bir araçtır (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1902). Eski çağlardan bu yana toplumlar içerisinde çok önemli bir yer edinen spor ile ilgili olarak, bilim adamları tarafından birçok tanım yapılmıştır. Spor, bireylerin doğal çevresini beşeri çevresi haline dönüştürürken kazandıkları yetenekleri geliştiren, belirli kurallar çerçevesinde ekipmanlı ya da ekipmansız bireysel veya toplu bir şekilde bireyleri sosyalleştiren ve topluma uyumunu kolaylaştıran, insanın ruhsal varlığı ile bedensel varlığını değiştirip geliştiren, temelinde rekabet, dostluk, paylaşmak gibi kavramları olan bir olgudur (Yavaş, 2005, s.7).

Spor kavramı; insanların bedensel bütünlüğünün geliştirilmesi ile beraber aynı zamanda da ruh sağlığının geliştirilmesini hedef almıştır (Tazegül, 2014, s.539). Spor, insanın doğasında mevcut olan rekabetçilik duygusunu, belli kabul edilebilir şartlar içinde insanlara kullanmaktadır (Yavuzer, 2011, s.46). Mücadele verme arzusunu temele koyarak yarışma ve kendini diğer bireylerden üstün gösterme uğraşını hedef alır. Amaç tamamıyla bireysel yönden gelişme ve bu gelişmeyi en üst seviyeye çıkarmaktır (Doğan, 2007, s.158).

Spor olgusunun genel amacı; spor yapan insanların beden sağlığıyla beraber ruh sağlığını da belli şartlar altında dengeli hale getirip, geliştirilmesidir. Bu kavramı da yarışma ve başarı kavramlarına çevirerek bir etkinlikler zinciri yapar. Spor; hedeflenen başarıya ulaşmak adına çeşitli yönleriyle kişinin sağlığını da dikkate alan bir eylem olmalıdır (Öztürk Kuter ve Kuter, 2012, s.78).

Spor; bireyin özündeki üstün gelme ve başarıya ulaşma isteğinin doğal ve toplumsal çevre ile etkili iletişime girerek, belirli bir sistem çerçevesinde gelişen ve temelinde adalet duygusu yatan, belirli kurallar doğrultusunda fiziksel güç ve

psikolojik, moral, mutluluk elde edilmesiyle sosyal ve kişilik bilincinin rekabetçi ortama yansımadır (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.22).

1.1.1. Okul Sporlarının Genel Tanımı

Okul programı içinde spor etkinlikleri, çocukların kişiliklerinin gelişimine yardım eder. Okul içi spor etkinlikleri; öğrencileri pedagojik yönden geliştiren, duygu ve heyecanlarını kontrol edebilen ve rahatça ifade edebilen, öğrencilerin ferdi ve sosyal gelişimini sağlayan, toplum dışı davranışları en aza indirmeyi amaçlayan sportif rekreasyon etkinliklerin bütünüdür (Varol, 2017, s.6).

1.1.2. Okul Sporlarında Spor Ahlakı

Spor bir süreç olup, spor yapan kişilerin amacı müsabakalarda kazanma, fiziksel, zihinsel ve yetenek anlamında bir yeterlilik o müsabakaları izleyen bireyler içinde heyecan ya da güzel görünüm kazandırmaktır. Spor birçok bilimsel temayı içinde barındırır. Bunlardan bazıları; anatomi, psikoloji gibi dallardır (Yavuzer, 2011, s.47).

Spor terim olarak, kabiliyetlerini üst düzeye çıkaran, kurallar çerçevesinde malzemeleri ya da malzemesiz, grup ya da tek birey olarak, gerek boş zaman etkinliği gerek tüm zamanı harcayacak bir olgudur (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1902). Yapılan bir çalışmada spor, doğal çevresi beşeri hale dönüşürken kazandığı yetenekleri ileri seviyeye götüren araçlı ya da araçsız tek kişi ya da toplu halde yapılan hem meslek haline getirilen hem de boş zaman etkinliği olarak yapılan bir olgu şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.22). Spor denilince akla gelen birçok kavram bulunmaktadır. Bunlarda biri sportmenliktir. Sportmenlik, hem ahlaki hem eğitimin içinde olan bir kavramdır. Oyun ilkelerine uyma, hak, centilmenlik gibi iyi olan olguları barındırır. Bu iyi ilkeleri barındırırken aynı zaman da hilekârlık, yalan söyleme, kuraldışı hareket sergileme gibi hareketleri kabul edilmediğini söylemiştir (Pehlivan, 2004, s.50).

Spor ve ahlaki değerler dolaylı da olsa bir bağ içinde olup ayrı halde düşünülemezler. Ahlakı ya da bireylerin yaşamlarını şekillerinden ilkeler sporun içinde bulunur (Öngel, 1997, s.69). Sporu ahlak açısından değerlendiren Erdemli; bireyin rutin yaşamıyla olduğu gibi dolaylı ilişkidir. Fark edilecek ayrılığın yapısı gereği ahlak

olmasıdır. Sporda bulunan ilkeler bireyin yaşam şeklini de belirlemektedir (Somoğlu, 2016, s.11).

Hem ahlak hem de spor kuralları bütünü olarak düşünülebilir. Sporcuların yarışmalarda hal ve hareketlerini karara bağlamak için kuralları gereklidir. Kuralsız bir yarışma düşünülemez. Bu yarışmalarda konulan kurallara uyma duygusu sporcuların ahlaki yargılarına bağlıdır. Yazılı kuralları uyulmadığı sürece bir anlamı yoktur uymayan olursa ceza şeklinde bir yaptırımla karşılaşılırlar. Bu kuralların değer kazanması sporcuların ahlaki hal ve hareketlerine bağlıdır (Sezen Balçıkanlı, 2016, s.48).

Yapılan bir çalışmada spor yapan insanların bazı özelliklerinden bahsetmiştir. Bunlardan bazıları spor yapan birey duyguları ve düşüncelerini elinde tutabilir. Bireyler arası münasebetlerde sınırlarını bilir (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1903). Toplumdaki kuralların farkında olan ve diğer kişilere saygı gösteren kişilerdir. Ergenlik çağında eğer ki ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak bir okul ortamı ve çevresi oluşturulursa gençlik ve spor ile ilgili ilkeler başarıya ulaşabilir. Bu ortam oluşturulurken en önemli etkenler beden eğitimi dersleri ve spor ile ilgili çalışmalarıdır. Spor bireyde hem ruhsal hem zihinsel hem de sosyal açıdan yarar sağlamaktadır. Yaşadığımız zamanda sporun ülkemiz için soru işaretleriyle olması sporun faydalı olmasından ziyade daha çok ahlak kurallarının dışında hal ve hareketleri sergilenmesi olduğu iddia edilmiştir (Küçük ve Koç, 2010, s.2).

Spor yapılabilmesi için belli koşulların sağlanması gerekir. Bu koşullar yapılan branştan branşa farklılık göstermektedir. Müsabaka alanları ve uygulanma şekilleri gibi farklı özelliklere sahiptirler (Varol, 2017, s.7). Yani her spor kendine ait ölçütleri vardır. Eğer ki bir birey bir sporu yaparsa o spor branşının kendine özgü olan kurallarını kabul edip ve o sporu benimsemiştir. Başka bir ifade ile spor yapan bireyin erken yaşlarda günde 2-4 saat süren antrenmanları çocukluk, ergenlik ve ahlaki dönemlerine katkıları genel bir ahlaki sorundur. “Çocuk oyunla büyür” gerçeği, “çocuk antrenmanla büyür” gerçeğine dönüşmüştür (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.23).

Spor yapan insanın kendisini zamanla geliştirmesi, bu uğurda katlanmaya çalıştığı tüm sıkıntılarla ve zorluklarla mücadele etme çabasına azim denir. Fakat böyle bir uğraşta her zaman başarıya ulaşmak mümkün değildir (Yavuzer, 2011, s.47). Sporcu başarısızlığın ve yenilmenin nedenlerini araştırarak başarıya ulaşmanın yollarını arar. Bu çabalar için spor yapan insan kendisiyle ve kendisi için verdiği uğraşta, kendisini

yoğurup biçimlendirmektedir. Burada bir amatörlük söz konusudur. Spor yapan insan ister bir dünya rekortmeni, çok iyi bir profesyonel, okul veya sınıf takımının iyi bir sporcusu veya sıradan bir spor yapan kişi olsun; spor yapan bir birey olarak kendi özünden uzak ve kötü düşünmemesi, sporun amatör ruhunu yitirmemesi gerekir. Amatörlüğün yitirildiği ve içimizdeki spor yapan insanın göz ardı edildiği yerde bireyde hırs başlamaktadır (Pehlivan, 2004, s.50).

Ahlak kavramının spordaki önemi ise çok büyük olduğu söylenebilir. Bu sporun içinde bulunan bireyleri yetiştiren okulların etkisi oldukça fazladır (Öngel, 1997, s.69). Okul da ise bu görev daha çok Beden Eğitimi Öğretmenine düşmektedir. Bireyin sporla tanışması herhangi bir branşla tam olarak ilgilenmesi ve yavaş yavaş bir branşta kendini gerçekleştirmesinin yanında Ahlaki olarak ta karar olma noktasına ulaşmasını sağlanması önemlidir (Somoğlu, 2016, s.11).

Spor ile ilgili yarışmalarda kurallar branşa göre değişir. Hal ve hareketlerin sonuçları o müsabaka kurallarına göre değerlendirilir. Bazı davranışlar bazı sportif faaliyetlerde kural olarak belirlenirken aynı davranışlar farklı müsabakalarda kural dışı hareket olup sporcular cezalandırılır. Mesela tekme atma hareketi karate müsabakaları için sayı kazandırırken tenis, futbol gibi müsabakalarda ceza sebebidir. Kuraldışı hareket olarak değerlendirilir. Onun için müsabakalardaki hal ve hareketlerin amacı önemlidir (Sezen Balçıkanlı, 2016, s.48).

1.1.3. Okul Sporlarında Sporda Etik ve İlkeleri

Sporun tarafları olarak antrenörler, sporcular, taraftarlar, spor yöneticileri, spor yazarları ve sporla ilgili tüm kişilerin davranışları etik ilkelere uygun olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında sporda uyulması gereken etik ilkeler şunlardır (http://www.tvf.org.tr/wp-content/uploads/2018/08/proje_planlama_ve_yazim_kurallari-1.pdf);

1- Sporcular araç olarak kullanılmamalı, amaç olarak görülmelidir: Spor karşılaşmalarında sportif amaçlara ulaşmak, yarışmaların sonuçlarından çok daha önemli olmalıdır. Elde edilecek para vb. etmenler sporun amacının önüne geçmemelidir.

- Antrenörler ve spor yöneticileri sporculara saygılı davranmalı, onların öz varlıklarına değer vermelidir.

- Sporcular rakiplerine saygılı olmalı, rakiplerine psikolojik baskı yapmamalı ya da onlara kasıtlı zarar vermeyi içeren taktiklere göz yummamalıdır.

- Kullanılan ekipmanlar, süreçler ve spor kuralları, sporla ilgili tüm tarafların güvenliğini sağlayacak nitelikte olmalıdır.

2- Müsabakalar adil olmalıdır.

- Liglerin yönetimi ve karşılaşmaların denetimi, bütün taraflara eşit olarak uygulanan tarafsız kurallara göre yapılmalıdır.

- Spor tanımı gereği bedensel güç ve mücadeleyi içeren bir yarışmadır. Bu nedenle müsabakalarda verilecek kararlar, sportif ideallere uygun olarak yalnızca fiziksel beceriler, güdülenme, strateji ve şans etkenlerine göre belirlenmelidir. Bir sporcuya ya da takıma doping maddeleri vererek veya şike yaparak sporcuların performanslarını yapay olarak artırmak kural dışıdır.

- Sporun unsurlarının ve sporcuların yolsuzluk yaparak müsabakaların sonuçlarını etkilemeleri sporun ruhuna aykırıdır.

3- Katılım, liderlik, kaynaklar ve ödüller başarıya dayalı olmalıdır: Bu ilkenin anlamı spor etkinliklerine katılacaklara eşit katılım olanağı ve eşit fırsatlar sağlanmasıdır.

- Spor etkinliklerine kimlerin katılacağına ırk, inanç, cinsiyet veya toplumsal konuma göre değil; yetenek ve güdülenme durumuna göre karar verilmelidir.

- Erkek ve bayan sporcular arasında kaynak dağılımı yapılırken cinsiyet ayrımcılığından kaçınılmalıdır.

4- Spor etkinlikleri katılımcıların güvenliğini sağlayacak biçimde olmalıdır: 1) Sporcuların sağlığı ve güvenliği, antrenörler ve yöneticiler tarafından takım başarısından daha önemli sayılmalıdır.

- Antrenörler, sporcuları bedensel rahatsızlıklardan korumalı, susuzluk ya da halsizlik gibi durumların meydana gelmesinden kaçınılmalıdır.

- Sporcular rakiplerine zarar verecek kasıtlı eylemlerden kaçınılmalıdırlar. Günümüzde sporda karşılaşılan en önemli etik problemlerden birkaçı doping, bahis, şike ve şiddet olarak sıralanmaktadır.

Beden Eğitimi dersindeki empati alıştırmalarının, öğrencilerin olumsuz davranışlar Yıldırım (2005, s.11)'in "Fair-Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü" adlı çalışmasında şu şekilde sıralanmıştır:

- İyilerin sürekli aynı takımda oynamak istemeleri,

- Hataların veya faullerin itiraf edilmemesi,

- Bir oyuncunun hakarete uğraması,
- Mağlubiyet sonrası suçun başkalarında aranması,
- Dışlanmışlara gruplara katılım şansının verilmemesi,
- Hareketlerde başarısız şişman öğrencilere gülünmesi,
- Ders araç-gereçlerinin taşınması, yerleştirilmesi ve toparlanmasında hep aynı öğrencilerin görev alması gibi.

1.1.4. Okul Sporlarında Sporda Etik Dışı Davranışlar

Bireyin, bilinçli ve kasıtlı bir şekilde sosyal ve toplumsal çevresine yönelik zarar vermek için göstermiş olduğu psikolojik ve fiziksel davranışlara “saldırı” veya saldırganlık denir (Göldağ, 2015, s.1).

Yücel, Atalay ve Gürkan (2015, s.70) çalışmalarında; saldırganlığın oluşabilmesi için öncelikle bir davranışın ortaya çıkması, bu davranışın karşısındakine zarar verici, kötü niyette olması ve bu zarar ve kötü niyetin gerçekleşmesini gerektirmektedir. Bu davranışlar fiziksel veya psikolojik olabilir. Vurmak, dirsek atmak, tekme atmak kadar birisine tükürmek, hakaret etmek ve kötü söz söylemekte saldırganlıktır.

Bir davranışın saldırgan boyutunda nitelendirilebilmesi için bu saldırının canlı bir varlığı hedef alması gerekmektedir. Örneğin kulübeden maçı izleyen bir teknik direktörün kaçırılan gol karşısında kulübeyi tekmelemesi, yaka kartını yere atması ya da voleybol maçında hakem kararlarını beğenmeyen bir koçun havlusunu yere atması saldırganlık örnekleri olamaz (Dal ve arkadaşları, 2014, s.46).

Sporda iki türlü saldırı görülür:

i. Dışa Yönelik Saldırı

- Araçlı Saldırganlık
- Temel (Primer) Saldırganlık

Dışa yönelik saldırı da hedefler arasında rakip oyuncular, antrenörler, hakem, takım arkadaşları ve seyirciler örnek olarak söylenebilir. Ayrıca beden eğitimi öğretmenleriyle öğrencilerde saldırı fiilinde bulunabilir veya hedef olabilirler (Göldağ, 2015, s.1).

Öğrenilen saldırı eylemleri araçlı saldırı olarak açığa çıkar. Belirli bir hedefe ulaşabilmek için planlanarak ortaya çıkar. Araçlı saldırı oyun kurallarına uygun bir

şekilde ortaya çıktığı gibi, kuralların tamamen dışına çıkılarak ta ortaya çıkabilir. Örneğin hentbol karşılaşmasında savunma oyuncuları rakip oyuncularını faul yapmadan sürekli olarak durdurmaya çalışırlar. Bunu yaparken de yaralanmalara ve kazalara neden olabilirler. Bu durum tecrübesiz oyuncularında ve aşırı hırslı oyuncularında rakibi engellerken ona zarar verecek ve yaralayacak şekilde ortaya çıkabilir. Araçlı saldırılar her spor dalı için ayrı bir şekilde tespit edilir. Örneğin Amerikan futbolunda tutma ve çarpma farklı algılanır. Basketbolda tutma ve çarpma farklı algılanır. 1500 metre koşusunda koşan bir oyuncuya omuz atmakla, futbol oyununda rakibe omuz atmak farklı olarak değerlendirilmektedir (Yıldıran, 2005, s.11).

Araçsal saldırganlıkta amaç, karşıdakine zarar vermek olmayıp, saldırganlığı hedeflediği amaçlarının gerçekleşmesi için bir araç olarak kullanmaktadır. Bu tür saldırganlıkta bulunmanın amacı ödül, statü veya takdir edilmek olabilir (Efe ve Yıldıran, 2012, s.4).

Araçlı saldırılara duygusal ve aşırı hırs yüklemesiyle birlikte temel veya heyecan yüklü saldırıya dönüştürülebilir. Temel saldırganlığa kendi arasında da iki gruba ayrılır. Sporcuyla direk olarak tahrik edene karşı gösterilen saldırganlık. Diğer ise tahrik edenin dışındakilere gösterilen saldırganlık. Burada sporcu olaydaki hırsını ve öfkesini başkalarından çıkarır. Örneğin hakemin verdiği hatalı karardan dolayı rakip oyuncuya sakatlayıcı bir şekilde faul yapması ve yaralaması (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1904).

ii. Kendine Yönelik Saldırı

Sportif karşılaşmalarda ve yarışmalarda sporcuların kendilerine zarar verme amacını taşıyan bir takım davranışlar içerisinde olduğu görülebilir. Örneğin penaltı atışını kaçıran bir futbolcunun, hırs ve üzüntüyle birlikte ayağını kale direğine vurarak kendisini yaralaması. Kendine yönelik saldırganlık, sporda çok nadir görülür (Tazegül, 2014, s.539).

1.2. SPORUN BİREYSEL YÖNDEN ÖNEMİ

Spor, kişilerin disiplinle tanışması açısından önemlidir. Daha önce belli kurallar dâhilinde yaşamayan bireyler, toplumsal ve bireysel hak ve normlara ayak uydurmakta ve gelişim sağlamaktadırlar. İdmanların düzenli ve sık aralıklarla yapılması

hem bedensel yönü kuvvetlendirmekte, hem de psikolojik yönden sağlığı oldukça kuvvetlendirmektedir (Bozkurt, 2009, s.29). Sporla beraber bireyin kendine güveni gelmektedir. Bu durumda anksiyete ve bunalım, depresyon ve stres yönetiminde olumlu etkiler ortaya çıkmaktadır (Gül, 2004, s.225). Spor, bireye, zekâsının ve fiziksel yeterliliklerinin eksik yanlarını tamamlaması için katkı sağlamaktadır. Sporla birey zaman zaman unuttuğu yeteneklerinin bilincine varır. Spor bir anlamda vücudun kendi isteğinin bir ifadesidir (Öztürk Kuter ve Kuter, 2012, s.79).

Sporun korku, öfke gibi coşkuların normal gelişmesine olanak sağlayan bir gücü vardır. Bireyi bitkin ve yorgun hale düşüren bedensel ve ruhsal yaşamı optimum yaşamayı engelleyen faktörler, spor ve hareket yardımıyla giderilir, birey normal duruma gelir. Sporun önemli faydalarından biri de karakter gelişimine yaptığı olumlu faydalardır. Bu faydaların en önemlisi ise paylaşımcı duygunun gelişimidir. Birey Disiplinli çalışmaların başarıya götürdüğünü anladıktan sonra mücadele ve rekabete uyum sağlamaktadır (Başaran, 2008, s.11).

Bazı psikologlar kişiliği bireyin uyarıcı olma bakımından değeridir şeklinde açıklamaktadır. Bireyin toplumda üstlendiği farklı roller ve bu rollerin başkası üzerinde bıraktığı etkilerin tümüne kişilik çerçevesinden bakarlar. Rol yapmak, rolü üstlenilen birey gibi davranmak anlamına gelir. Rol bireyin dikkat, ilgi, gözlem, algı, yetenek ve çabalarıyla yakından ilgilidir (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.22). Oyun ve sportif etkinlikler içinde bireyler sürekli olarak birbirlerini güdülmeyerek zengin bir birikime sahip olurlar ve bu birikimlerde yaşam süreçleri boyunca onlara bir takım kolaylıklar sağlar. Oyun vasıtasıyla toplumsallaşan ben ve başkası kavramlarının bilincine varan çocuk içinde aldığı roller bakımından kendi kişiliğini daha iyi tanır, kendini başkalarından ayırt eden özelliklerinin farkına varır (Tazegül, 2014, s.540).

Kişilik ve spor eylemleri arasında bir ilişki olup olmadığı konusunu OttoNeumann aşağıdaki şekliyle açıklanmaya çalışmıştır (Saygılı ve arkadaşları, 2015: 162):

- Spor yapan bireyler, yapmayanlara göre daha dirençli, çalışkan, dinamik ve pratik becerilere sahiptir.

- Spor yapan bireyler, yapmayanlara göre kendini kontrol etme, iradeye hakim olma, kendini savunma ve özverili olma konusunda az da olsa farklılık gösterir.

- Spor yapan bireylerin, ağır çalışma ve çevreden kaynaklanan güçlüklerle karşı daha dayanıklı ve uyum sağlayıcı oldukları görülmektedir.

Kişilik konusunda çocukluk çağından başlayarak sporcuların yetenekleri ve özellikle kişiliklerinin gelişmesine yardımcı olmak açısından kendilerine imkânlar sunulduğunda onların yaşamlarında yardımsever, yaratıcı, doğru davranışlara yönelen ve gerçekçi bireyler olacaklarını savunmaktadır. Kuşkusuz yukarıda belirtilen kişilik özelliklerinin kazanılması, uzun süren bir eğitim süreciyle ortaya çıkmaktadır. Sporun bireysel yönden önemi şu şekilde sıralanmıştır (Tosunoğlu ve Gökyürek, 2012, s.34):

- Günlük iş ve özel yaşantılarında verimli ve sağlıklı olmalarını sağlar.
- Güçlü ve sağlıklı bir fiziki yapıya kavuşmalarını sağlar.
- Hayatın zorluklarına ve hastalıklara karşı dirençli olmalarını sağlar.
- Kültürel zevkler ve duyarlılık kazanmalarını sağlar.
- Boş zamanlarını yararlı bir şekilde değerlendirmelerini sağlar ve böylelikle bireyler iyi dinlenir, eğlenir ve zinde olur.

- Spor liderlik vasfının gelişmesine yardımcı olur ve iyi niyet, arkadaşlarla iyi ilişki kurulması, iyi dönüt verme gibi nitelikleri artırır ve geliştirir.

- Yapıcı ve üretici yetenekleri geliştirir.
- Ölçülü ve planlı bir çalışma ve dinlenme alışkanlığı kazandırır.
- Sosyal sorumluluğu geliştirir.
- İş gücünü artırır.
- Kolektif çalışma alışkanlığı kazandırır.
- Kendini kontrol etme, kendine ve başkalarına saygıyı öğretir.
- İş, görev ve meslek sorumluluğu kazandırır.

Spor Saldırganlık tutumlarını farklı yollardan dışa vurmasını sağlar. Spor sadece fiziksel bir aktiviteler bütünü değildir. Aynı zamanda insanların sosyal çevre ve topluma entegre olmasını sağlar (Tazegül, 2018, s.1519).

Spor yapmak sadece bir bedensel uğraş olmayıp, sosyalleşme ve topluma uyum sürecidir. Spor dallarının kendine göre kurallar bütünü vardır. Bireyin özelliklerinin de spor yaptığı takıma uyması önemlidir. Bu olguları sağlamak, spor içindeki kurallara uymaktan geçmektedir. Daha önce alışık olmadığı bu kurallara bir uyum süreci gerekmektedir (Selvi ve Altan, 2014, s.134). Genç sporcular bu süreci hakkıyla tamamlamışsa yeni yetenek ve özelliklere kavuşur. Daha doğru beyan etmemiz

gerekirse eğer, eski yeteneklerini daha da keskin hale getirip geliştirme imkanına kavuşurlar. Sporda çıtayı yukarıya taşımak için de fiziksel ve ruhsal bazı şartlara sahip olunması gerekir (Tazegül, 2018, s.1519). Spor etkinliği yapıldığında bireyin karşısına bir takım ruhsal ve bedensel engeller çıkar. Bu engellere rağmen başarabilmek için belli meziyetlere sahip olmak lazımdır Etkinlik devam ettikçe bu niteliklerde gelişmeye devam eder. Gelişmeler ise belli kurallar çerçevesinde şekil alır. Kuralların kökeninde ise yapılan faaliyetin bireyin karakterinin üzerinde bıraktığı iz ve bu izlerin spor dallarına göre değişkenlikleridir (Saz, 2015, s.139). Bilim insanları ve spor ahlakçısı aydınların spor etkinlerinin kişilik üzerindeki etkisini şöyle özetler (Küçük ve Koç, 2010, s.4);

- Antrenmanlar ne kadar zor ve tehlikeli ise, aynı oranda bireyin cesareti de artmaktadır.

- Spor faaliyetinin gelişimine göre bireyin karakteri hem şekil almakta, hem de gelişmektedir.

- Spor dallarının tamamında iyi iletişim olmazsa olmazdır. Bedensel faaliyetin yoğun olduğu dallarda bu durum daha belirgindir.

- Spor dürüst ve ahlaklı mücadeleyi öğretir

- Yardımlaşmanın en yoğun öğrenildiği dal takım sporlarıdır.

- Beden eğitiminin diğer derslere göre özgürlükçü olması, sosyalleşme hızını ve öğrenci-öğretmen iletişimini kuvvetlendirir.

- İnsanın doğasında bulunan saldırganlık ve yırtıcılık sporun önerdiği yollar ile tehlikesizce dışarı vurulur.

Sporun kişilik üzerinde olduğu gibi, kişiliğin de spor üzerinde birtakım etkileri vardır. Bu etkiler şu şekildedir (Kara ve Sucu, 2016, s.162):

- Spor yapan insanların en önemli gelişimi sadece bedensel değildir. Aynı zamanda da ruhsal gelişim devam eder. Etkiler ise dala ve türe göre değişkenlik göstermektedir.

- Sporcu karşılaştığı her türlü zorluğa göğüs gererek başarıya gitmeye çalışır. Bu da irade kuvvetini önemli ölçüde zorlar ve geliştirir.

- İradeyi ortaya koyabilmek için de antrenmanları yerli yerinde ve zamanında yapmak, zorluklara katlanmak önemlidir.

- Birey diğer rakiplerin düşmanca tavırlarıyla da yarışır.

- Toplum spor dalına destek verdiği oranda da baskı yapmaktadır. Bu baskı politik, ekonomik ve sosyal nedenler ile nitelik ve nicelik değiştirebilir.

Bütün bunlara sahip olabilmek için özel bir karakter gerekir. Saydığımız şartlar sporcu karakterli üzerinde ya negatif ya da pozitif etki bırakmaktadır. Görüldüğü gibi sporcunun kişilik özellikleri belirlenirken, dolayısı ile etkinliklerde başarıyı sağlayacak olan kişilik özellikleri ortaya çıkarılırken, sporun kişilik üzerine etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Bireysel ve takım sporları ise ayrı ayrı iki farklı kişilik özelliklerini de beraberinde getirmektedir. Bir otomobil yarışısının veya dağcılık sporunun neden olduğu psikolojik zorlama ile bir maraton sporcusunda ortaya çıkan psikolojik zorlama farklıdır. Zorlama nitelik ve nicelik olarak farklılık gösterir. Bu farklılık da değişik özellikleri gerektirir (Uygun ve Yamaner, 2017, s.99).

1.3. SPORUN AMAÇLARI

Beden eğitimi ve spor eğitiminde temel hedef; bütün şahsiyetin eğitimidir. Aynı hedef doğrultusunda spor eğitimi, mental olmasıyla beraber moral eğitimi ile fiziksel eğitimi de hedef almakta, kişiyi bütün özellikleriyle ilerletmeyi hedeflemektedir (Serbes, Yüret ve Topkaya, 2004, s.2). Dolayısıyla beden eğitimi ile spor eğitimi, “kişinin bedenî, ruhî ve içtimaî tamamıyetine hasar vermeden, bireyin toplum faydasına en ideal gelişiminin gerçekleşmesinin beraberinde; sağlıklı aynı zamanda kuvvetli olma, bireysellik, karakter ile ahlaki değerlere sahip olma, kültürleşme, sosyalleşme eğitimi” anlamındadır. Beden Eğitimi ve Spor eğitimi, “bireyin fiziksel olarak büyüme, gelişimini destekleyen en verimli eğitim dalıdır. Aynı zamanda yerine getirilmesi gereken bir vatandaşlık görevidir”. Beden eğitimi genel amaçlarını dört temel ilke ile toparlamak mümkündür. Bu dört temel ilke, organik gelişim, Psiko-motor (sinir-kas) gelişim, zihinsel gelişim ve ruhsal gelişimdir (Türksever Güngör, 2018, s.16).

Bir başka açıdan beden eğitiminin amaçları olarak; sağlık gelişimine katkı sağlama ve vücut bozuklukların düzeltme, iyi duruş ve biçim kazandırma, güzellik ve estetik duygularını kazandırma, kendine güven, kendini kontrol, işbirliği yapan hak bilir, özgeci, disiplinli olma ve benzeri bireysel ve içtimaî itiyatları geliştirme, sağlıklı ve mutlu bir hayat uğruna iradeli birde istekli kılma, doğaya sevgi, ülkeye sevgi ve bağlılık uyandırma, okul dışı bedensel alıştırmalara karşı anlayışlı bakma ve katılmayı sağlayıcı amaçları bulunmaktadır (Yavuzer, 2011, s.46).

Spor eğitimi fikri ve buna ilişkin gayeleri değişik manalar belirtmektedir. Fiziksel gelişimde hedef; beceri gelişimi, hareketlilik, kas gelişimi, dolaşım, kuvvet, dayanıklılık, hız gibi bir takım özellikleri geliştirmektir. Bu hedeflenen amaçlar sonucunda kondisyon artışı ortaya çıkmaktadır. Amaçlanan bu ilerleyiş soyut anlamda bir ilerleyiş değildir ve bu gelişimlerle birlikte diğer gelişimlerde sağlanmaktadır (Koç ve Tekin, 2011, s.10).

Sosyal gelişim bireyin toplumsal adaptasyonunda önemli bir rol oynamaktadır. Sportif faaliyetler içerisindeki oyun kuralları ve davranış çerçevesi, toplum kurallarını yansıttığından dolayı kişinin bunları benimseyip kullanması mümkündür. Bireyin bu bütünlük yapı içerisinde toplum kurallarını ve demokratik toplum kavramını algılaması, bireyin kabiliyetiyle beraber etrafında meşru olması, başarı ile performansın uyumu, şahsiyet ilerlemesinde etkili olmaktadır (Küçük ve Koç, 2010, s.5).

Öte yandan “Duyuşsal Gelişime” bireyin özgüven duygusunun, kişilik ilerlemesinin, başarıya ve başarısızlığa karşı toplum değer sınırları içerisindeki istendik davranış göstermesinin, duyguların dosdoğru şekillerde yansıtılmasının, bir başka taraftan “Duyuşsal Gelişime” bağlamında bireyin şahsına güven duyulan, kişilik ve kişilik ilerlemesinin, başarısızlık ya da başarıya karşı toplumsal değerleri ölçüsü içerisinde beklenen davranışı göstermesinin, düşüncelerin dosdoğru bir şekilde anlatılmasının, kabiliyetlerinin öğrenilmesinin ve bireyin kendini kontrol etmeyi geliştirmesi sağlanabilmektedir (Ceylan, 2018, s.11).

Özet olarak spor faaliyetleri kişilerin karşılıklı ilişkilerini kişisel ve sosyal ahenk yönünden kişilere özgü laboratuvar çalışması şeklinde tanımlanabilir. Sporun yukarıda belirtilenler dışında tanımlanabilecek diğer fonksiyon ve amaçları şu şekilde özetlenebilir (Yavaş, 2005, s.9):

- İnsan ruh ve beden sağlığının gelişmesinde önemli role sahiptir.
- Kişinin ortaya çıkmamış özelliklerini ve yaratıcı taraflarını ortaya çıkarır.
- Takım çalışmasını, karşılıklı dayanışmayı sağlar.
- Kişinin sosyal çevreye katılımını kolaylaştıracağından, sosyalleşmeye büyük katkı sağlar.
- Çalışanların verimliliğini arttırarak beden ve ruh sağlığının da korunmasını sağlar.

- Bireyin farklı etnik köken ve inançlardaki insanlarla karşılaşmasını, onlarla diyalog içerisine girmesini ve farklı etkileşimlerde bulunmasını sağlar.

- Kişileri sosyalleştirerek başarıya gereksinimine cevap niteliğindedir.

- Spor bireyin sonsuz tutkularını köreltir bununla beraber uyarıcı bir ruh dünyası meydana çıkarır.

- Spor eğlendirici bir sosyal aktivite olmasıyla beraber, ileri gelen topluluklarda ekonomik bir iş alanı olmasıyla büyük ilerleme sağladığı söylenir.

Sporun amacı genel anlamda özetlenirse; bireyleri spora yönelterek, mutlu, sağlıklı, gayretli, maneviyat çıtası yüksek, hareketli ve modern bir toplum ortaya çıkarmak bununla beraber topluma karşı sorumluluk ve görevlerine hâkim erdemli, ahlak sahibi, toplumun bütün bireylerini diri, aşırı moralli, enerjik ve yüksek moralli kalabilmesini sağlamaktır (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1904). İnsanları spora yönelten sebepler şu şekilde özetlenebilir (Öztürk Kuter ve Kuter, 2012, s.80):

- Bir takım sosyal gereksinimleri yerine getirmek,

- Sağlık, zindelik, rehabilite ve fiziki uygunluk kazanma,

- Riski ve kontrollü tehlikeyi yaşama,

- İyi bir duruş sağlama,

- Duygusal gerilimlerden arınma,

- Spor sayesinde önemli tecrübeler edinme,

- Haz, eğlence, sevinç, neşe gibi duyguları kazanma,

- Kendini gerçekleştirme,

- Farklı deneyimler kazanma,

- Hastalık ve sıkıntılara karşı direnç kazanma,

- Benlik duygusunu geliştirme, gençlik ve güzellik elde etme,

Özetlenecek olursa, spor aktivitelerinin tümü, kişinin sağlam, açık fikirli, ruhen sağlıklı olmasını, dengeli ve ahenkli bir hayat sürdürmesini, toplumsal kurallara uyan, insan haklarına saygı duyan, kötü alışkanlardan uzak duran, iyilik ve yardımsever, çevik, çalışkan, zeki, ahlak sahibi, güçlü, sosyal yönü gelişmiş insan ve iyi bir vatandaş olmasını sağlamaktır.

1.4. ŞİDDET KAVRAMI

İnsanlık tarihinin ilk zamanlarından günümüze kadar, yaşanan toplum içerisinde değişik nedenlere bağlı olarak varlığını sürdürmüş olan şiddet olgusu ile ilgili birçok tanımdan bahsetmek mümkündür (Bulgu, 2005, s.230). İfade edilen tanımların hemen hepsinin belirttiği anlam içeriği benzer yargıları barındırsa da, ifade zenginliği açısından şiddet ile ilgili çeşitli tanımlardan bahsetmek faydalı olacağı düşünülmektedir (Kocacık, 2009, s.3).

Şiddet, “baskı ve güç uygulayarak insanların bedenlen veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümü” olarak tanımlarken (Bulgu, 2005, s.230), yapılan başka bir tanımda benzer bir şekilde şiddeti, insana fiziksel ve ruhsal açıdan zarar veren davranışların tümü olarak tarif etmiştir (Taşdemir Afşar, 2015, s.716).

Hukuksal açıdan bakıldığında ise şiddet; gücün, kuvvetin hukuka aykırı olarak kullanılmasıdır. Dolayısıyla toplumda var olan hukuk kurallarına aksi yönde bir davranışta bulunmadıkça veya hukuk kurallarına bir kasıt olmadıkça bu sergilenen davranışları şiddet olarak nitelenmek söz konusu değildir. Bundandır ki dikkatsizlik sonucu trafik kurallarının çiğnenmesi ve bunun neticesinde meydana gelen ölüm ve yaralanmalar (taksirli eylemler) veya güvenlik güçlerinin kanunların tanıdığı sınırlar çerçevesinde görevini yapmak için göstermiş olduğu davranış hukuksal açıdan şiddet olarak nitelenmez (Polat, 2011, s.16).

Şiddet ile ilgili çok daha fazla sayıda tanımdan bahsetmek mümkündür. Ancak daha önce de belirtildiği üzere bu tanımların çoğunda, genellikle aynı çerçevede çizilmektedir (Karagün ve Çağlayan, 2014, s.115). Bu tanımlardan yola çıkarak şiddeti; bir duygu durumunu karşılamak için, hedefine yönelik sertlik veya saldırganlık fiillerini içeren ve sonuç itibari ile hedef kitleye fiziksel veya psikolojik olarak zarar veren davranışlar bütünü olarak tanımlamak mümkündür düşünülmektedir (Kocacık, 2009, s.3).

İnsan türü için ise böyle bir durumdan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü insan, herhangi bir duygu durumunu karşılamak için yapmış olduğu bir eylemi içgüdülerle değil, kendisinde var olan irade ile gerçekleştirmektedir (Karagün ve Çağlayan, 2014, s.115). Yani insanların bir eylemi gerçekleştirmesinde kendi inisiyatifleri söz konusudur. İnsanlarda var olan irade ve bunun yanında niyet,

gerçekleştirdikleri eylemlerin temel dayanağını oluşturmaktadır (Mavi ve Tuncel, 2012, s.126). Dolayısıyla şiddet eylemlerinin temelinde de, insanlarda var olan bu özellikler ön plana çıkmaktadır.

1.4.1. Şiddet Türleri

Şiddet türleri ile ilgili kaynaklarda farklı kategoriler söz konusudur. Bireysel şiddet, toplumsal şiddet, özel şiddet, kolektif şiddet, kişinin kendisine yönelik şiddeti ve kişiler arası şiddet bu kategorilerden bazılarını oluşturmaktadır. Örneğin; Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu'nda şiddet türleri; kişinin kendisine yönelik şiddeti, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır (Mavi ve Tuncel, 2012, s.127).

Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu'nda şiddet türleri ile ilgili ortaya konulan tablodan biraz daha farklı olarak şiddeti; bireysel ve kolektif şiddet olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. Bu noktada, Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu'nun ortaya koyduğu kişinin kendisine yönelik şiddeti ve kişiler arası şiddeti "bireysel şiddet" olarak tek başlık altında toplamıştır (Bulgu, 2005, s.231).

Yapılan başka bir çalışmada, uluslararası polis örgütü Interpol'ün sınıflandırmasından yola çıkarak şiddeti özel ve kolektif şiddet olarak iki kısımda ele almıştır. Sınıflandırma yapılırken bireysel şiddet, kişiler arası şiddet ve kişinin kendisine karşı yapmış olduğu şiddeti "özel şiddet" başlığı altında toplamıştır. Dolayısıyla, şiddet türlerini ele alırken, daha kapsayıcı olması bakımından sınıflandırmanın kullanılması, şiddet olgusunu resmetmek açısından daha faydalı olacağı belirtilmektedir (Taşdemir Afşar, 2015, s.716).

Bu kategorilerden ilki olan özel şiddet, daha önce de ortaya konulan, kişinin kendisine karşı şiddeti, kişiler arası şiddet ve bu şiddet eylemlerinin toplumda süreklilik arz etmesi sonucu oluşan toplumsal şiddet kavramlarını kapsamaktadır. Bu doğrultuda özel şiddetin içerisinde intiharlar, cinayetler, tecavüzler, yaralamalar saldırganlıklar gibi bireylerin kendilerine veya toplum içerisinde diğer bireylere uyguladığı şiddet eylemleri yer almaktadır (Karagün ve Çağlayan, 2014, s.115). Bu eylemler yaşanan toplum içerisinde her an gerçekleşme ihtimali olma özelliğine de sahiptir. Şiddet olgusunun diğer kategorisi olan kolektif şiddet ise, özel şiddetin alanında olmayan, nispeten

kitlesel şiddet eylemlerini içinde barındırmaktadır. Bu şiddet türünün içerisinde ise savaşlar, isyanlar, katliamlar, soykırımlar, iç savaşlar, devrimler gibi kitlesel nitelik taşıyan şiddet eylemleri yer almaktadır. Bu eylemler ise özel şiddet türünün içinde yer alan eylemlere göre, gerçekleşme ihtimali daha az ama gerçekleştiğinde etki gücü daha yüksek olma özelliğine sahiptir (Kocacık, 2009, s.3).

1.4.2. Şiddet Oluşmasına Etki Eden Faktörler

Suçun ve dolayısıyla da şiddet eylemlerinin oluşumunu ele alan teorilere bakıldığında, bir takım toplumsal faktörler dikkat çekmektedir. Bu faktörlerden öne çıkanları ise aile, çevre, medya (kitle iletişim araçları), yönetim, ekonomi ve toplumsal farklılıklardır. Ortaya konulan teorilere göre, toplumdaki şiddet eylemlerinin gerçekleşmesi, bu faktörlerin toplumda yaşayan bireye etki etmesi nedenine dayanmaktadır. Dolayısıyla şiddetin oluşumunu analiz etmek için, bireylere etki eden bu toplumsal faktörleri suç teorileri ışığında ele almak gerekmektedir (Bulgu, 2005, s.232).

1.4.2.1. Aile

Aile, bireyin sosyal ortamla ilk tanıştığı ve öğrenme sürecine girdiği yerdir. Dolayısıyla bireyin sergilemiş olduğu saldırgan davranışların temelinde de aile fertlerinin tutumu yatmaktadır. Buradan yola çıkarak, bireyin ortaya koymuş olduğu şiddet eylemlerinin arka planında aile faktörünün çok büyük bir etkisinin olduğunun altını çizmek gerekmektedir (Kaymak Özmen, 2004, s.29).

Toplumdaki şiddet eylemlerinin ortaya çıkması noktasında aile kavramı, suç teorilerin en önemli konularından biri olmuştur. Özellikle de sosyal öğrenme teorisi, alt kültür teorisi ve sosyal kontrol teorisi şiddet eylemleri kapsamında ailenin önemine dikkat çeken teoriler olarak ön plana çıkmaktadır (Saz, 2015, s.139).

Sosyal öğrenme teorisyenlerinden Bandura'ya göre, birçok öğrenmenin temelinde başkalarının yaptığı davranışları gözlem yoluyla öğrenme vardır. Sosyal öğrenmede aslolan, bireyin başkalarının davranışını gözlemlemesidir. Başkalarının davranışını gözlemleyen bireyin bu davranışı gözlemlemesinin yanında, taklit etme yeteneği de önem arz etmektedir. Dolayısıyla aile içinde büyüyen ve aile büyüklerinin davranışlarıyla iç içe olan bireyin, bu davranışları gözlemleyerek taklit etmesi söz konusu olmaktadır (Ziyagil ve arkadaşları, 2012, s.3). Örneğin; çocukluğunda babasının

annesini dövdüğünü görerek büyüyen bir çocuğun ilerleyen yıllarda, şiddet içeren davranışlarla büyümeyen diğer çocuklara nazaran kendi eşine ve çocuklarına karşı şiddet göstermesi daha olası bir sonuçtur (Kaymak Özmen, 2004, s.29).

Aile içinde büyüyen birey için taklit etme ve model alma faktörü, bireyin ilerleyen zamanlardaki yaşam tarzı için büyük önem arz etmektedir. Bu faktör nedeniyle özellikle de ailede var olan kabadayılık, yeni nesillere aktararak kalıcı hale gelmektedir. Daha ileri giderek birey kabadayılığı, şiddeti bir tür sorun çözme aracı olarak kullanabilmektedir (Karagün ve Çağlayan, 2014, s.116). Öyle ki çocukluk döneminde ailelerin özellikle de erkek çocuklarına oyuncak silah almaları, çocukların bu silahları oyun oynarken kullanmalarına ve oyuncak silahlarını içselleştirebilmelerine neden olmaktadır. Bu dönemden itibaren şiddet içeren, şiddeti amaçlayan oyunları tanıyan ve bu oyunları oynayarak keyif, haz gibi duyguları keşfeden birey, bunun akabinde diğer sosyo- kültürel faktörlerin de etkisiyle şiddet uygulamakta ve şiddet olgusuyla sürekli olarak içi içe yaşamaktadır (Ziyagil ve arkadaşları, 2012, s.3).

Aile kavramının, toplumdaki şiddet kültürüne olan etkisinde parçalanmış dağınık aile modelleri de oldukça önemli bir unsurdur. Günümüzde boşanmaların artması sonucu aile birlikteliklerinin çözülmesi ve ailelerde meydana gelen dağılma çocukların ailesel bağlardan uzakta yetişmesine neden olmaktadır. Bunun neticesinde toplumsal yaşama ve toplumsal yaşamın gerektirdiği niteliklere ayak uydurmakta zorlanan birey, toplumsal düzenin devamı açısından bir tehlike unsuru oluşturabilmektedir (Kaymak Özmen, 2004, s.29).

1.4.2.2. Çevre

Sosyolojik suç teorilerine göre, bireyin toplum içindeki davranışlarının belirlenmesinde aile ile beraber çevre faktörü son derece önemlidir. Özellikle de yaşanılan çevredeki akran gurupları, bu noktada ön plana çıkmaktadır (Mil ve Şanlı, 2015, s.233). Nitekim Matsueda'ya göre benlik, bireyin yaşanılan çevrede yakın ve samimi olunan kişilerle sosyal iletişim esnasında yapmış olduğu değerlendirmelerin yansımasıdır. Birey benliğini ve davranışlarını çevreden gelen tepkilere göre şekillendirmektedir. Dolayısıyla suça eğilimli kişilerle arkadaşlık yapmak ve suç işleyen kişilerle aynı ortamda olmak suçun öğrenilmesini ve bu durumun da kalıcı hale gelmesini beraberinde getirmektedir (Saz, 2015, s.139).

Sosyal öğrenme teorisi kapsamında oluşturulan ayırıcı birleşenler yaklaşımının teorisyenlerinden Sutherland'a göre, bireyler suç davranışlarını, çevre ile olan etkileşimi neticesinde gerçekleştirmektedir (Ziyagil ve arkadaşları, 2012, s.3). Bu noktada ise çevredeki suç grupları ön plana çıkmaktadır. Bireyin bu gruplarla olan ilişkisinin sıklığı ve süresi, gerçekleştirdiği şiddet eylemlerini doğrudan etkilemektedir (Yücel, Atalay ve Gürkan, 2015, s.70).

Toplumdaki suç eylemlerinin ortaya çıkması noktasında sosyal çevrenin etkisine önem çeken bir diğer teori olan rutinaktiviteler teorisi ise suç davranışlarını bireylerin sosyal çevredeki rutin aktivitelerine bağlamaktadır. Sonuç itibari ile gerek sosyal öğrenme teorisine, gerekse de rutin aktiviteler, sosyal organizasyonluk ve damgalama teorilerine göre çevre faktörü, birey-şiddet bağıntısında önemli bir noktada durmaktadır (Kaymak Özmen, 2004, s.29). Öyle ki, bireyin gerçekleştirmiş olduğu davranışlar, yaşadığı çevrenin ve zamanını geçirdiği arkadaş grubunun özelliklerini de yansıtmaktadır. Dolayısıyla şiddetin eksik olmadığı bir ortamda yaşayan bireyin, kendisinin de şiddet davranışına yönelmesi kaçınılmaz olmaktadır (Karagün ve Çağlayan, 2014, s.116).

1.4.2.3. Kitle İletişim Araçları

Yaşanılan toplum içerisinde insan algısına ve davranışlarına en çok etki eden faktörlerden biri de kitle iletişim araçlarıdır (Karagün ve Çağlayan, 2014, s.116). Teknolojik gelişmelere bağlı olarak çok daha fazla alana hitap eden ve insanların anlık olarak yararlanmalarını sağlayan kitle iletişim araçları, insanların duygu ve davranışlarının şekillenmesi noktasında önemli roller üstlenmiştir. Bu durum ise suç teorileri içinde sosyal öğrenme kuramının çalışma alanına dahil olmuştur (Ziyagil ve arkadaşları, 2012, s.4).

Sosyal öğrenme teorisi, modern toplumda aile ve çevre ile birlikte kitle iletişim araçlarını da şiddetin kaynakları arasında göstermektedir (Kaymak Özmen, 2004, s.29). Bu teoriye göre, sosyal medya ve özellikle de televizyonda şiddet içeriğine sahip programlar, bireyleri suça teşvik edici nitelik taşımaktadır (Saz, 2015, s.139). Ayrıca bu programlar nedeniyle şiddet içerikli davranışlar, bireyler tarafından zamanla normal olarak görülmeye başlamaktadır (Mil ve Şanlı, 2015, s.233).

Başta televizyon olmak üzere tüm kitle araçlarında yayınlanan programların şiddet ve saldırganlık içeriğine sahip olması, özellikle de çocuklar ve gençler arasında öldürme, yaralama gibi eylemlerin meydana gelmesine neden olmaktadır (Yücel, Atalay ve Gürkan, 2015, s.70).

Bu bağlamda Şiddet içerikli bu programların bireyler üzerindeki etkilerinden öne çıkanlar ise şu şekildedir (Koç ve Büyükgöze Kavas, 2015, s.785):

- Bireyler, sosyal öğrenme kapsamında model alma yöntemi ile televizyon ekranlarından takip ettikleri programlardaki davranışları ve yaklaşımları taklit ederler. Bununla beraber kendilerini yakın hissettikleri kahramanlarla özdeşleşir ve onlar gibi hareket etmeye başlarlar.
- Şiddet ve saldırganlık davranışları ile kendilerini ifade etmek isteyen bireyler, var olan problemlerini bu yolla çözme girişiminde bulunurlar.
- Bireyler, şiddet, saldırganlık, ölüm, yaralama gibi durumlara zaman geçtikçe duyarsızlaşırlar. Bu kavramlar onlar için normalleşmeye başlar ve artık bu kavramların duygusal içeriğine tepki vermemeye başlarlar.
- Öfke, nefret, intikam gibi duygular, bireylerin artık daha fazla kişiliklerine yansımaya başlar ve bunun sonucu olarak da bu duygusal durumlar bireyi, bu doğrultuda davranmaya sürükler.
- Son olarak bireyler bu tür programları izledikçe, gerçek yaşam ile izlediği programın kendisine sunduğu yaşam arasında kalmaya başlar. Çünkü kitle iletişim araçları kişiye, kendi yaşantılarının yanında başka yaşam alanı sunar. Bunun neticesi olarak da kişi, gerçek yaşamdaki değerler ile kendisine sunulan yaşamın değerlerini ayırt edemez hale gelir.

1.4.2.4. Ekonomi

Toplumdaki suç eylemlerinin ortaya çıkması noktasında üzerinde durulması gereken bir diğer faktör ise ekonomidir (Koç ve Büyükgöze Kavas, 2015, s.785). Nitekim ekonomi faktörü, birçok suç teorisi tarafından da analize tabi tutulmuştur. Bu teoriler içinde özellikle de anomi ve gerilim teorisi ile alt kültür teorisi ön plana çıkmaktadır. Bu teoriler, ekonomi unsuru içinde özellikle de yoksulluk ve gelir eşitsizliği konularında yoğunlaşmışlardır (Mil ve Şanlı, 2015, s.233).

1.5. SALDIRGANLIK KAVRAMI

Bireylerin geçmişten günümüze kadar geçen süreçte gösterdikleri şiddet, yaralama ve öldürme davranışlarına bakıldığında saldırganlık kavramının önem kazandığı görülmektedir. Saldırganlığın karşılığı olan Latince kökenli “aggression” kelime anlamı “belli bir tarafa doğru hareket etmektir”. Saldırganlık kelimesinde ise ayrıca tavır alma, etkiye karşı tepki verme ve hiçlik anlamları da vardır (Nas ve Çolakoğlu, 2016, s.972). Bu bağlamda Saldırganlık; en yalın tanımıyla başka kişilere zarar verme davranışı şeklinde tanımlanabilir. Davranışın; yapılan hareketin saldırgan olup olmaması niyet faktörüne bağlıdır. Eğer niyet kasıtlı, zarar verici nitelikteyse saldırgan, değilse saldırgan olmayan davranıştır (Yavuzer, 2011, s.49).

Saldırganlığın bir üst boyutu şiddettir. Fakat her saldırgan davranış şiddet içermezken, her şiddet, saldırgan davranış içermektedir. Şiddetle bağdaştırılan nesnelere (silah vb.) saldırganlığı artırır. Bu tür nesnelere saldırganlıkla ilişkili diğer anı ve duyguları da ortaya çıkarır. Buda daha fazla saldırganlığa neden olur (Eroğlu, 2009, s.209).

Saldırganlık, bir insanın tanıdığı veya tanımadığı başka insana karşı yaralamaya teşebbüs etmesi yada bunu düşünmesidir. Eğer böyle bir girişim gerçekleşmişse de bu durum saldırganlık olarak ifade edilmektedir. Saldırganlık, başka bir canlı ya da cansız varlığa, fiziksel müdahale olmadan inciten ve rahatsız eden tavır takınması olarak da açıklanabilmektedir (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1904).

1.5.1. Saldırganlık Kavramının Nedenleri

Kalıtımsal yönden gelen bir saldırganlık davranışı da bir dürtü olarak gelir. Bu dürtüyü ise beynimizdeki hipotalamus’unspezifik bir bölümünden kaynaklandığı ortaya çıkarılır. Denek hayvanlarının beyinlerindeki bu bölgeye zayıf şiddetli elektrik akımı gönderildiğinde saldırgan dürtüyü kabarttığı görülmüştür (Yavuzer, 2011, s.50). Doğada yaşayan ve düşünce sistemi gelişmemiş canlılarda olduğu gibi insanlarda da saldırgan dürtüyü sağlayan beyinsel aktiviteler mevcuttur. İnsanoğlunu diğer canlı gruplardan ayıran ise, insanın bu dürtüleri kontrol altında tutabilmesidir. Bilişsel yönden sıkıntı yaşayan bireylerde ise sert saldırgan davranışlar kontrol altında tutulamamaktadır. Bunun sonucunda ise saldırgan bir tavır oluşmaktadır. Bu tarz olaylar ise genellikle korteks denetim bozulması adıyla adlandırılır (Eroğlu, 2009, s.209). Sağlıklı bireylere

baktığımızda ise; saldırganlık dürtüsünün hangi şartlarda dışa vurulduğu önemlidir. Sosyal çevre, aile ve okul çevresi bu dürtünün hangi şartlar altında kontrol altında tutulup tutulamayacağını belirler (Yavuzer, 2011, s.51).

Anne ve babanın çocukları büyütme şekli de agresiflik dürtüsünün gelişmesine katkıda bulunur. Eğer ebeveynler çocuğa güç ya da fiziksel şiddet uygularsa, bu durum çocukta ileriki safhalarda saldırganlığa yol açar. Genel olarak arkadaşlık ilişkilerinde ve okul çevresinde saldırgan tutum sergileyen çocuk bireylerin aileleri incelendiğinde, güç yada fiziksel şiddetin çok olduğu görülmektedir. Fiziksel cezalandırma bu çocukların ailelerince sık başvurulan bir yöntemdir (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1904).

Yıldız ve Erci (2011, s.7) tarafından yapılan araştırmada; aşırı baskıcı ve otoriter tutum ile dengesiz ve tutarsız ebeveynlerin tutumları ile yetiştirilen çocuklarda saldırgan davranışlara daha fazla rastlanıldığını belirtmiştir. Çok sık fiziksel temas ve psikolojik baskıya yer veren ailelerle beraber, çocuklarını oldukça özgür ve rahat bırakan ailelerinde çocuklarında saldırganlık tutumu görülmektedir. Hoşgörü konusunda hiçbir sınırı olmayan aileler çocuklarının isteklerinin hepsini yerine getirmektedir. Bu konuda bir limit koymazlar. Bununla beraber çocukta denetim ve sınır bilme durumları ortadan kalkmaktadır. Çocuğun gelişimi bundan oldukça olumsuz etkilenir ve saldırgan tutumları burada da ortaya çıkar.

Genel olarak bakıldığında; çocuk bireylerin kaygı ve korku durumlarının bastırılmasında ve karakterlerini korumak amacıyla bir tedbir durumu olarak saldırganlık tutumu sergiledikleri anlaşılabilir (Yavuzer, 2011, s.51).

Anne ve babaların da saldırganlık tutumuna direk etkisi vardır. Çocuklarının hareket alanları engellemesinden, çocukların istekleriyle alay edilmesi çocukta saldırganlığa neden olmaktadır. Ayrıca sık sık ve gereksiz yere verilen cezalar da çocuğun ebeveyne boyun eğmesini sağlar. Korku ve kaygı durumu ortaya çıkıp ileriki safhalarda saldırganlık durumu ortaya çıkar (Yıldız ve Erci, 2011, s.8).

Çocuğun sadece ailesinden gördükleri saldırganlık eğilimi yaratmaz. Bir bireyi büyüten ikinci ortam sosyal çevre ortamıdır. Çocuğun ailesi ne kadar tedbirli ve sağlıklı olursa olsun, çocuk sosyal ortamında bazı karakterleri kendine rol model alabilir. Ayrıca yaşlılarının saldırgan tutumlarla bir şeyleri elde ettiğini görür ve aynı davranışları kendi de sergilemeye başlar. Grup içerisinde lider kalabilme durumunda veyahut arkadaş

ortamına kabul olma isteği de saldırganlık davranışını yaratabilir (Nas ve olakoğlu, 2016, s.972).

1.5.2. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler

Saldırgan davranışlar ve şiddeti etkileyen sebepler kişilerde bulunan birçok farklı özellikten olduğu gibi, neredeyse her şeyden etkilenir. Buna göre, fiziksel ve çevresel koşulların bireyleri bedensel ve ruhsal olarak etkilediği görülmektedir. Saldırgan davranışlar ile suç oranı, coğrafı yükseklik ve yıllık sıcaklık arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, Avrupa'nın yüksek rakımlı bölgelerinde ve güney kısmında cinayet; kuzey bölgelerinde ve düşük rakımlı ovalarda hırsızlık, kaçakçılık, yağma suçları daha sık görülür (Çetinkaya Yıldız ve Hatipoğlu Sümer, 2010, s.162). Saldırganlığı ortaya çıkaran sebeplerden biri de istenilen şeylerin olmaması veya engellenmesidir. Saldırgan tutum, engellenme durumuna karşı gösterilen etkiye tepki olarak tanımlanabilir. Saldırgan davranışlardan bazıları engellenme olgusunu ortaya çıkaran durumun ortadan kalkmasını sağlarken, bazen de durumun daha kötüye gitmesine sebep olur (Yavuzer, 2011, s.50).

1.5.2.1. Aile

Hayata gözlerimizi açtığımız andan itibaren yanımızda olan ailemiz sayesinde, dünyayı tanımaya başlar ve ilk öğrenmelerimizi gerçekleştiririz. Neyin doğru, neyin yanlış olduğunu, neyin kabul edilebilir veya kabul edilemez davranışlar olduğunu ilk olarak ailemizden öğreniriz. Ailenin huzurlu bir ortam oluşturması, çocuk için çok büyük bir ihtiyaçtır (Erbil, Divan ve Önder, 2006, s.8). Ahlaki benimseme ve benlik duygusunu olumsuz biçimde etkileyen aynı ana-babalık davranışları, erken çocukluktan ergenlik sonuna kadar saldırganlıkla bağlantılıdır. Böyle ana-babalık davranışları arasında sevginin azalması, güç kullanma tehdidi, kötü yorumlar ve duygular, fiziki olarak uygulanan ceza ve tutarsız olan disiplin sayılabilir (Günalp, 2007, s.13). Bireyin ilk sosyal çevresi ailesidir. Sosyalleşme süreci ailede başlar ve hayat boyunca devam eder. Saldırganlığın davranışların gözükmesinde ailenin etkisi ilk sırada yer almaktadır (Deniz, 2011, s.12). Aile içinde yaşanan anlaşmazlıklar, eşler arasında gerçekleşen şiddetli tartışmalar erkek çocuklarında şiddet veya içe kapanıklık gibi problemleri

beraberinde getirmektedir. Anne sevgisinin hissettirilmediği yerde baba otoritesinin gösterilmesi, babanın çocuk üzerindeki aşırı baskısı çocuğun şiddet içeren davranışlar sergilemesine sebep olabilmektedir (Bayındır, 2010, s.2).

1.5.2.2. Madde Kullanımı

Saldırganlık davranışının en önemli sebeplerinden birisi madde bağımlılığıdır. Alkol ve madde kullanımıyla, saldırganlık davranışların birbirini etkilediği saptanmıştır. Uyuşturucu maddelerin kimyasal etkisi saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu maddelerin insan beynindeki kontrol mekanizmalarını zayıflatması veya yoğun enerji halinin ortaya çıkması neticesinde, kişilerde daha saldırgan ve kontrolsüz davranışlar gözükmemektedir (Bahar, 2018, s.4). Madde ve alkol kullanımı kişileri kural tanımama, kendisine ve çevreye zarar verme gibi davranışlara sürüklemekte saldırganlık, şiddet ve suçlara sebep olmaktadır (Badanka Çelikten ve Demirli, 2017, s.74).

1.5.2.3. Cinsiyet

Erkeklerin fitratında olan saldırgan davranışların, iki cinsiyet arasındaki en önemli farklılıklardan biri olduğu söylenebilir (Deniz, 2011, s.12). Erkeklerde saldırgan davranışların daha yüksek olmasının nedeni erkeklik hormonu olan testosteron ilgili olduğu, diğer taraftan kadınlık hormonu olan östrojenin testosteronun etkisini azaltmasından kaynaklandığı bilinmektedir (Bayındır, 2010, s.2). Erkeklerle sonradan verilen testosteron hormonunun saldırgan davranışları artırdığı, kadınlarda ise aynı etkinin oluşmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, erkeklerin yaratılış gereği testosterona daha duyarlı olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Sözel saldırganlıkta her iki cinsiyet arasında önemli bir farklılığın olmaması, kadınların konuşma yeteneklerinin daha belirgin olmasına bağlanmaktadır (Erbil, Divan ve Önder, 2006, s.8).

1.5.2.4. Çevresel Faktörler

Genellikle çevresel faktör tek başına saldırganlığa neden olmaz. Çevresel faktörlerle birlikte farklı sebeplerin bir araya gelmesi, insanlarda istenmeyen saldırgan davranışları beraberinde getirir. Yaptığı işe odaklanamamak, kızgınlık, aşırı rahatsızlık, kendini kaybetme, hoş olmayan söylemler, ne yaptığının farkında olmamak gibi bazı

davranışlar çevresel faktörlerle birleştiği zaman saldırganlığa yol açar (Çetinkaya Yıldız ve Hatipoğlu Sümer, 2010, s.162).

Çevresel faktörlerin geniş bir bölümü kitle kargaşalarının patlak vermesine sebep olabilir. İnsanlar arası saldırganlığı artıran faktörler arasında gürültü, sıcaklık, karanlık, kalabalık, kötü koku ve pasif içicilikte vardır. İzleyiciler ve faktörlerin bir veya daha fazlasının var olduğu koşullar altında kendilerini bir olay izlerken bulabilirler (Yavuzer, 2011, s.50).

1.5.3. Saldırganlık Türleri

Saldırganlık bir davranış biçimi olarak bakıldığında kimi zaman da içgüdüsel olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece insanlara özgü bir davranış olmamakla beraber hayvanlarda da karşımıza çıkan saldırganlık davranışları vardır. Elbette insanlar ve hayvanların saldırganlık biçimleri arasında çeşitli farklılıklar vardır (Eroğlu, 2009, s.209).

Saldırganlık ilk kez Rosenzweig tarafından 1941 yılında iki tür saldırganlık türü olduğunu vurgulayarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmayı saldırganlığı engellenmeye karşı olumlu veya yapıcı ile olumsuz veya yıkıcı şeklinde açıklamıştır. Olumlu veya yapıcı türü kişinin gereksinimlerini karşılama şeklinde açıklarken, olumsuz veya yıkıcı türü ise ego savunmasını amaçlayan antisosyal eylem şeklinde açıklamaktadır (Aytekin, 2015, s.11).

Buss (1961)'un sınıflandırma konusundaki ayrımını Bacioğlu ve Özdemir (2012, s.172) de destekleyerek fiziksel veya sözlü saldırganlık, aktif veya pasif saldırganlık ve doğrudan veya dolaylı saldırganlık şeklinde üç boyutta kategorize edildiğini belirtmişlerdir. Fiziksel saldırganlık tıpkı hayvanlarda da olduğu gibi itme, vurma, ısırma gibi temasa dayalı davranış tipleridir. Sözel saldırganlık ise bireyin iletişim gücüyle gösterdiği hakaret, alay, doğru karşılanmayacak kötü sözler gibi kişiyi zedeleyecek eylemler olarak nitelendirilebilir. İkinci boyuttaki aktif veya pasif saldırganlık çeşidine bakacak olursak kişinin fiziksel veya sözlü şekilde karşısındakine kasıtlı olarak incitme aktif saldırganlık; bireyin karşısındakini incitmeksizin hedefine ulaşmasını engelleme pasif saldırganlıktır (Çelik ve Otrar, 2009, s.102). Diğer başlıktaki saldırganlık çeşidi dolaylı ve dolaysız saldırganlık içeriğine bakıldığında ise; dolaylı saldırganlıkta başka bir kişi veya nesne üzerinden karşısındaki bireye zarar verme amacı

güdülrken öfke, nefret gibi olumsuz duyguları doğrudan aktarmadığı görülmektedir ancak dolaysız saldırganlıkta kişi sözel veya fiziksel şekilde olabilir, öfkesini, kızgınlığını doğrudan aktarım yapmaktadır (Aytekin, 2015, s.12).

Berkowitz(1993) ise yaptığı çalışmalarda saldırganlığı sınıflandırırken fiziksel, sözel ve sözel olmayan (postural) saldırganlık şeklinde ayırmıştır (Çelik ve Onat Kocabıyık, 2014, s.140). Buna göre fiziksel saldırganlık temas veya herhangi bir obje yoluyla ortaya çıkan eylemlerken postural yani sözel olmayan saldırganlık sözlü ifade kullanılmaksızın beden dili, duruşu, jest ve mimiklerle, sosyal açıdan ötekileştirme, bakışlarla tahrik etme gibi eylemlerdir. Son olarak da sözel saldırganlık ise iletişimsel yani dil yöntemiyle dedikodu, kötü söz, taklit, lakap takma gibi eylemleri içerir (Eroğlu, 2009, s.209).

Bir başka yaklaşımda ise saldırganlık düşmanca ve araçsal saldırganlık olarak iki kategoride incelenmiştir. Burada bir amaca ulaşmak için zarar verici davranış uygulanıyorsa araçsal saldırganlık; öfke, kızgınlık ile beraber başka bireyleri incitmek amaçlanıyorsa düşmanca saldırganlık olarak açıklanmaktadır (Dilekmen ve arkadaşları, 2011, s.928). Öte yandan saldırganlığın bir başka sınıflandırmasında reaktif (tepkisel) ve proaktif olarak iki gruba ayrıldığı Dodge ve Coi tarafından yapılan çalışmalarda görülmektedir. Kişinin karşılaştığı herhangi bir tehdit edici durum karşısında kendini koruma sebebiyle gösterdiği saldırganlık aktif saldırganlık olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan herhangi bir tehdit edici durum olmaksızın başka bireyler üstünde hakimiyet kurma veya zedeleyici davranışta bulunma sebepler dolayısıyla gösterilen saldırganlık ise proaktif saldırganlıktır (Çelik ve Otrar, 2009, s.102).

Gladue saldırganlığı 1991 yılında yaptığı çalışmada fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, dürtüsel saldırganlık ve saldırganlıktan kaçınma olarak dört gruba bölmüştür (Çelik ve Onat Kocabıyık, 2014, s.140). Ramirez ve Andreu (2006) ise sınıflandırma yaparken biyolojik, sosyal ve durumsal saldırganlık olmak üzere üç farklı yapısal durum altında incelemiştir. Çalışmaya göre fiziksel ve sözel saldırganlık biyolojik saldırganlığa, dolaysız ve eleştirel saldırganlık sosyal saldırganlığa ve yararlı ve reaktif saldırganlık ise durumsal saldırganlığa karşılık gelmektedir (Dilekmen ve arkadaşları, 2011, s.928).

Son olarak literatürde yapılan bir başka çalışmada ise keyif ve zevk için saldırganlık, kendini savunma amacıyla saldırganlık, bir hedefe ulaşmak için araç olarak

saldırıcılık, kültürel bir değer olarak saldırıcılık, fiziksel ve sözel saldırıcılık, etkinci ve tepkisel saldırıcılık şeklinde altı başlıkta incelenebileceği belirtilmektedir (Eroğlu, 2009, s.210).

1.6. SALDIRGANLIK, ŞİDDET VE SPOR

Sporda saldırıcılık ve şiddet konusunda düşünce ayrılıklarının bulunmasına karşın spor psikologları arasında varılan bazı fikir birliktelikleri de bulunmaktadır. Günümüzde saldırıcılık ve şiddet yanlısı davranışlar artık toplum tarafından kabullenilmeyen ve onay verilmeyen bir davranış türüdür. Artık sertlik kavramı ile şiddet kavramı birbirine karışmış durumdadır (Ziyağıl ve arkadaşları, 2012, s.4). Eldeki veriler ve geçmişte yaşanan tecrübelerle beraber, saldırıcılık ve şiddet artık engellenmesi ve kontrol edilmesi gereken bir davranıştır. Psikolojik biliminin tabanında saldırıcılık ve şiddet kavramları çok geniş bir tabana yayılsa da, genel yargı karşı tarafa acı çektirmek ve zarar vermek olarak tanımlanır ve açıklanır (Saz, 2015, s.141).

Spordaki saldırıcılık ve şiddet eğilimleri ise genel olarak yapılan mücadele ve müsabaka sırasında, yapılan müsabakada unsurlardan birine (antrenör, sporcu, seyirci) yapılan psikolojik veyahut geçmişten gelen tecrübeler, toplumsal etkenlerden etkilenerek, yapılan spor kategorisine ait olan kurallar çerçevesinin dışında zarar vermesi yada başarılı olabilmek için psikolojik baskı yapması olarak ifade edilmektedir (Mayda, 2019, s.9).

Spor branşlarındaki saldırıcılık ve şiddet yanlısı hareketlerin kaynağı genel olarak engelleme durumundan kaynaklıdır. Eğer bir bireyin ya da takımın tanınmasını, prestij kazanmasını, ya da başarılı olmasını engelleyebilecek durumlardan kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır (Afyon ve arkadaşları, 2005, s.165). Bu etkenlerden kaynaklı bir durum olursa, sporcu ya da antrenörün bu durumu engellemesi elzemdir. Bu durum engellendikçe ortaya büyük bir yarar durumu çıkmaktadır. Saldırıcılık ve şiddet eylemleri ortaya büyük bir hırs ve enerji çıkarmaktadır. Ortaya çıkan enerji saldırıcılık ve şiddet eğilimi yerine başka bir alana yönlendirilebilirse ortaya büyük başarılar çıkabilir (Kuru ve Var, 2009, s.142).

Sporda iki ana konu vardır. İlki yapılan ve ortaya çıkan saldırıcılık tutumunun hangi nedenler ve amaçlar doğrultusunda yapıldığıdır. İkinci önemli nokta ise bu saldırıcılığın kime yönelik olduğudur. Sert rekabetin yaşandığı ve seyircilerin de etken olduğu spor dallarında saldırıcılık ve şiddet eğilimleri kendine rahatlıkla zemin

bulabilir. Karşıdaki rakibine karşı yapılan tutumların sert olanlarının bazıları saldırganlık olarak nitelendirilemez. Bu her hareketin saldırganlık ve şiddet olamayacağını, sporun yapıldığı dalın kuralları belirler. Buradaki önemli nokta sporun içinde kalabilme ve iyi niyettir (Ziyagil ve arkadaşları, 2012, s.4).

Bir grup araştırmada, saldırganlık ve şiddet tutumu fazla olan sporları ifa eden sporcuların, yaptıkları saha içinde kalması gereken saldırganlık ve şiddet tutumlarının kendi özel hayatlarına da taşıdığı görülmektedir (Saz, 2015, s.140). Bireysel sporlar haricindeki paylaşma olgusu üzerine kurulu olan takım sporcusu bireylerin ise bu saldırganlık tutumlarını özel hayatlarında daha fazla kontrol altında tuttuğu görülmektedir. Farklı araştırmalardan elde edilen farklı sonuçlar birbirleriyle çelişmektedir. Bu çelişkinin kaynağını, araştırmaların incelediği sporcu örneklemini oluşturuyor olabilir. Çalışmalar eğer daha çok boks, judo, karate gibi branşlarda spor yapanları kapsamışsa; bu bireyler yaptıkları spor kanalıyla saldırganlıklarını, gerilimlerini boşalttıklarından spor dışı yaşamda daha az saldırgan davranışlar içerisinde olacaklardır (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.22).

Takım sporlarında ise (hentbol, futbol, basketbol) başarının uzun vadeli elde edilmesi için engellenmenin sık yaşanması, seyirci etkisi gibi nedenlerle bu bireylerin spor dışı yaşamlarında daha saldırgan ve şiddet eğilimi davranışlar sergileyecekleri sonucu şaşırtıcı olmayacaktır. Dolayısıyla yapılan spor branşının gerilimi, engellenmelerin özelliği burada önem kazanmaktadır (Bahadır ve Erdoğan, 2016, s.34).

Toplumda bir infial durumu olması ve yarının ne olacağı hakkındaki belirsizlikler büyük bir gerilim yaratır. Bu gerginlik ise direkt olarak saldırganlık ve şiddete doğru evrilir. Yaşamda kalabilmek için en önemli dürtülerden biri saldırganlıktır (Saz, 2015, s.140). Ayrıca bu durum kalıtsal olarak içgüdüsel davranış halini almıştır. Genelde çocuklar spor yapmayı sürdürmeleri yönünde desteklenmelidir, çünkü çocukların günlük yaşantılarının bir parçası olarak spor yapmaya gereksinimleri vardır. Fiziksel etkinlik olmazsa çoğu, okul ödevlerine yoğunlaşmada güçlük çeker. Aslında çalışmalar, etkin çocukların daha başarılı olmaya eğilimli olduklarını göstermiştir (Ziyagil ve arkadaşları, 2012, s.4).

Quebec adlı araştırma şirketi saldırganlık konusunda büyük verileri ortaya koymuştur. Çalışma altı yıldan fazla sürmüştür. Çalışmaya göre; haftalık olarak beş saatinden fazlasını bedensel aktivitelere ayıran çocukların eğitimsel notları, yapmayan

çocuklara oranla daha yüksektir (Bahadır ve Erdoğan, 2016, s.34). Günlük bedensel aktivitelere katılan çocukların derslere daha fazla hazır geldiğini Kanada Öncelikler birliği belirtir. Bu çocuklar yaşlılarıyla daha iyi vakit geçirmekte, paylaşma olgusunu bilmekte ve sınıf içinde daha etkin rol izleyerek saldırganlık tutumlarının seviyesini düşürmektedir (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.22).

Günümüzde sosyo-ekonomik ve göç sebebiyle, küreselleşme gibi nedenlerle toplumlarda davranış kalıplarında, kabul edilebilir örneklerde, kargaşa ve kaybolma meydana gelebilir. Böyle bir toplumda yaşayan genç veya kişi, kendisini boşlukta hisseder, uygun olan ile olmayana ayırt edemez. Böyle bir kişinin geleceğe güveni yoktur, mutsuzdur, endişelidir, kaygılıdır, korku içindedir, kin duymaktadır (Kuru ve Var, 2009, s.142).

Patlamaya hazır bomba gibi bir kişilik yapısı söz konusudur. Böyle bir kişilik kolaylıkla alt kültürlerle kayabilir. Alt kültürün özelliği, kendine özgü kuralları olmasıdır. Bazı alt kültürlerde saldırgan davranış ve şiddet eylemi özendirilir ve onaylanır. Artık çağımızda spor sadece yarışma düzenlenmek adı altında yapılmamaktadır (Mayda, 2019, s.9). Spor branşlarıyla uğraşmak sadece kişinin bedensel sağlığını korumak için yaptığı bir etkinlik değildir. Spor hem kişinin beden sağlığını geliştirmekte, değiştirmekte hem de psikolojik algılarını kuvvetlendirmektedir. Toplumla entegre olmasını daha hızlı sağlamaktadır. Modern çağdaki gelişmiş toplumlar artık bedensel ve beyinsel sağlığı korumak için insanları spor etkinliği yapmaya davet etmektedir (Saz, 2015, s.141).

Artık günümüzde spora yönelik büyük bir ilgi artışı vardır. Bu artıştaki en büyük etken biyolojik dengelemeyi sağlamaktır. Sporla uğraşan bireyler, sporla uğraşmayan bireylere göre bedensel ve ruhsal kapasitelerinde zenginlik sağlamaktadır. İki grup arasında büyük farklılıklar vardır (Afyon ve arkadaşları, 2005, s.165). İnsanların fiziksel yapısının gelişmesi ve kas kütlelerinin kuvvetlenmesi önemlidir. Bunu yaparken psikolojik sağlığını da kuvvetlendirir. Günümüzdeki en büyük ihtiyaç fiziksel kuvvetin artırımıdır. Spor bunu sağlayabilecek olan yegâne araçtır. Bu ihtiyaçların karşılanması ise elzem ve gereklidir (Ziyagil ve arkadaşları, 2012, s.4).

Spor gerekli zeminler oluştuğunda tıp bilimine de yardımcı bir dal olarak görevini yapmaktadır. Bireylerin kişilik, fiziksel ve psikolojik gelişim tedavilerinde spor etkin kullanılan bir araçtır. Spor, şartlar uygun olduğunda, koruyucu hekimliğin yanı

sıra tedavi edici tabipliğin de bir aracı olabilmekte, kişilerin fiziksel ve ruhsal sağlığının düzeltilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Spor yapan kişi oldukça atılgan olmakta ve diğer sosyal konularda da etkin rol almaktadır (Bahadır ve Erdoğan, 2016, s.34).

1.7. OKUL SPORLARINDA SALDIRGANLIK VE ŞİDDET

Sporun içinde yer alan herkes dürüst, erdemli, dost ve barışsever niteliklere sahip olmalıdır. Spor ülkeler ve bölgeler arasında dostluklar, arkadaşlıklar kurulmasına yardımcı olur. Ancak insanın doğasındaki yıkıcı ve saldırgan duygular sporda da kendini göstermektedir (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.23).

Günümüzde saldırgan davranışlar artık toplum tarafından kabullenilmeyen ve onay verilmeyen bir davranış türüdür. Artık sertlik kavramı ile şiddet kavramı birbirine karışmış durumdadır. Eldeki veriler ve geçmişte yaşanan tecrübelerle beraber, saldırganlık artık engellenmesi ve kontrol edilmesi gereken bir davranıştır. Psikolojik biliminin tabanında saldırganlık çok geniş bir tabana yayılsa da, genel yargı karşı tarafa acı çektirmek ve zarar vermek olarak tanımlanır ve açıklanır (Varol, 2017, s.8).

Şiddet, “bir hareketin, bir gücün derecesini” ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Spordaki içeriğiyle, sporcu karşıt görüşte olanlara, inandırma veya uzlaştırma yerine, kaba kuvvet kullanarak karşılaşma sonucunu lehine değiştirmek için şiddete başvurur. İster aktif ister pasif yapsın sporun içinde yer alan her bireyin erdemli, centilmen, dürüst, dost ve barışsever gibi niteliklere sahip olması gerekir. Bu niteliklerin sporla birlikte geliştirilmesi beklenir. Sporda şiddet sorunu bir kültür sorunu olarak göze çarpılmaktadır (Solak, 2011, s.19). Çocukluk çağlarında oyun oynamamış, arkadaşlık kurmada güçlük çekmiş, kendi haklarına saygı gösterilmesini beklerken, başkalarının haklarına saygı göstermeyen, yengi ve yenilgi durumunda sonucu hazmedemeyen kişiler ister sporcu, ister taraftar ve isterse toplumun diğer katmanları olarak var oldukça şiddet spor alanlarında yaşanmaya devam etmektedir (Çetinkaya Yıldız ve Hatipoğlu Sümer, 2010, s.162).

Spordaki saldırganlık tutumu ise genel olarak yapılan mücadele ve müsabaka sırasında, yapılan müsabakada unsurlardan birine (antrenör, sporcu, seyirci) yapılan psikolojik veyahut geçmişten gelen tecrübeler, toplumsal etkenlerden etkilenerek, yapılan spor kategorisine ait olan kurallar çerçevesinin dışında zarar vermesi yada

başarılı olabilmek için psikolojik baskı yapması olarak ifade edilmektedir (Yavuzer, 2011, s.50).

Spor branşlarındaki saldırganlık tutumunun kaynağı genel olarak engelleme durumundan kaynaklıdır. Eğer bir bireyin ya da takımın tanınmasını, prestij kazanmasını, ya da başarılı olmasını engelleyebilecek durumlardan kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu etkenlerden kaynaklı bir durum olursa, sporcu ya da antrenörün bu durumu engellemesi elzemdir. Bu durum engellendikçe ortaya büyük bir yarar durumu çıkmaktadır. Saldırganlık durumunda ortaya büyük bir hırs ve enerji çıkmaktadır. Ortaya çıkan enerji saldırganlık yerine başka bir alana yönlendirilebilirse ortaya büyük başarılar çıkabilir (Kafalı ve arkadaşları, 2017, s.388).

Spor konusunda iki ana konu vardır. İlki yapılan ve ortaya çıkan saldırganlık tutumunun hangi nedenler ve amaçlar doğrultusunda yapıldığıdır. İkinci önemli nokta ise bu saldırganlığın kime yönelik olduğudur. Sert rekabetin yaşandığı ve seyircilerin de etken olduğu spor dallarında saldırganlık tutumu kendine rahatlıkla zemin bulabilir. Karşıdaki rakibine karşı yapılan tutumların sert olanlarının bazıları saldırganlık olarak nitelendirilemez. Bu her hareketin saldırganlık olamayacağını, sporun yapıldığı dalın kuralları belirler. Buradaki önemli nokta sporun içinde kalabilme ve iyi niyetidir (Ziyagil ve arkadaşları, 2009, s.3).

Takım sporlarında ise (hentbol, futbol, basketbol) başarının uzun vadeli elde edilmesi için engellenmenin sık yaşanması, seyirci etkisi gibi nedenlerle bu bireylerin spor dışı yaşamlarında daha saldırgan davranışlar sergileyecekleri sonucu şaşırtıcı olmayacaktır. Dolayısıyla yapılan spor branşının gerilimi, engellenmelerin özelliği burada önem kazanmaktadır (Dervent, 2007, s.21).

Toplumda bir infial durumu olması ve yarının ne olacağı hakkındaki belirsizlikler büyük bir gerilim yaratır. Bu gerginlik ise direkt olarak saldırganlık ve şiddete doğru evrilir. Yaşamda kalabilmek için en önemli dürtülerden biri saldırganlıktır (Çelik, Zengin ve Baş, 2017, s.24). Ayrıca bu durum kalıtsal olarak içgüdüsel davranış halini almıştır. Genelde çocuklar spor yapmayı sürdürmeleri yönünde desteklenmelidir, çünkü çocukların günlük yaşantılarının bir parçası olarak spor yapmaya gereksinimleri vardır. Fiziksel etkinlik olmazsa çoğu, okul ödevlerine yoğunlaşmada güçlük çeker. Aslında çalışmalar, etkin çocukların daha başarılı olmaya eğilimli olduklarını göstermiştir (Pehlivan, 2004, s.51).

1.8. SPORUN AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİ

Çağımızda Spor insanların birden fazla yapısını hitap edip bu yapıları daha da güçlendirmektedir. Son zamanlarda spor ve akademik başarı üzerine yapılan araştırmalarda sporsal faaliyetlerin akademik başarıyı artırdığı hususu göz önüne konulmaktadır. Sporsal faaliyetler temelinde hedef, sistem, disiplin ve sonuç olarak da başarı odaklıdır (Tosun ve arkadaşları, 2011, s.3). Spor yapan birey sporda da uyguladığı bu kombinasyonu sosyal hayata da aynen uygulayabilmektedir. Hayatına hedefler koyar, sistemli ve disiplinli çalışıp başarıya sporsal faaliyetler sayesinde kazandığı kazanımlar ile ulaşabilmektedir. Öğrencilerin okul başarısı konusunda endişeye düşmesi ve ders konularına sistemli ve disiplinli çalışmama konusunda uzmanlar tarafından çocuklara ilk öneri spor yapmalarıdır (Üzbe ve Bacanlı, 2010, s.35).

Sporsal faaliyetler ile enerjisini atan çocuk, bir gruba ait olmanın verdiği mutluluk ve sporda kazandığı başarılar ile günlük ve okul hayatına motive olmuş bir şekilde katılır. Spor yapan birey sağlığı, görüntüsü, direnci ile arkadaş ortamında saygı görür, desteklenir ve herkes tarafından sevilen bireylerdir. Tüm bu olumlu durumlar şüphesiz çocuğun akademik başarısının olumlu etkilenmesine neden olur (Somoğlu, 2016, s.13). Çocukların ergenlik dönemlerinde enerjilerini doğru ve olumlu çalışmalara harcamaları sağlamak ve sosyal ve duygusal olarak gelişimlerini de sağlamak için çocukların genellikle takım sporlarına yönlendirilmeleri günümüzde yaygın bir öneridir. Spor yapan çocuk fiziksel ve psikolojik olarak güçlüdür ve artan ders yükümlülükleriyle bu sahip olduğu güçlerle daha kolay baş edebilmektedir (Sezen Balçıkınlı, 2016, s.49). Spor yapan birey spor etkinlikleri sırasında arkadaşlarıyla paylaşımlarda, yardımlaşmalarda bulunur ve bu durumu çocuk diğer derslerinde de aynen tekrar eder bu durum çocuğun akademik başarısına büyük katkılarda bulunur. Spor yapan çocukların sağlık direnci yüksektir ve bu nedenle fazla hasta olmamaktadırlar bu da çocuğun akademik başarısı için önemlidir (Arslan ve Yiğiter, 2018, s.1905).

Adsız 2010 yılında yaptığı çalışma ile sportif faaliyetlere katılımında bulunan çocukların, sportif faaliyetlere katılmayan çocuklara göre %83 daha dikkatli olduğu sonucuna ulaşmıştır (Adsız, 2010, s.5). Şenses 2009 yılında yaptığı çalışma ile lisanslı spor yapan öğrencilerin yapmayanlara oranla ders başarılarının daha yüksek olduğu

sonucuna ulaşmıştır. (Şenses, 2009, s. 52) Özçelik 2007 yılında yaptığı çalışma ile de öğrencilerin beden eğitimi derslerine katılımı ile öğrenciler üzerinde olumlu sosyal etki olduğu tezi savunulmuştur. Sonuç olarak akademik başarı sağlamak adına sporsal faaliyetler son derece önem arz etmektedir (Özçelik, 2007, s. 74).

İKİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. ÇALIŞMANIN AMACI

Spor organizasyonlarına duyulan ilginin her geçen gün daha yaygın bir hal aldığı, giderek daha geniş kitlelere ulaştığı günümüzde bedensel, zihinsel ve ruhsal yönden sağlıklı genç nesillerin yetişmesinde sporun ve spor müsabakalarının önemi ve faydası göz ardı edilemez bir gerçekliktir (Yıldizer, Özböke, Ektirici ve Yılmaz, 2017, s.436). Spor müsabakalarına katılan öğrencilerin müsabaka esnasında duygusal yönden değişimler yaşamaları onların fiziksel beceri ve kapasitelerini yanında bazı psikolojik olguların ihmal edilmemesi gerektiğini ön plana çıkarmaktadır. Öğrencilerin eğitim ve öğretim boyunca daha başarılı olmaları, sosyal ve güçlü bireyler olmaları, onların özgüvenlerini ve güdülenmelerini geliştirme isteği spor müsabakalarında karşımıza çıkan önemli olgulardır (Saz, 2015, s.139).

Şiddet sözcüğü genel anlamda, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini kaba ve sert davranışı, eylemi nitelendirmektedir. Bu bağlamda şiddet olgusu her insanda var olan bir eğilimdir ve kişinin o anki psikolojik durumuyla ilgilidir (Yavuzer, 2011, s.45). Başka bir anlatımla şiddet insanoğlunun doğasında var olan bir olgudur. Tüm insanların psikolojik, çevresel koşulları ve ailevi durumları farklı olduğu için şiddet aslında her kişide farklı gelişen ve ortaya çıkan bir olgudur. Bir takımı tutmak ya da herhangi bir davranış karşısında verilen tepkiler koşullara ve o anki ortamın durumuna bağlı olarak değişiklik gösterir. Şiddet her yönüyle kötü bir olgudur ve sporda da ortaya çıkabilmektedir. Sporda şiddet yaygın bir toplumsal sorundur ve bütün dünyada pek çok spor organizasyonunda meydana gelen bir fairplay ihlalidir. En beklenmedik anlarda veya müsabakalarda bile şiddet yaşanabilmektedir (Mil ve Şanlı, 2015, s.233).

Öğrenciler eğitim – öğretimin yanında sporcu kişiliklerini de ortaya koymak için kurulan okul takımlarında yer almaktadırlar. Okul takımlarında diğer okullar arasında yapılan turnuvalara katılmakta olup birbirleri ile yarışmaktadırlar. Bu yarışın içerisinde istenmeyen tutum ve davranışlar sergileyen öğrenci grupları da

gözlenmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmada okul takımlarında yer alan sporcu öğrencilerin şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2.2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Spor kavramıyla ayrılmaz bir bütün olan fair-play kavramı Türkiye’de eğitim, beden eğitimi ve spor, rekreasyon uygulamaları çerçevesinde ele alınmış, özellikle okul içi sportif rekreasyon programlarında fair-play kavramının yer alması ve toplum içerisindeki gelişimi hedeflenmiştir (Mil ve Şanlı, 2015, s.234). Ayrıca, günümüz Türk eğitim sisteminde spor, oyun, sanat ve kültür etkinlikleri gibi rekreasyon programlarının çok zayıf olduğu ve LGS (Liselere Giriş Sınavı) veya TYT-AYT (Temel Yeterlilik Sınavı – Alan Yeterlilik Sınavı) gibi sınavlar nedeniyle bu etkinliklerin yapılmadığı görülmektedir. Öğrencilerin okulda enerjilerini boşaltacak bir imkan bulamadığı, genellikle hımbıl, saldırgan ve obez bir profil sergiledikleri göz önüne alınırsa, okul spor programlarının önemi daha da ön plana çıkmaktadır.

Saldırğanlığa sebep olan bireysel, kültürel ve sosyo-ekonomik faktörler dikkate alındığında, bireylerin sportif faaliyetleri hayatlarının bir parçası haline getirmeleri, bireylere birçok açıdan olumlu katkı sayılabılır. Çağımızda bireyin toplum ve toplumun kişi üzerindeki beklentileri hızla değişiklik göstermektedir. Bu kapsamda, spor faaliyetlerine düzenli katılım göstermek adeta bireyi toplumsal faaliyetler açısından daha sosyal, daha girişimci, daha atılgan hale getirebilir (Eroğlu, 2009, s.208). Bu kazanım ise bireyin toplumdaki rol ve beklentilerine cevap verebilme kapasitesini artırabilir. Spor ve sportif faaliyetlerini eğitim alanlarının gerçek bir parçası haline getirerek bireylerin zihinsel ve fiziksel olarak daha iyi eğitilmesi sağlanabilir. Spor yapmak, stres, kaygı ve benzer birçok psikolojik problemlerin üstesinden gelmeyi kolaylaştırarak sağlıklı nesillerin yetişmesine imkan tanıyabilir (Yavuzer, 2011, s.46). Spor ve Spor faaliyetlerinin bireysel yaşamda ve toplumsal alanda hızla kabul görmesi toplumun sağlıklı gelişimi adına bu araştırma önem kazanacaktır. Bunun gerçekleşebilmesi için merkezi olarak milli eğitim ve spor bakanlıklarının her yaş grubundaki nesilleri sportif açıdan desteklemesi, üniversitelerin daha aktif bir görev üstlenmeleri, yerelde belediye ve sivil toplum örgütleri gibi toplum üzerinde söz sahibi

olan kurum ve kuruluşların özellikle bunu bir vazife bilmeleri, sporun yaygınlaşması ve daha az saldırgan bir toplumun oluşması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

2.3. ÇALIŞMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma Adana ili merkez ilçeleri olan Seyhan, Yüreğir, Çukurova ve Sarıçam'da eğitim-öğretim veren ortaöğretim kurumlarında okul takımlarında yer alan öğrenciler ile sınırlıdır.

2. Araştırma, kullanılan ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

3. Araştırma, katılımcılara uygulanan ölçeklerdeki sorulara verdiği cevapların doğruluğu ile sınırlıdır.

2.4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

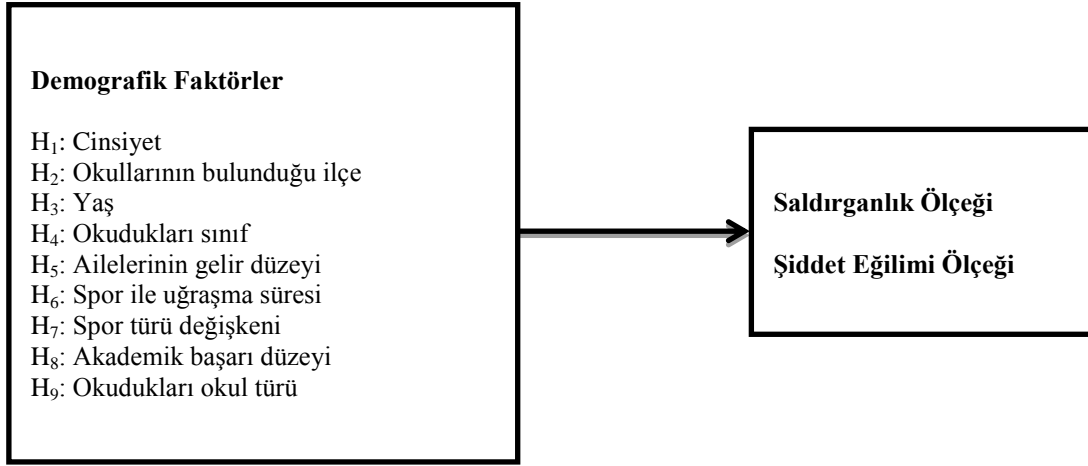
Araştırma tarama modeli olarak belirlenmiştir. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle resmetmeyi esas almaktadır (Karasar, 1994: 34).

2.5. ÇALIŞMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Adana ilinde ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise Adana ilinde Sarıçam, Çukurova, Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde yer alan ortaöğretim okullarında okul takımlarında yer alan öğrenciler oluşturmuştur.

2.6. ÇALIŞMANIN MODELİ

Şekil 1'de araştırmada kullanılan modele yer verilmiştir. Araştırma modelinin oluşturulması aşamasında, araştırmanın uygulandığı öğrencilerin demografik özellikleri ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçeği ile olan ilişkilerine bakış düzeyleri incelenmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

2.7. ÇALIŞMANIN DEĞİŞKENLERİ

2.7.1. Bağımlı Değişkenler

Çalışmanın bağımlı değişkenlerini; saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri oluşturdu.

2.7.2. Bağımsız Değişkenler

Çalışmanın bağımsız değişkenlerini; öğrencilerin cinsiyeti, okullarının buldukları ilçe, yaşları, okudukları sınıf, ailelerinin gelir düzeyleri, spor ile uğraşma süreleri, uğraştıkları spor türleri, akademik başarı düzeyleri ve okudukları okul türleri oluşturdu.

2.8. ÇALIŞMANIN HİPOTEZLERİ

Çalışmanın hipotezleri Tablo 1’de özetlendi.

Tablo 1. Çalışmanın Hipotezlerine İlişkin Dağılım

Hipotez 1.	H ₁ : Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.
Hipotez 2.	H ₂ : Öğrencilerin okullarının bulunduğu ilçe değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 1'in devamı

Hipotez 3.	H ₃ : Öğrencilerin yaş değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.
Hipotez 4.	H ₄ : Öğrencilerin okudukları sınıf değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.
Hipotez 5.	H ₅ : Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.
Hipotez 6.	H ₆ : Öğrencilerin spor ile uğraşma süresi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.
Hipotez 7.	H ₇ : Öğrencilerin okul takımında geçirdiği süre değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.
Hipotez 8.	H ₈ : Öğrencilerin spor türü değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.
Hipotez 9.	H ₉ : Öğrencilerin akademik başarı düzeyi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.
Hipotez 10.	H ₁₀ : Öğrencilerin okudukları okul türü değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.

2.9. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan anket üç bölümden oluşturulmuştur. Anketin birinci bölümünde öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin toplam dokuz soru yöneltilmiştir. Anketin ikinci bölümünde 45 sorudan oluşan Saldırganlık ölçeği kullanılmıştır. Anket formunun üçüncü bölümünde ise 20 sorudan oluşan şiddet eğilimi ölçeği kullanılmıştır.

Anket formunun birinci bölümü olan öğrencilerin demografik özelliklerinde öğrencilerin; cinsiyetleri, yaşları, kaçınıcı sınıfta okudukları, ailelerinin gelir durumları, kaç yıldır spor ile uğraştıkları, kaç yıldır okul takımında yer aldıkları, hangi spor branşı ile uğraştıkları, okuldaki akademik başarı düzeyleri ve okudukları okulların okul türlerinin neler olduğu sorgulanmıştır.

Anket formunun ikinci bölümünde yer alan saldırganlık ölçeği 1982 yılında Kocatürk tarafından uygulanan, 1998 yılında ise Tuzgöl tarafından geliştirilen Saldırganlık ölçek formu kullanılmıştır (Dilekmen ve arkadaşları, 2011). Saldırganlık ölçek formunda yer alan 45 madde içerisinde 30 saldırgan içeren, 15 tane de saldırganlık içermeyen maddeler mevcuttur. Ölçekte yer alan; 2., 4., 8., 10., 13., 16.,

24., 28., 33., 35., 37., 38., 39., 40., 44. maddeler saldırganlık içermezken, 1., 3., 5., 6., 7., 9., 11., 12., 14., 15., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 25., 26., 27., 29., 30., 31., 32., 34., 36., 41., 42., 43. maddeler saldırganlık içermektedir. Ölçeğin skorlanmasında 5’li likert tipi kullanılmıştır. Saldırganlık ölçeğinde öğrencilerden kendilerine uygun olan maddeleri işaretlemeleri istenmiştir. İşaretlenen maddeler arasında saldırganlık içeren 30 madde ‘Hiçbir zaman = 1 puan’, ‘Nadiren = 2 puan’, ‘Ara sıra = 3 puan’, ‘Sıklıkla = 4 puan’ ve ‘Her zaman = 5 puan’ şeklinde skorlanmıştır. Saldırganlık içermeyen maddelerde ise; ‘Hiçbir zaman = 5 puan’, ‘Nadiren = 4 puan’, ‘Ara sıra = 3 puan’, ‘Sıklıkla = 2 puan’ ve ‘Her zaman = 1 puan’ şeklinde ters çevrilerek skorlanmıştır. 45 maddeden elde edilen skorların aritmetik ortalamaları elde edilerek aritmetik ortalamanın üstündeki puanların saldırganlık düzeyi yüksek, aritmetik ortalamanın altında kalanların ise saldırganlık düzeyleri düşük olarak yorumlanmıştır.

Tablo 2. Saldırganlık Ölçeğine İlişkin Güvenirlilik Değerlerine Ait Bulgular

Ölçülen değişkenler	Güvenirlilik değerleri (Cronbach Alpha Katsayı)
Saldırganlık ölçeği (45 madde)	0,824

Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları, 0,60-0,80 arasında ölçek oldukça güvenilir; 0,80-1,00 arasında ise, ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu kabul edilmektedir. Yapılan çalışmada kullanılan saldırganlık ölçeği güvenirlilik katsayı değeri 0,824 olduğu gözlenmiş ve güvenirlilik değerinin oldukça yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 2).

Şiddet eğilimi ölçeği 1995 yılında Göka, Bayat ve Türkçapar tarafından Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen “Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilimleri” konulu araştırmada kullanılmak üzere geliştirilmiştir (Göldağ, 2015, s.6). 1998 yılında ise TC Başbakanlık aile araştırma kurumu tarafından ‘Aile İçinde Toplumsal Alanda Şiddet’ başlıklı araştırmada temel yapıyı bozmadan kullandıkları gözlenmiştir. 2016 yılında ise Varhan tarafından “Orta öğretim Düzeyindeki Tek Ebeveynli Sporcu Öğrencilerin 12 Haftalık Sportif Etkinliklerinin Saldırganlık Ve Şiddet Eğilimi Düzeylerine Etkilerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde kullanılmıştır. Şiddet eğilimi ölçeği 20 maddeden oluşturulmuş ve ölçek maddeleri ‘hiç uygun değil = 1 puan’, ‘biraz uygun = 2 puan’, ‘uygun = 3 puan,

'çok uygun = 4 puan' şeklinde skorlanmıştır. 20 maddeden oluşan ölçek skorlarının yorumlanması 1 – 20 arasında puan skoruna sahip olan öğrencilerin şiddet eğiliminin 'çok az', 21-40 arasında ise 'az'; 41-60 puan skorunda 'fazla', 61-80 arasında ise 'çok fazla' şiddet eğiliminde oldukları ifade edilmektedir.

Tablo 3. Şiddet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Değerlerine Ait Bulgular

Ölçülen değişkenler	Güvenirlik değerleri (Cronbach Alpha Katsayı)
Şiddet eğilimi ölçeği (20 madde)	0,874

Tablo 3'de yer alan şiddet eğilimi ölçeği güvenirlilik katsayı değeri 0,874 olduğu gözlenmiş ve güvenirlilik değerinin oldukça yüksek olduğu anlaşılmıştır.

2.10. GÜVENİLİRLİK ANALİZLERİ

Çalışma da kullanılan ölçeklerin güvenirlilik analizlerine ilişkin bulgular Tablo 3 ve 4'de özetlendi.

Tablo 4. Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Normallik Dağılımına İlişkin Analiz Bulguları

Değişkenler	Saldırganlık	Şiddet Eğilimi
Ortalama	114,05	40,46
Medyan	113,0	39,0
Standart sapma	19,8	11,8
Skewness	0,038	0,601
Kurtosis	-0,509	0,063

Tablo 4 incelendiğinde saldırganlık ölçeğinin ortalama skorunun 114,05, medyanın (ortanca değer) 113,0, standart sapma değerinin 19,8, skewness (çarpıklık) katsayısının 0,038, kurtosis katsayısının -0,509 olduğu görülmektedir. Şiddet eğilimi ölçeği incelendiğinde ortalama skorunun 40,46, medyanın (ortanca değer) 39,0, standart sapma 11,8, skewness (çarpıklık) katsayısının 0,601, kurtosis katsayısı 0,063 olarak görülmektedir. Skewness (çarpıklık) ve kurtosis katsayıları normalliği belirtmek için -1 ile ± 1 arasında değişir.

Tablo 4'deki skewness (çarpıklık) ve kurtosis değerleri incelendiğinde saldırganlık ve şiddet eğilimi ölçüm araçlarından elde edilen noktaların dağılımının normal olmadığı görülmektedir.

2.11. İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRME

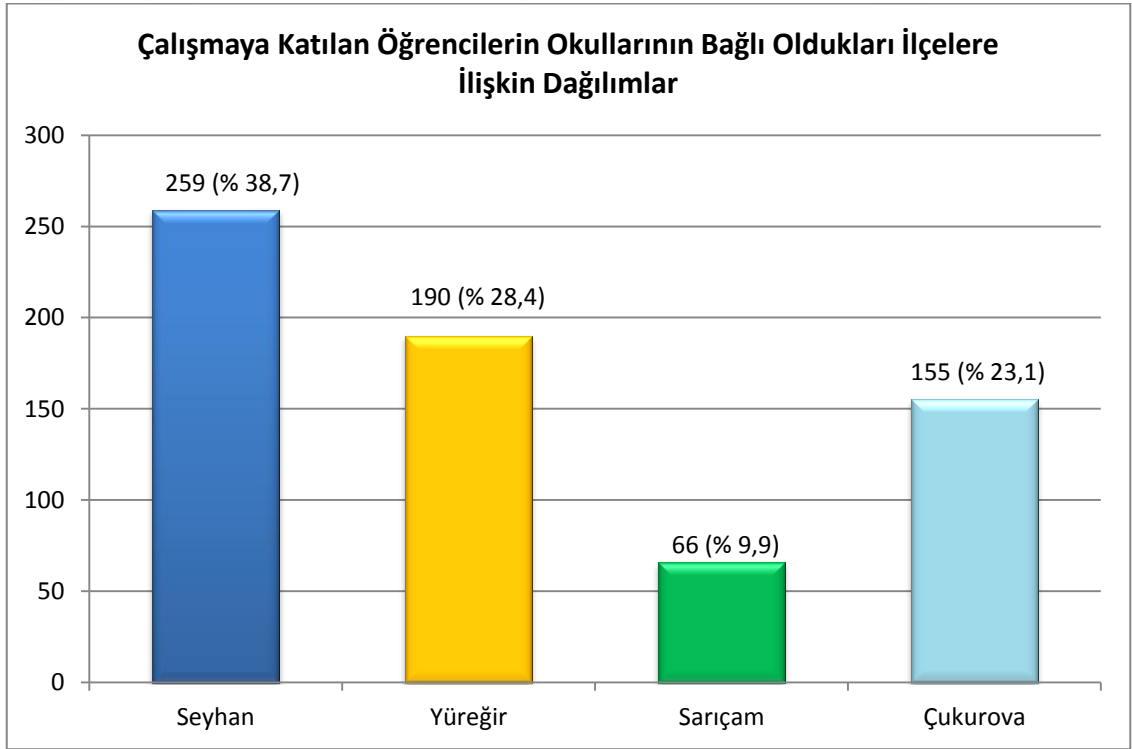
Araştırmanın genel amacı çerçevesinde cevapları aranan alt amaçlara yönelik toplanan veriler, önce veri kodlama formlarına işlenmiştir. Daha sonra bilgisayara aktarılan veriler üzerinde gerekli istatistiksel çözümler için istatistiksel analiz programı SPSS 22.0'dan yararlanılmıştır. Kategorik ölçümler sayı ve yüzde olarak, sürekli ölçümlerse ortalama ve standart sapma (gerekli yerlerde ortanca ve minimum - maksimum) olarak özetlenmiştir. Normallik analizi sonuçlarına göre çoklu grupların karşılaştırılmasında Kruskal Wallis t-testi, ikili grupların karşılaştırılmasında Bağımsız Örneklem için t-testi ve Mann Whitney U testleri uygulanmıştır. Tüm testlerde istatistiksel önem düzeyi 0.05 olarak alındı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

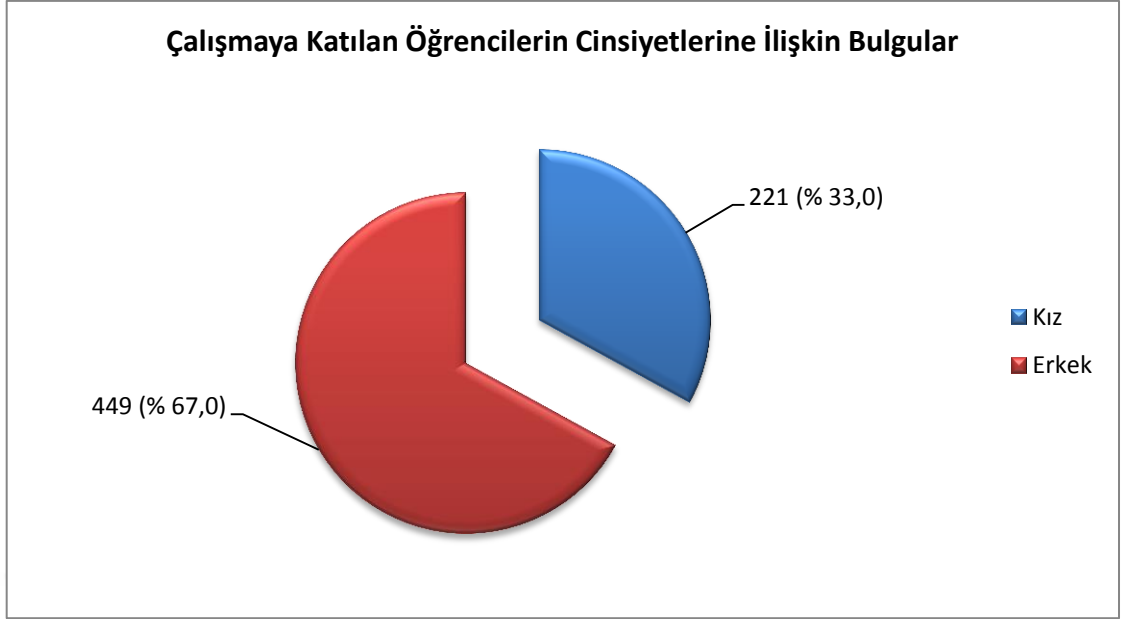
3.1. ÇALIŞMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde çalışma kapsamında yer alan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular özetlendi.

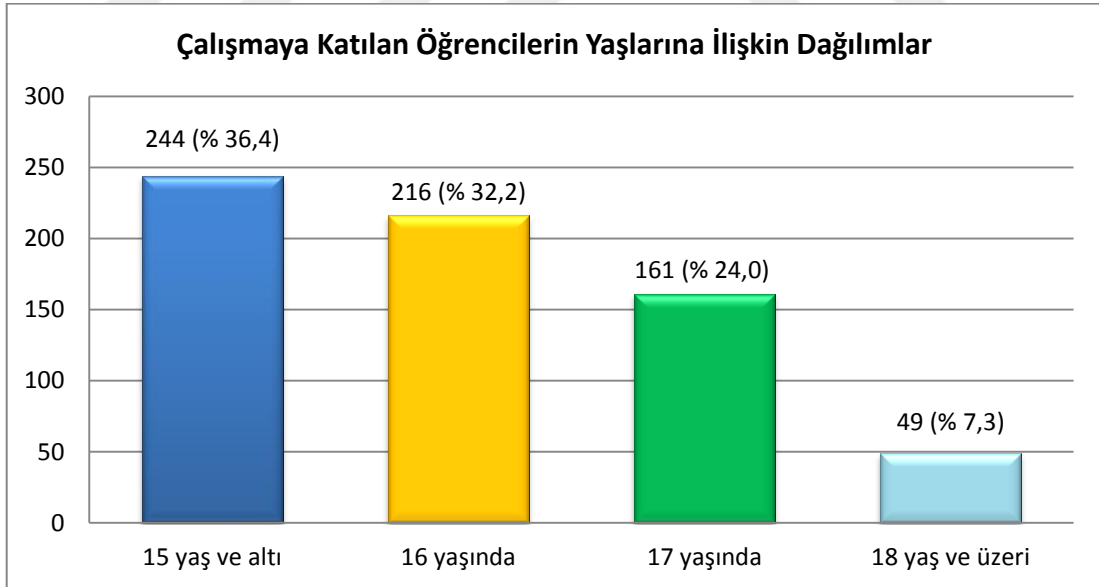
Şekil 2. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okullarının Bağlı Oldukları İlçelere İlişkin Dağılımlar

Çalışmaya katılan öğrencilerin % 38,7 (259)'ünün Seyhan, % 28,4 (190)'ünün Yüreğir, % 9,9 (66)'unun Sarıçam ve % 23,1 (155)'inin ise Çukurova ilçelerinde yer alan okullarda eğitim gördükleri gözlemlendi (Şekil 2).

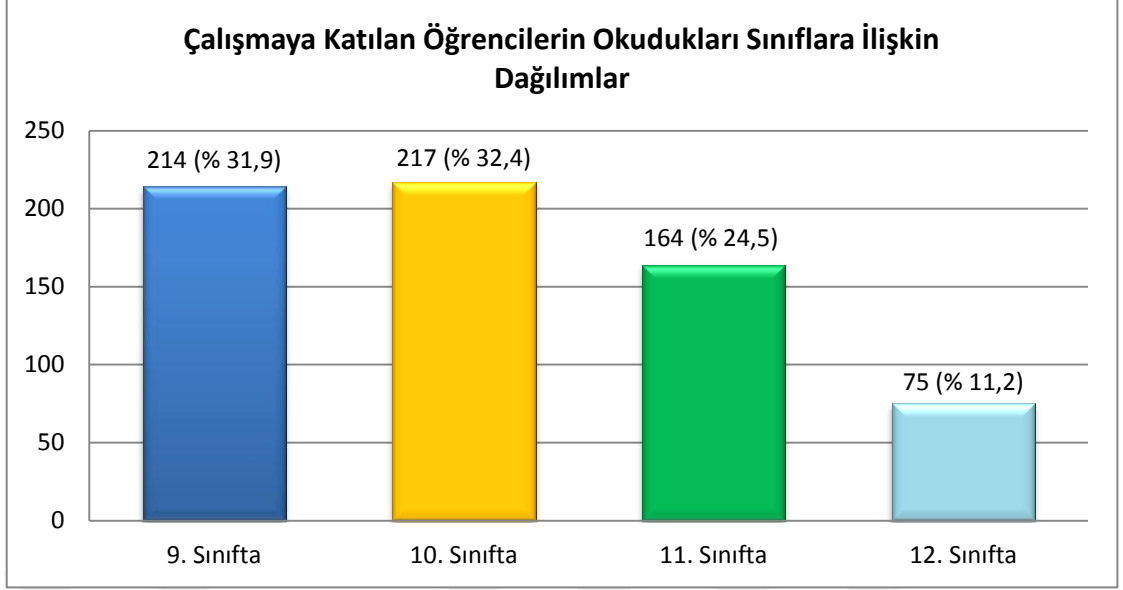
Şekil 3. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin % 67,0 (449)'si erkek, % 33,0 (221)'ü kız idi (Şekil 3).

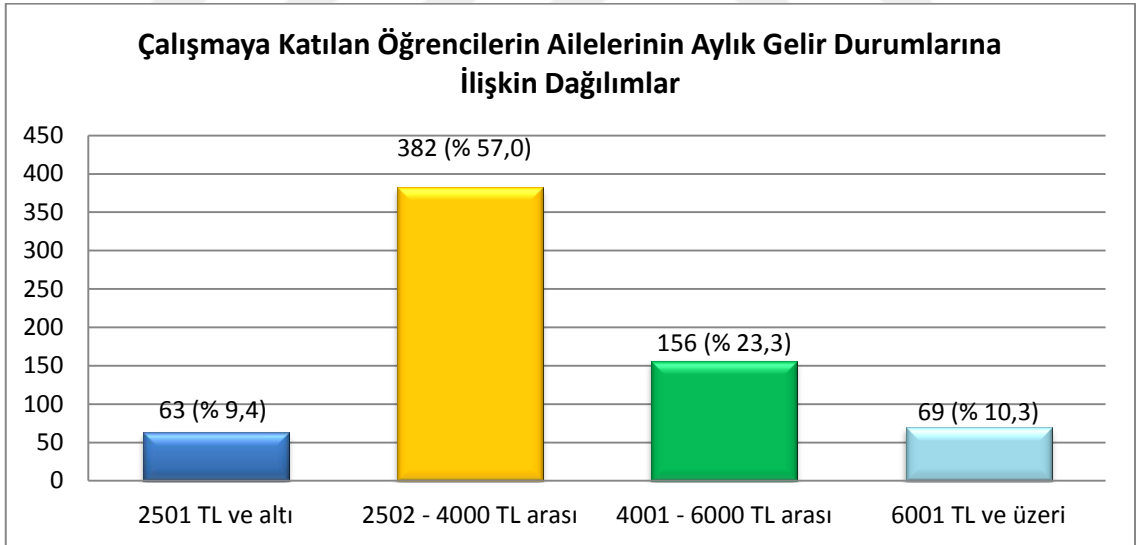
Şekil 4. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Yaşlarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin % 36,4 (244)'ünün 15 yaş ve altı, % 32,2 (216)'sinin 16 yaşında, % 24,0 (161)'ünün 17 yaşında, % 7,3 (49)'ünün ise 18 yaş ve üzerinde olduğu belirlendi (Şekil 4). Öğrencilerin yaş ortalamaları ise $15,97 \pm 1,04$ (14-19) şeklinde idi.

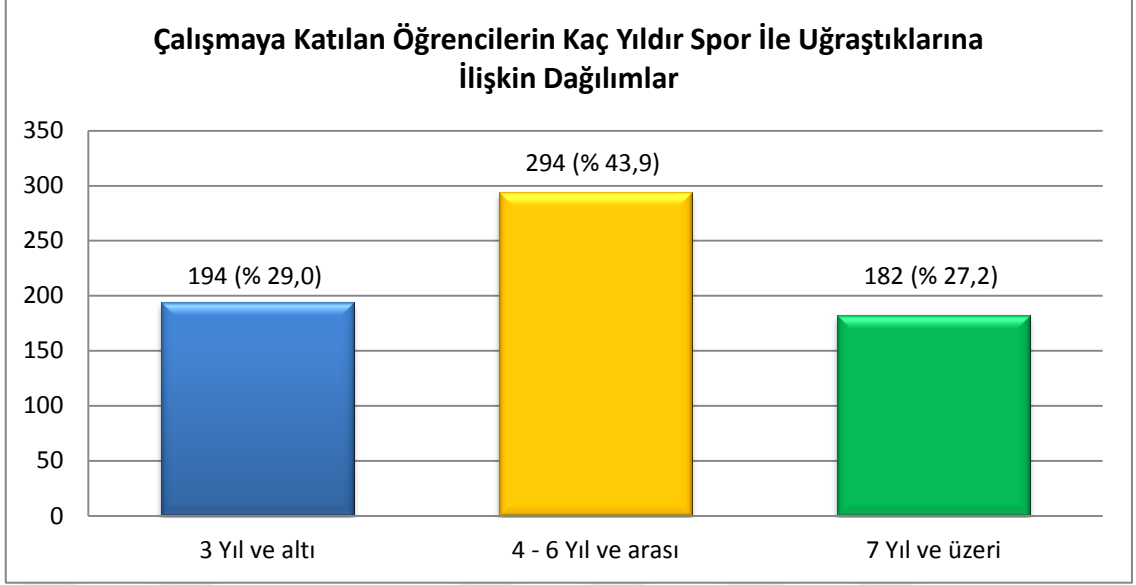
Şekil 5. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okudukları Sınıflara İlişkin Bulgular

Öğrencilerin % 31,9 (214)'ü 9. sınıfta, % 32,4 (217)'ü 10. sınıfta, % 24,5 (164)'i 11. sınıfta, % 11,2 (75)'si ise 12. sınıfta eğitim gördükleri belirlendi (Şekil 5).

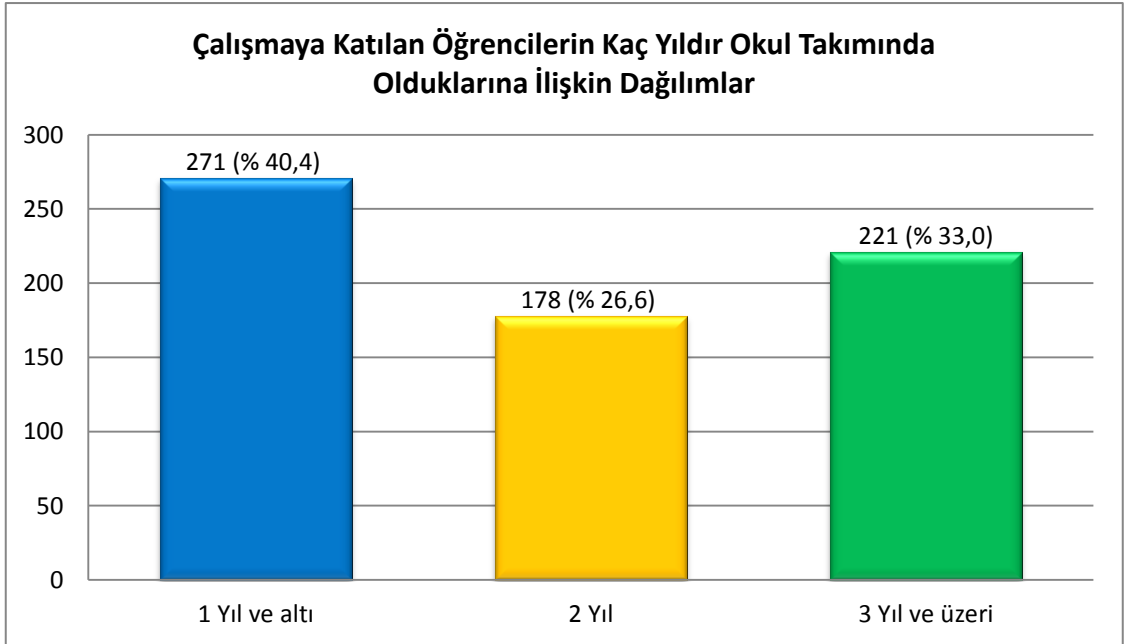
Şekil 6. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Durumlarına İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında yer alan öğrencilerin ailelerinin % 9,4 (63)'ü 2501 TL ve altı, % 57,0 (382)'si 2502 – 4000 TL arasında, % 23,3 (156)'ü 4001 – 6000 TL arası, % 10,3 (69)'ü 6001 TL ve üzerinde bir gelire sahip oldukları gözlemlendi (Şekil 6).

Şekil 7. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Kaç Yıldır Spor İle Uğraştıklarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin spor ile uğraştıkları zaman dilimine bakıldığında; % 29,0 (194)'unun 3 yıl ve altı, % 43,9 (294)'unun 4 ila 6 yıldır, % 27,2 (182)'sinin ise 7 yıl ve üzeridir uğraştıkları saptandı (Şekil 7).

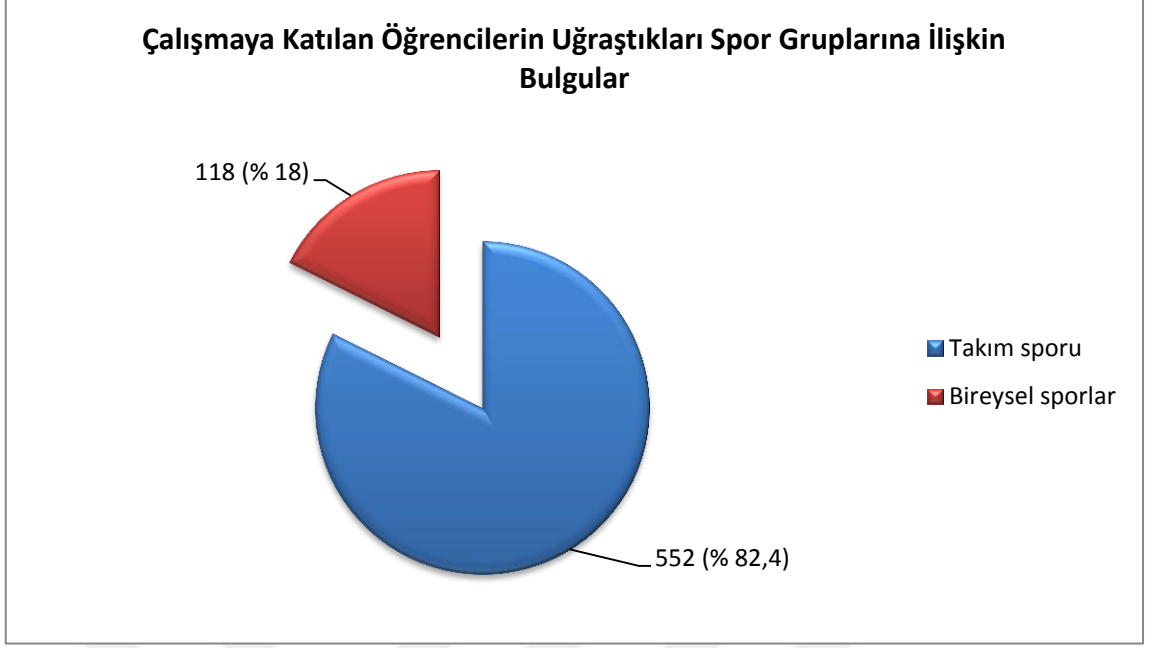
Şekil 8. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Kaç Yıldır Okul Takımında Olduklarına İlişkin Bulgular

Çalışmaya dahil olan öğrencilerin % 40,0 (271)'ünün 1 yıl ve altında okul takımında yer aldıkları gözlenirken, % 26,6 (178)'sının 2 yıl, % 33,0 (221)'ünün ise 3 yıl ve üzeridir okul takımında yer aldıkları tespit edildi (Şekil 8).

Tablo 5. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sporun Hangi Branşı İle Uğraştıklarına İlişkin Bulgular

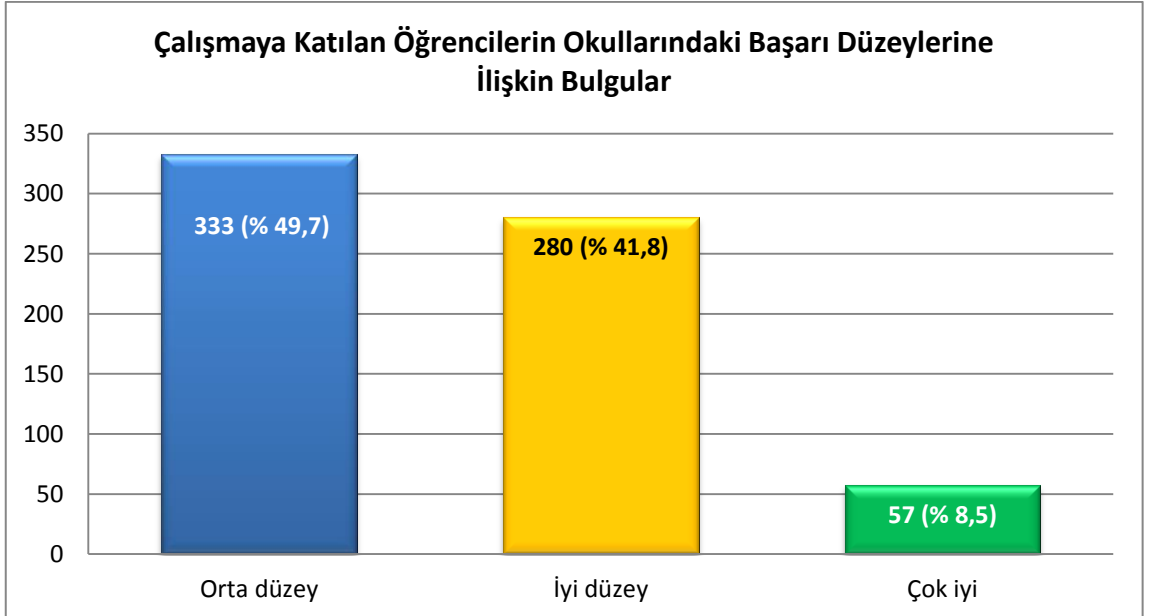
Spor branşları	Frekans (n)	Yüzde (%)
Atletizm	20	3,0
Badminton	26	3,9
Basketbol	98	14,6
Boks	6	0,9
Jimnastik	9	1,3
Çim hokeyi	7	1,0
Dans	1	0,1
Dart	1	0,1
Fitness	2	0,3
Futbol	224	33,4
Güreş	14	2,1
Hentbol	62	9,3
Karate	2	0,3
Kick boks	3	0,4
Masa tenisi	2	0,3
Satranç	2	0,3
Tekwando	3	0,4
Tenis	20	3,0
Voleybol	163	24,3
Yüzme	5	0,7
Toplam	670	100,0

Tablo 5'e bakıldığında öğrencilerin % 33,4 (224)'ünün futbol, % 24,3 (163)'ünün voleybol, % 14,6 (98)'sının ise basketbol oynadıkları gözlemlendi (Tablo 1).

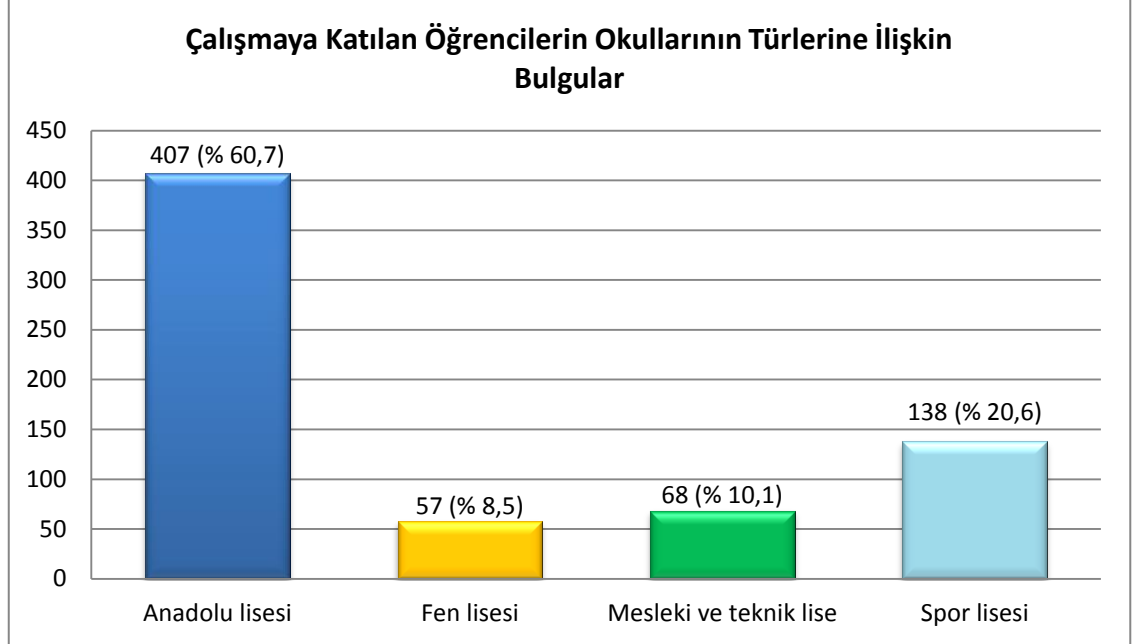
Şekil 9. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Uğraştıkları Spor Gruplarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin uğraştıkları spor gruplarına bakıldığında; % 82,4 (552)'ünün takım sporu, % 17,6 (118)'sının bireysel sporlar ile uğraştıkları gözlemlendi (Şekil 9).

Şekil 10. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okullarındaki Başarı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin okullarındaki başarı düzeyleri incelendiğinde; % 8,5 (57)'inin çok iyi olduğu gözlenirken, % 49,7 (333)'sinin orta düzey, % 41,8 (280)'inin ise iyi düzeyde oldukları belirlendi (Şekil 10).

Şekil 11. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okullarının Türlerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin okul türleri değişkenine bakıldığında; % 60,7 (407)'si Anadolu lisesinde, % 8,5 (57)'i Fen lisesinde, % 10,1 (68)'i Mesleki ve Teknik lisesinde, % 20,6 (138)'sının ise Spor lisesinde eğitim gördükleri gözlemlendi (Şekil 11).

3.2. ÖLÇEKLER ARASINDAKİ FARKLILIKLARA İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde çalışmada kullanılan ölçeklerin öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ile karşılaştırılmalarına ilişkin bulgular özetlendi (Tablo 6).

Tablo 6. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Toplam Skorlarının Dağılımı

Değişkenler	Ort±ss	Min-Maks
Saldırganlık Ölçeği	116,73±19,58	45-225
Şiddet Ölçeği	41,55±10,71	20-80

Tablo 6'ya bakıldığında öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden aldıkları toplam skorun $116,73 \pm 19,58$, şiddet ölçeğinden alınan toplam skor ise $41,55 \pm 10,71$ şeklinde idi.

3.2.1. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırılmaları Tablo 7'de özetlendi.

Tablo 7. Cinsiyet Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Kız (n: 221) (Ort±ss)	Erkek (n: 449) (Ort±ss)	P
Saldırganlık	114,05±19,87	118,05±19,32	0,013*
Şiddet eğilimi	40,46±11,86	42,08±10,06	0,066

* $p < 0,05$

Öğrencilerin cinsiyet değişkeni açısından erkek olanların saldırganlık ölçek skorlarının ($118,05 \pm 19,32$), kız öğrencilerin saldırganlık ölçek ($114,05 \pm 19,87$) skorlarına göre daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edildi ($p = 0,013$, $p < 0,05$). Böylelikle erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha fazla saldırgan olduğu anlaşıldı (Tablo 7).

Şiddet eğilimi ölçeği açısından ise erkek öğrencilerin ölçek skorlarının ($42,08 \pm 10,06$), kız öğrencilerin ölçek skorlarından ($40,46 \pm 11,86$) daha yüksek olmasına karşın aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edildi ($p = 0,066$, $p > 0,05$). Elde edilen sonuç ile öğrencilerin cinsiyet değişkeninin şiddet eğilimi konusunda herhangi bir etkisi olmadığı anlaşıldı (Tablo 7).

Tablo 7'de yer alan sonuç itibarıyla "H₁: Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır." hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

3.2.2. Öğrencilerin Okullarının Bulunduğu İlçe Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Tablo 8’de çalışmada yer alan öğrencilerin okullarının bulunduğu ilçe değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırılmalarına yer verildi.

Tablo 8. Okulların Bulunduğu İlçe Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Seyhan (n: 259) (Ort±ss)	Yüreğir (n: 190) (Ort±ss)	Sarıçam (n: 66) (Ort±ss)	Çukurova (n: 155) (Ort±ss)	p
Saldırganlık	116,03±19,91	116,21±19,26	124,45±20,50	115,27±18,44	0,009*
Şiddet eğilimi	41,06±11,11	42,05±10,89	45,65±12,17	40,0±8,54	0,003*

* p<0,05

Öğrencilerin okullarının buldukları ilçelere göre saldırganlık ölçeği skorlarının karşılaştırılmasında; okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrencilerin (12,45±20,50) skorlarının, Seyhan (116,03±19,91), Yüreğir (116,21±19,26) ve Çukurova (115,27±18,44) ilçelerinde okulları eğitim gören öğrencilerin saldırganlık ölçeği skorlarından daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edildi (p=0,009, p<0,05). Elde edilen sonuç ile Sarıçam ilçesinde eğitim gören öğrencilerin diğer ilçelerde eğitim gören öğrencilere göre saldırganlık düzeylerinin daha fazla olduğu anlaşıldı (Tablo 8).

Şiddet eğilimi ölçeği açısından öğrencilerden Çukurova ilçesinde eğitim görenlerin (40,0±8,54) skorlarının, Seyhan (41,06±11,11), Yüreğir (42,05±10,89) ve Sarıçam (45,65±12,17) ilçelerinde yer alan öğrencilerin şiddet eğilimi ölçeği skorlarından daha düşük olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptandı (p=0,003, p<0,05). Elde edilen bu sonuçla öğrencilerin okullarının buldukları ilçe bazında saldırganlık ve şiddet eğilimi ölçeklerinin farklılıklar gösterdiği anlaşıldı (Tablo 8).

Tablo 8’de yer alan sonuç itibarıyla “H₂: Öğrencilerin okullarının bulunduğu ilçe değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi kabul edilmiştir.

Öğrencilerin okulların bulunduğu ilçe değişkeni göre ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulgular Tablo 9’da özetlendi.

Tablo 9. Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilim Yönleri ile Okulların Bulunduğu İlçe Değişkeni Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular

Değişkenler			Ortalama Farklılıkları	p
Saldırganlık	Seyhan	Yüreğir	-0,17964	1,000
		Sarıçam	-8,42366	0,010*
		Çukurova	0,75992	0,981
	Yüreğir	Seyhan	0,17964	1,000
		Sarıçam	-8,24402	0,016*
		Çukurova	0,93956	0,970
	Sarıçam	Seyhan	8,42366	0,010*
		Yüreğir	8,24402	0,016*
		Çukurova	9,18358	0,008*
	Çukurova	Seyhan	-0,75992	0,981
		Yüreğir	-0,93956	0,970
		Sarıçam	-9,18358	0,008*
Şiddet	Seyhan	Yüreğir	-0,98313	0,767
		Sarıçam	-4,58202	0,010*
		Çukurova	1,06950	0,755
	Yüreğir	Seyhan	0,98313	0,767
		Sarıçam	-3,59888	0,084
		Çukurova	2,05263	0,282
	Sarıçam	Seyhan	4,58202	0,010*
		Yüreğir	3,59888	0,084
		Çukurova	5,65152	0,002*
	Çukurova	Seyhan	-1,06950	0,755
		Yüreğir	-2,05263	0,282
		Sarıçam	-5,65152	0,002*

* p<0,05

Tablo 9’da saldırganlık ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; okulları Seyhan ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları

Sarıçam ilçesinde yer alan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir ($p=0,010$). Öğrencilerden okulları Yüreğir ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu gözlenmiştir ($p=0,016$). Çalışmada yer alan öğrencilerden okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları Seyhan ($p=0,010$), Yüreğir ($p=0,016$) ve Çukurova ($p=0,008$) ilçesinde yer alan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerden okulları Çukurova ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu saptanmıştır ($p=0,008$). Öğrencilerin saldırganlık eğilimleri ile okullarının buldukları ilçe değişkeni ile ilgili yapılan ölçümde okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları Seyhan, Yüreğir ve Çukurova ilçelerinde yer alan öğrencilerin saldırganlık düzeyine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 9).

Tablo 9’da verilen şiddet ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; okulları Seyhan ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir ($p=0,010$). Çalışmada yer alan öğrencilerden okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları Seyhan ($p=0,010$) ve Çukurova ($p=0,002$) ilçesinde yer alan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerden okulları Çukurova ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu saptanmıştır ($p=0,002$). Öğrencilerin şiddet eğilimleri ile okullarının buldukları ilçe değişkeni ile ilgili yapılan ölçümde okulları Sarıçam ilçesinde yer alan öğrencilerin, okulları Seyhan ve Çukurova ilçelerinde yer alan öğrencilerin şiddet eğilim düzeyine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 9).

3.2.3. Öğrencilerin Yaş Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Öğrencilerin yaş değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırmaları Tablo 10’da özetlendi.

Tablo 10. Yaş Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	15 yaş ve altı (n: 224) (Ort±ss)	16 yaşında (n: 216) (Ort±ss)	17 yaşında (n: 161) (Ort±ss)	18 yaş ve üzeri (n: 49) (Ort±ss)	p
Saldırganlık	115,59±18,81	115,13±18,87	116,96±19,74	128,69±22,21	0,001*
Şiddet eğilimi	39,84±10,53	41,69±10,50	41,92±9,72	48,18±12,95	0,001*

* p<0,05

Çalışmaya dahil olan öğrencilerin yaş grubu dağılımları ile saldırganlık düzeylerinin karşılaştırılmasında 18 yaş ve üzerinde olan öğrencilerin saldırganlık ölçek skorlarının (128,69±22,21), 15 yaş ve altı (115,59±18,81), 16 yaşında (115,13±18,87) ve 17 yaşında (116,96±19,74) öğrencilerin saldırganlık ölçek skorlarından daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edildi (p=0,001, p<0,05). Elde edilen bu sonuç ile öğrencilerin yaş düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinde artış gösterdiği anlaşıldı (Tablo 10).

Öğrencilerin şiddet eğilimi ölçeği skorlarının yaş grubu dağılımları ile karşılaştırılmasında bakıldığında öğrencilerden 18 yaş ve üzerinde olanların şiddet eğilimi ölçek skorlarının (48,18±12,95), 15 yaş ve altı (39,84±10,53), 16 yaşında (41,69±10,50) ve 17 yaşında (41,92±9,72) olan öğrencilerin şiddet eğilimi ölçek skorlarından daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptandı (p=0,001, p<0,05). Elde edilen bu sonuç ile öğrencilerin yaş düzeyleri arttıkça şiddet eğilim düzeylerinin de artış gösterdiği gözlemlendi (Tablo 10).

Tablo 10'da yer alan sonuç itibarıyla "H₃: Öğrencilerin yaş değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır." hipotezi kabul edilmiştir.

Öğrencilerin yaşları arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulgular Tablo 11'de özetlendi.

Tablo 11. Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilim Yönleri ile Yaş Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular

Değişkenler		Ortalama Farklılıkları		p
Saldırganlık	15 yaş ve altı	16 yaşında	0,46410	0,994
		17 yaşında	-1,37058	0,898
		18 yaş ve üzeri	-13,09552	0,000*
	16 yaşında	15 yaş ve altı	-0,46410	0,994
		17 yaşında	-1,83468	0,799
		18 yaş ve üzeri	-13,55962	0,000*
	17 yaşında	15 yaş ve altı	1,37058	0,898
		16 yaşında	1,83468	0,799
		18 yaşında ve üzeri	-11,72493	0,001*
	18 yaş ve üzeri	15 yaş ve altı	13,09552	0,000*
		16 yaşında	13,55962	0,000*
		17 yaşında	11,72493	0,001*
Şiddet	15 yaş ve altı	16 yaşında	-1,84608	0,239
		17 yaşında	-2,07711	0,212
		18 yaş ve üzeri	-8,33531	0,000*
	16 yaşında	15 yaş ve altı	1,84608	0,239
		17 yaşında	-0,23102	0,997
		18 yaş ve üzeri	-6,48923	0,001*
	17 yaşında	15 yaş ve altı	2,07711	0,212
		16 yaşında	0,23102	0,997
		18 yaşında ve üzeri	-6,25821	0,002*
	18 yaş ve üzeri	15 yaş ve altı	8,33531	0,000*
		16 yaşında	6,48923	0,001*
		17 yaşında	6,25821	0,002*

* p<0,05

Tablo 11’de saldırganlık ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; öğrencilerden 18 yaş ve üzerinde olanların, 15 yaş ve altında (p=0,000), 16 yaşında (p=0,000) ve 17 yaşında (p=0,001) olan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuç çalışmada yer alan öğrencilerden 18 yaş ve üzerinde olanların, diğer yaş grubunda yer

alan öğrencilerin saldırganlık eğilim düzeylerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 11).

Tablo 11’de verilen şiddet ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; 18 yaş ve üzerinde olan öğrencilerin, diğer yaş grubunda yer alan öğrencilerin şiddet eğilim düzeyine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 11).

3.2.4. Öğrencilerin Okudukları Sınıf Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Tablo 12’de çalışmada yer alan öğrencilerin okudukları sınıf değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırılmalarına yer verildi.

Tablo 12. Okudukları Sınıf Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	p
	(n: 214)	(n: 217)	(n: 164)	(n: 75)	
	(Ort±ss)	(Ort±ss)	(Ort±ss)	(Ort±ss)	
Saldırganlık	116,41±18,14	115,51±19,94	115,74±18,81	123,34±22,95	0,019*
Şiddet eğilimi	39,98±10,83	42,09±10,98	41,10±9,52	45,44±11,13	0,001*

* p<0,05

Öğrencilerden 12. sınıfta okuyanların saldırganlık ölçek skorlarının (123,34±22,95), 9. sınıf (116,41±18,14), 10. sınıf (115,51±19,94) ile 11. sınıfta (115,74±18,81) okuyan öğrencilerin saldırganlık ölçek skorlarından daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptandı (p=0,019, p<0,05). Elde edilen bu sonuç ile öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça saldırganlık eğiliminin daha da fazlaştığı anlaşıldı (Tablo 12).

Çalışmada yer alan öğrencilerden 12. sınıfta okuyanların şiddet eğilimi ölçek skorlarının (45,44±11,13), 9. sınıf (39,98±10,83), 10. sınıf (42,09±10,98) ile 11. sınıfta (41,10±9,52) okuyan öğrencilerin şiddet eğilimi ölçek skorlarından daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptandı (p=0,001, p<0,05). Elde edilen bu sonuç ile çalışmada yer alan öğrencilerin okudukları sınıf düzeyleri arttıkça şiddet eğilimi düzeylerinin de artış gösterdiği gözlemlendi (Tablo 12).

Tablo 12’de yer alan sonuç itibariyle “H₄: Öğrencilerin okudukları sınıf değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi kabul edilmiştir.

Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyleri arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulgular Tablo 13’de özetlendi.

Tablo 13. Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilim Yönleri ile Okudukları Sınıf Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular

Değişkenler		Ortalama Farklılıkları		p
Saldırganlık	9. Sınıf	10. Sınıf	0,89976	0,964
		11. Sınıf	0,67199	0,987
		12. Sınıf	-6,93078	0,041*
	10. Sınıf	9. Sınıf	-0,89976	0,964
		11. Sınıf	-0,22777	0,999
		12. Sınıf	-7,83054	0,015*
	11. Sınıf	9. Sınıf	-0,67199	0,987
		10. Sınıf	0,22777	0,999
		12. Sınıf	-7,60276	0,027*
	12. Sınıf	9. Sınıf	6,93078	0,041*
		10. Sınıf	7,83054	0,015*
		11. Sınıf	7,60276	0,027*
Şiddet	9. Sınıf	10. Sınıf	-2,11086	0,166
		11. Sınıf	-1,12845	0,735
		12. Sınıf	-5,45869	0,001*
	10. Sınıf	9. Sınıf	2,11086	0,166
		11. Sınıf	0,98241	0,808
		12. Sınıf	-3,34783	0,087
	11. Sınıf	9. Sınıf	1,12845	0,735
		10. Sınıf	-0,98241	0,808
		12. Sınıf	-4,33024	0,019*
	12. Sınıf	9. Sınıf	5,45869	0,001*
		10. Sınıf	3,34783	0,087
		11. Sınıf	4,33024	0,019*

* p<0,05

Tablo 13’de saldırganlık ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; öğrencilerden 12. sınıfta eğitim gören öğrencilerin, 9. Sınıfta ($p=0,041$), 10.Sınıfta ($p=0,015$) ve 11. Sınıfta ($p=0,027$) okuyan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Elde edilen bu sonuç çalışmada yer alan öğrencilerden 12. Sınıfta eğitim görenlerin, diğer sınıflarda okuyan öğrencilerin saldırganlık eğilim düzeylerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 13).

Tablo 13’de verilen şiddet ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; 12. Sınıfta okuyan öğrencilerin, 9. Sınıf ($p=0,001$) ve 11. Sınıfta ($p=0,019$) okuyan öğrencilerin şiddet eğilim düzeyine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 13).

3.2.5. Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırmaları Tablo 14’de özetlendi.

Tablo 14. Ailelerin Gelir Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	2501 TL ve altı (n: 63) (Ort±ss)	2502-4000 TL arası (n: 382) (Ort±ss)	4001-6000 TL arası (n: 156) (Ort±ss)	6001 TL ve üzeri (n: 69) (Ort±ss)	P
Saldırganlık	115,17±16,96	115,76±20,19	120,50±18,39	115,02±20,28	0,053
Şiddet eğilimi	42,95±11,83	40,48±10,33	44,41±10,60	39,68±10,80	0,000*

* $p<0,05$

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri ile saldırganlık ölçeği skorları incelendiğinde; öğrencilerden 4001-6000 TL arası ailelerinin gelire sahip olanların saldırganlık ölçeği skorlarının, diğer grupta yer alan öğrencilerin saldırganlık ölçeği skorlarına göre daha yüksek olmasına karşın aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edildi ($p=0,053$, $p>0,05$). Elde edilen bu sonuçla ailelerinin

gelir düzeylerinin farklılıklarının, öğrencilerin saldırganlık düzeylerine etkisinin olmadığı anlaşıldı (Tablo 14).

Şiddet eğilimi ölçeği skorlarının dağılımları incelendiğinde; öğrencilerden 2502 ila 4000 TL arasında gelire sahip olanlar ($40,48 \pm 10,33$) ile 6001 TL ve üzerinde gelire sahip olanların ölçek skorlarının ($39,68 \pm 10,80$), 2501 TL ve altı ($42,95 \pm 11,83$) gelire sahip olanlar ve 4001-6000 TL arasında gelire ($44,41 \pm 10,60$) sahip olanlardan daha düşük olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptandı ($p=0,000$, $p<0,05$). Elde edilen bu sonuç ile öğrencilerin ailelerinin gelir dağılımlarının, öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerine etkisi olduğu gözlemlendi (Tablo 14).

Tablo 14’de yer alan sonuç itibarıyla “H₅: Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri ile arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulgular Tablo 15’de özetlendi.

Tablo 15. Öğrencilerin Şiddet Eğilim Yönleri ile Ailelerinin Gelir Düzeyi Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular

Değişkenler		Ortalama Farklılıkları	p	
Şiddet	2501 TL ve altı	2502 – 4000 TL arası	2,46285	0,319
		4001 – 6000 TL arası	-1,46429	0,791
		6001 TL ve üzeri	3,27122	0,288
	2502 – 4000 TL arası	2501 TL ve altı	-2,46285	0,319
		4001 – 6000 TL arası	-3,92714	0,001*
		6001 TL ve üzeri	0,80837	0,937
	4001 – 6000 TL arası	2501 TL ve altı	1,46429	0,791
		2502 – 4000 TL arası	3,92714	0,001*
		6001 TL ve üzeri	4,73551	0,011*
6001 TL ve üzeri	2501 TL ve altı	-3,27122	0,288	
	2502 – 4000 TL arası	-0,80837	0,937	
	4001 – 6000 TL arası	-4,73551	0,011*	

* $p<0,05$

Tablo 15’de verilen şiddet ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; ailelerinin 4001-6000 TL arasında gelire sahip öğrencilerin, 2502-4000 TL ($p=0,001$) ve 6001 TL ve üzeri ($p=0,011$) ailelerinin gelire sahip öğrencilerin şiddet eğilim düzeyine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 15).

3.2.6. Öğrencilerin Spor İle Uğraşma Süresi Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Tablo 16’da çalışmada yer alan öğrencilerin spor ile uğraşma süresi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırılmalarına yer verildi.

Tablo 16. Spor İle Uğraşma Süresi Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	3 yıl ve altı	4 - 6 yıl arası	7 yıl ve üzeri	p
	(n: 194) (Ort±ss)	(n: 294) (Ort±ss)	(n: 182) (Ort±ss)	
Saldırganlık	114,08±19,26	120,28±21,23	117,12±18,14	0,004*
Şiddet eğilimi	40,31±10,20	43,78±11,49	41,27±10,44	0,003*

* $p<0,05$

Çalışma kapsamında yer alan öğrencilerin 4 ila 6 yıldır spor ile uğraşanların saldırganlık ölçeği skorlarının ($120,28±21,23$), 3 yıl ve altında sporla uğraşan öğrenciler ($114,08±19,26$) ile 7 yıl ve üzeri sporla uğraşan öğrencilerin ($117,12±18,14$) saldırganlık ölçeği skorlarından daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edildi ($p=0,004$, $p<0,05$). Elde edilen bu sonuçla öğrencilerin spor ile uğraşma süreleri arasındaki farklılıklarının, öğrencilerin saldırganlık düzeylerine etkili olduğu gözlemlendi (Tablo 16).

Şiddet eğilimi ölçeği ile öğrencilerin spor ile uğraşma süreleri değişkenleri arasındaki farklılıklara bakıldığında; 4 ila 6 yıldır spor ile uğraşan öğrencilerin ($43,78±11,49$), 3 yıl ve altı spor ile uğraşan öğrenciler ($40,31±10,20$) ile 7 yıl ve üzeri spor ile uğraşan öğrencilerin ($41,27±10,44$) şiddet eğilimi ölçek skorlarından daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptandı ($p=0,003$, $p<0,05$). Elde edilen bu sonuç ile öğrencilerin spor ile uğraşma süreleri

değişkenlerinin, öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerine etkisi olduğu gözlemlendi (Tablo 16).

Tablo 16’da yer alan sonuç itibarıyla “H₀: Öğrencilerin spor ile uğraşma süresi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi kabul edilmiştir.

Öğrencilerin spor ile uğraşma süreleriyle aralarında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulgular Tablo 17’de özetlendi.

Tablo 17. Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilim Yönleri ile Spor ile Uğraşma Süresi Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular

Değişkenler			Ortalama Farklılıkları	p
Saldırganlık	3 yıl ve altı	4 - 6 yıl arası	-6,19796	0,003*
		7 yıl ve üzeri	-3,03361	0,198
	4 - 6 yıl arası	3 yıl ve altı	6,19796	0,003*
		7 yıl ve üzeri	3,16434	0,240
	7 yıl ve üzeri	3 yıl ve altı	3,03361	0,198
		4 - 6 yıl arası	-3,16434	0,240
Şiddet	3 yıl ve altı	4 - 6 yıl arası	-3,46725	0,002*
		7 yıl ve üzeri	-0,96236	0,578
	4 - 6 yıl arası	3 yıl ve altı	3,46725	0,002*
		7 yıl ve üzeri	2,50488	0,051
	7 yıl ve üzeri	3 yıl ve altı	0,96236	0,578
		4 - 6 yıl arası	-2,50488	0,051

* p<0,05

Tablo 17’de saldırganlık ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; öğrencilerden 4 ila 6 yıldır spor ile uğraşan öğrencilerin, 3 yıl ve altında takım sporu ile uğraşan öğrenciler ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma olduğu saptanmıştır (p<0,05). Elde edilen bu sonuç çalışmada yer alan öğrencilerden 4 ila 6 yıl arasında spor ile uğraşanların, 3 yıl ve altında spor ile uğraşan öğrencilerin saldırganlık eğilim düzeylerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 17).

Tablo 17’de verilen şiddet ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; 4 ila 6 yıldır spor ile uğraşan öğrencilerin, 3 yıl ve altında spor ile uğraşan ($p=0,002$) öğrencilerin şiddet eğilim düzeyine göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Tablo 17).

3.2.7. Öğrencilerin Okul Takımında Geçirdiği Süre Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Tablo 18’de çalışmada yer alan öğrencilerin okul takımında değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırılmalarına yer verildi.

Çalışmaya katılan öğrencilerin akademik düzeyleri saldırganlık ölçeği ($p=0,558$) ve şiddet eğilimi ($p=0,234$) ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı saptandı ($p>0,05$) (Tablo 18).

Tablo 18. Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	1 yıl ve altı	2 yıl	3 yıl ve üzeri	p
	(n: 333) (Ort±ss)	(n: 280) (Ort±ss)	(n: 57) (Ort±ss)	
Saldırganlık	116,43±19,82	117,01±19,83	116,60±19,00	0,947
Şiddet eğilimi	41,80±10,65	41,80±10,88	40,86±10,52	0,602

Tablo 18’de yer alan sonuç itibariyle “ H_7 : Öğrencilerin okul takımlarında geçirdiği süre değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi red edilmiştir.

3.2.8. Öğrencilerin Spor Türü Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Öğrencilerin spor türü değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırılmaları Tablo 19’da özetlendi.

Tablo 19. Spor Türü Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Takım Sportu (n: 552) (Ort±ss)	Bireysel Sportlar (n: 118) (Ort±ss)	P
Saldırganlık	116,27±9,45	118,89±20,12	0,187
Şiddet eğilimi	41,29±10,74	42,76±10,54	0,177

Öğrencilerin spor türü değişkeni bakımından saldırganlık ve şiddet eğilimi ölçekleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde; takım sporu ile bireysel sporla uğraşan öğrenciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edildi ($p=0,187$, $p>0,05$). Çalışma kapsamında yer alan öğrencilerin şiddet eğilimi ölçekleri ile takım sporu ve bireysel sporla uğraşan öğrenciler arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı saptandı ($p=0,177$, $p>0,05$). Elde edilen bu sonuç ile öğrencilerin spor türü değişkenlerinin, saldırganlık ve şiddet eğilimi ölçeklerine herhangi bir etkisi olmadığı gözlemlendi (Tablo 19).

Tablo 19’da yer alan sonuç itibarıyla “H₈: Öğrencilerin spor türü değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi red edilmiştir.

3.2.9. Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Tablo 20’de çalışmada yer alan öğrencilerin akademik başarı düzeyi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırılmalarına yer verildi.

Çalışmaya katılan öğrencilerin akademik düzeyleri saldırganlık ölçeği ($p=0,558$) ve şiddet eğilimi ($p=0,234$) ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı saptandı ($p>0,05$) (Tablo 20).

Tablo 20. Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Orta (n: 333) (Ort±ss)	İyi (n: 280) (Ort±ss)	Çok İyi (n: 57) (Ort±ss)	P
Saldırganlık	116,72±19,33	117,26±19,89	114,19±19,61	0,558
Şiddet eğilimi	41,48±10,61	42,06±10,92	39,42±10,12	0,234

Tablo 20’de yer alan sonuç itibariyle “H₉: Öğrencilerin akademik başarı düzeyi değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi red edilmiştir.

3.4.10. Öğrencilerin Okudukları Okul Türü Değişkeni İle Saldırganlık Ölçeği ve Şiddet Eğilimi Ölçekleri Arasındaki İncelenmeye Ait Bulgular

Öğrencilerin okudukları okul türü değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri ile olan karşılaştırılmaları Tablo 21’de özetlendi.

Tablo 21. Okul Türü Değişkeni İle Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Ölçeklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	Anadolu Lisesi (n: 407) (Ort±ss)	Fen Lisesi (n: 57) (Ort±ss)	Mesleki ve Teknik Lise (n: 68) (Ort±ss)	Spor Lisesi (n: 138) (Ort±ss)	p
Saldırganlık	114,93±20,07	109,56±19,95	120,79±16,72	123,02±17,30	0,000*
Şiddet eğilimi	41,11±10,40	36,94±9,78	43,42±10,08	43,81±11,60	0,000*

* p<0,05

Öğrencilerden Anadolu lisesi (114,93±20,07) ve Fen lisesinde eğitim görenlerin (109,56±19,95) saldırganlık ölçeği aritmetik ortalamalarının, Mesleki teknik lise (120,79±16,72) ve Spor lisesinde (123,02±17,30) eğitim görenlerin saldırganlık ölçeği aritmetik ortalamalarından daha düşük olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptandı (p=0,000, p<0,05) (Tablo 21).

Öğrencilerden Fen lisesinde eğitim görenlerin (36,94±9,78) şiddet eğilimi ölçeği aritmetik ortalamalarının, Anadolu lisesi (41,11±10,40), Mesleki teknik lise (43,42±10,08) ve Spor lisesinde (43,81±11,60) eğitim görenlerin şiddet eğilimi ölçeği aritmetik ortalamalarından daha yüksek olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu saptandı (p=0,000, p<0,05) (Tablo 21).

Tablo 21’de yer alan sonuç itibariyle “H₁₀: Öğrencilerin okudukları okul türü değişkeni ile saldırganlık ölçeği ve şiddet eğilimi ölçekleri arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi kabul edilmiştir.

Öğrencilerin okudukları okul türleri arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek için uygulanan Tukey HSD testlerine ilişkin bulgular Tablo 22’de özetlendi.

Tablo 22. Öğrencilerin Saldırganlık ve Şiddet Eğilim Yönleri ile Okudukları Sınıf Değişkeni İle Arasındaki Farkın Kaynağını Belirlemek İçin Uygulanan Tukey HSD Testlerine İlişkin Bulgular

Değişkenler			Ortalama Farklılıkları	p
Saldırganlık	Anadolu lisesi	Fen lisesi	5,36980	0,198
		Mesleki ve teknik lise	-5,86291	0,092
		Spor lisesi	-8,09054	0,000*
	Fen lisesi	Anadolu lisesi	-5,36980	0,198
		Mesleki ve teknik lise	-11,23271	0,006*
		Spor lisesi	-13,46034	0,000*
	Mesleki ve teknik lise	Anadolu lisesi	5,86291	0,092
		Fen lisesi	11,23271	0,006*
		Spor lisesi	-2,22762	0,862
	Spor lisesi	Anadolu lisesi	8,09054	0,000*
		Fen lisesi	13,46034	0,000*
		Mesleki ve teknik lise	2,22762	0,862
Şiddet	Anadolu lisesi	Fen lisesi	4,16811	0,028*
		Mesleki ve teknik lise	-2,31099	0,342
		Spor lisesi	-2,70336	0,048*
	Fen lisesi	Anadolu lisesi	-4,16811	0,028*
		Mesleki ve teknik lise	-6,47910	0,004*
		Spor lisesi	-6,87147	0,000*
	Mesleki ve teknik lise	Anadolu lisesi	2,31099	0,342
		Fen lisesi	6,47910	0,004*
		Spor lisesi	-0,39237	0,994
	Spor lisesi	Anadolu lisesi	2,70336	0,048*
		Fen lisesi	6,87147	0,000*
		Mesleki ve teknik lise	0,39237	0,994

* p<0,05

Tablo 22’de saldırganlık ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; mesleki ve teknik liselerde eğitim gören öğrencilerin, fen Lisesinde eğitim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerine göre daha yüksek olduğu

gözlendi ($p=0,006$). Spor lisesinde eğitim gören öğrencilerin ise, Anadolu lisesi ($p=0,000$) ve Fen liselerinde ($p=0,000$) eğitim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerine göre daha yüksek olduğu saptandı ($p<0,05$) (Tablo 22).

Tablo 22’de verilen şiddet ölçeği analizine uygulanan Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre; Anadolu liselerinde eğitim gören öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin, Fen liselerinde eğitim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlendi ($p=0,028$). Mesleki ve teknik liselerde eğitim gören öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin, Fen liselerinde eğitim gören öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinden daha fazla olduğu belirlendi ($p=0,004$). Spor liselerinde eğitim gören öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin ise, Anadolu liselerinde ($p=0,048$) ve Fen liselerinde ($p=0,000$) eğitim gören öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu saptandı ($p<0,05$).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada, Adana ili Seyhan, Sarıçam, Yüreğir ve Çukurova ilçelerinde yer alan ortaöğretim kurumlarında takım sporları ile uğraşan sporcu öğrencilerin şiddet ve saldırganlık eğilim düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 670 okul takımlarında yer alan sporcu dahil edilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin 259 (% 38,7)'u Seyhan ilçesinde, 190 (% 28,4)'ü Yüreğir ilçesinde, 66 (% 9,9)'sı Sarıçam ilçesinde ve 155 (% 23,1)'i Çukurova ilçesinde okullarının yer aldığı gözlenmiştir. Öğrencilerin 449 (% 67,0)'si erkek iken, 244 (% 36,4)'ünün 15 yaş ve altında yer aldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin 214 (% 31,9)'ü 9. sınıfta, 217 (% 32,4)'si ise 10. sınıfta öğrenim görmekte olduğu saptanmıştır. 382 (% 57,0) öğrencinin ailelerinin 2502 – 4000 TL arası bir gelire sahip olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin 294 (% 43,9)'ü 4 ila 6 yıldır spor ile uğraştıkları gözlenirken, 271 (% 40,4)'inin 1 yıl ve altında okul takımında yer aldıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin 224 (% 33,4)'ünün futbol, 163 (% 24,3)'ünün voleybol, 98 (% 14,6)'inin ise basketbol takımlarında yer aldıkları saptanmıştır. 552 (% 82,4) öğrencinin takım sporu ile uğraştıkları anlaşılmıştır. Öğrencilerin 333 (% 49,7)'ünün orta düzey okul başarısına sahip olduğu tespit edilmiştir. 407 (% 60,7) öğrencinin okul türü bakımından Anadolu lisesinde eğitim-öğretimine devam ettikleri saptanmıştır.

Öğrencilerin saldırganlık ölçeği puan ortalaması; $116,73 \pm 19,58$, şiddet ölçeği puan ortalaması ise; $41,55 \pm 10,71$ şeklinde bulunmuştur. Elde edilen puan ortalamalarına göre öğrencilerin saldırganlık düzeyi ile şiddet düzeylerinin orta düzeyin biraz üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Her türlü sporun, az ya da çok fiziksel bir güç kullanımı ile yapıldığı gerçektir. Fiziksel güç kullanımı, kurallara belirli sınırlar içerisinde tutulmaya çalışılsa bile, kuralların yasal sınırlarına kadar zorlanması (özellikle rakiple temasın bulunduğu sporlarda), çoğu zaman bu sınırların aşılması durumları fiziksel gücün saldırganlık ve

şiddet içinde bulunduğunu göstermektedir. Sosyal değişim kuramına göre, her birey herhangi bir etkileşim avantajları ve dezavantajları hesaplayabilmektedir.

Araştırmamızda erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha yüksek saldırganlık düzeyine sahip oldukları gözlenirken, şiddet eğilimi için öğrencilerin cinsiyet değişkenlerine göre herhangi bir farklılığın olmadığı saptanmıştır. Literatürler incelendiğinde Giles ve Heyman, Balat ve arkadaşları, Kaya'nın cinsiyet ile saldırganlığı ele alan araştırmalarında erkeklerin kızlara oranla daha saldırgan oldukları saptanmıştır (Giles ve Heyman, 2005; Balat ve Akman, 2006; Kaya, 2009). Giles ve Heyman (2005), sporda kadının değişen rolü ile ilgili olarak, kadının oldukça rekabet ve saldırganlık içeren sporlarda yer almasının, spordaki saldırgan davranışlarda kadın ve erkek arasındaki farkı değiştirebileceğini varsaymaktadır. Başka bir ifade ile, spordaki saldırgan davranışı, erkeklerin kadınlara göre daha meşru gördükleri de bilinmektedir. Şiddet eğilimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Aydın ve arkadaşlarının (2005) elde ettikleri sonuç ile araştırmamızdaki sonuçların paralellik gösterdiği öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile şiddet eğilimi arasında farklılık olmadığı gözlenirken, Göldağ (2015)'ın yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre şiddet eğilim düzeyinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Böylece literatürler ile araştırma sonuçlarımız tutarlılık göstermektedir. Bu fark ataerkil bir toplum olmamız, toplumsal değerlerin yüklediği roller ve erkeklik hormonu olarak bilinen androjen hormonunun saldırganlık üzerinde rol oynamasıyla açıklanabilir (Kulaksızoğlu ve Arıca, 2000). Aileler küçük yaşlardan itibaren erkek çocuklarına saldırganlığa ve şiddete teşvik ederken kız çocuklarına ise engel olmaya, bu tür davranışların önüne geçmeye çalışmaktadırlar. Geleneksel kadın-erkek rolleri kapsamında düşünüldüğünde bu sonuç, toplumun erkek öğrencilerden nasıl davranması gerektiği konusundaki beklentilerini destekler niteliktedir. Ayrıca görsel medyada erkek figürünün saldırgan, şiddet yanlısı, zorbacı yansıtılması ergenlik dönemi gibi bocalama ve arayış içerisinde olunması erkeklerde saldırganlığı daha da tetikleyebileceği düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan öğrenciler Adana ilinde yer alan Seyhan, Yüreğir, Sarıçam ve Çukurova merkez ilçelerindeki okulların okul takımlarında yer alan öğrencilerden oluşmaktadır. Yapılan çalışmadan elde edilen bulgulara göre Sarıçam ilçesinde yer alan öğrencilerin, diğer merkez ilçelerde yer alan öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonucun öğrencilerin

okullarının bulunduğu Yüreğir ve Sarıçam ilçelerinde yer alan ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin daha düşük olmasından kaynaklandığı varsayılmaktadır.

Yapılan çalışmada öğrenciler 15 yaş ve altı, 16, 17 ve 18 yaş ve üzeri olmak üzere dört farklı grupta toplanmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında öğrencilerin yaş düzeyleri artmasının, saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin de artmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Yavuzer, Hamarta ve arkadaşları, Öztürk, Kesen ve arkadaşları ergen yaşı ile saldırganlığın birbirini etkilediği, yaş arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığını saptamışlardır (Hamarta ve Arslan, 2002; Kesen ve arkadaşları, 2006). Sargın (2008)'da çalışmasında elde ettiğimiz sonuç gibi saldırganlık düzeyinin yaş düzeyinin artması ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. 18 yaş grubunun diğer yaş gruplarına göre saldırganlık düzeyinin yüksek oluşu 18 yaşın araştırma kapsamındaki diğer yaş gruplarına göre ergenliğin en coşkulu, en aktif, çocuklukla yetişkinlik arasındaki bocalamanın en çok olduğu, bir nevi ara grup olmasından kaynaklanabilir. Aydın ve arkadaşları (2015) ve Göldağ (2015) çalışmalarında öğrencilerin yaş düzeyleri arttıkça şiddet eğilimlerinin de artış gösterdiğini belirtmiştir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde öğrencilerin yaş düzeylerinin artması ergenliğin son dönemlerinde, yetişkinliğe geçişin ve olgunlaşmanın olduğu, farklı bir uğraş ile ilgilenmenin yüksek olduğu bir grup olmasından kaynaklanmasından dolayı yaşı daha küçük olan öğrencilere göre daha fazla saldırgan ve şiddet eğilimi sergileyebildikleri düşünülebilir.

Yapılan çalışmada öğrencilerin okudukları sınıf düzeyi arttıkça saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin de arttığı saptanmıştır. Literatürler incelendiğinde çalışmamıza paralellik gösteren ve göstermeyen çalışmalar bulunmaktadır. Yavuzer, Hamarta ve Arslan (2002), Kesen ve arkadaşlarının (2006) yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinde de artış meydana geldiği gözlenmiştir. Öğrencilerin şiddet eğilimi üzerine yapılan çalışmalarda; Aydın ve arkadaşları (2015) ve Göldağ (2015)'ın yaptıklarında öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinde de artış meydana geldiği saptanmıştır. Elde edilen bu bulgular ışığında öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça, yaşanan şiddet ve saldırganlık eğilimlerinin ergenliğin vermiş olduğu psikolojik etkilerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin gelir düzeyleri incelendiğinde; öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri ile saldırganlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı saptanmıştır. Giles ve Heyman (2005), Balat ve arkadaşları (2006), Kaya (2009)'nın yaptıkları çalışmada gelir düzeylerinin saldırganlık eğilimlerine etkisi olmadığı gözlenirken, Hamarta ve Arslan (2002), Kesen ve arkadaşlarının (2006) yaptıkları çalışmada ise katılımcıların gelir düzeyi arttıkça saldırganlık düzeylerinde azalma meydana geldiği tespit edilmiştir. Aydın ve arkadaşları (2015) ve Göldağ (2015)'ın yaptıkları çalışmada bizim çalışmamızdan farklı olarak öğrencilerin gelir düzeyi arttıkça şiddet eğilim düzeyinde azalma meydana geldiği saptanmıştır. Ekonomik durumun kötü oluşu aile içi ilişkileri etkilediği gibi sıkıntılı bir ortamda yetişen ergeni olumsuz yönde etkileyecektir. Bu durumda ergen kendini engellenmiş hissedip mevcut duruma isyan, tepki olarakta saldırganlığa başvurduğu yorumu yapılabilir. Ayrıca ergenlik dönemi marka tutkusunun, arkadaşlar arası rekabetin, elde edilen bir şeyden hemen sıkılma gibi gelgitlerin yoğun olduğu bir dönemde ekonomik olarak iyi oluş ergenin isteklerinin karşılanması, sosyal aktivite için gerekli bazı araç temininde etkili olduğu düşünülmektedir. (Örn. Spor ayakkabı, raket, sinema ve konser bileti vb.).

Öğrencilerin spor ile uğraşma sürelerine bakıldığında öğrencilerden 4 ila 6 yıldır spor ile uğraşanların saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Giles ve Heyman (2005) ve Kaya (2009)'nın yaptıkları çalışmada öğrencilerin spor ile uğraşma süreleri ile saldırganlık düzeyleri arasında farklılık olmadığı gözlenirken, Balat ve arkadaşlarının (2006) yaptığı çalışmada öğrencilerin spor ile uğraştığı süreler arttıkça saldırganlık düzeylerinde azalma meydana geldiği tespit edilmiştir. Aydın ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada öğrencilerin spor ile uğraşma süreleri arttıkça saldırganlık düzeylerinde azalma meydana geldiği saptanırken, Göldağ (2015)'ın yaptıkları çalışmada ise bizim çalışmamızdan farklı olarak öğrencilerin spor ile uğraşma süreleri ile şiddet eğilimleri arasında farklılıklar olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmamızda öğrencilerin spor türleri ile saldırganlık ve şiddet eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuç ile spor ile uğraşan öğrencilerin takım sporu ve bireysel sporlarla ilgilenmelerinin saldırganlık ve şiddet eğilimlerine herhangi bir etkisi olmadığı anlaşılmıştır.

Öğrencilerin akademik başarı düzeyi değişkenlerine bakıldığında saldırganlık ve şiddet eğilimi arasındaki farklılıklar incelendiğinde; aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir. Giles ve Heyman (2005)'ın yaptıkları çalışmada öğrencilerin akademik başarı düzeyi ile saldırganlık düzeyleri arasında farklılık olmadığı gözlenirken, Balat ve arkadaşları (2006) ve Kaya (2009)'nın yaptıkları çalışmada öğrencilerin akademik başarı düzeyi azaldıkça saldırganlık düzeylerinde artış meydana geldiği tespit edilmiştir. Aydın ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada öğrencilerin akademik başarı düzeyleri arttıkça şiddet düzeylerinde azalma meydana geldiği saptanırken, Göldağ (2015)'ın yaptıkları çalışmada ise bizim çalışmamızla paralellik göstererek öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile şiddet eğilimleri arasında farklılıklar olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmaya dahil olan öğrencilerin okul türlerine bakıldığında; öğrencilerin mesleki ve teknik lise ile spor lisesinde eğitim görenlerin, Anadolu lisesi ve fen lisesinde eğitim görenlerin saldırganlık ve şiddet eğilimi düzeylerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Balat ve arkadaşları (2006), Kaya (2009)'nın yaptıkları çalışmada yaptığımız çalışma ile paralellik göstererek Mesleki ve teknik liselerde eğitim görenlerin saldırganlık eğilimlerine daha yatkın oldukları saptanmıştır. Aydın ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada da devlet okullarında eğitim gören öğrencilerin, özel okullarda eğitim gören öğrencilere göre daha fazla şiddet eğilimine yatkın oldukları gözlenirken, Göldağ (2015)'ın yaptığı çalışmada bizim çalışmamızdan farklı olarak öğrencilerin okudukları okulların türlerine göre şiddet eğilim düzeyine herhangi bir etkisi olmadığı anlaşılmıştır. Çalışmamızda yer alan mesleki ve teknik lise ile spor lisesi öğrencilerinin eğitim gördükleri okulların Adana ili merkez ilçelerinde yer alan Sarıçam ve Yüreğir bölgelerinde yer almasının saldırganlık ve şiddet eğilimlerine etken olduğu düşünülmektedir.

Ergenlik döneminde bireylerde genel olarak görülen saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin genel nedenleri arasında öğrencilerin kazanma arzuları, müsabakaları kaybetme korkusu, endişeleri gibi nedenler sıralanmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmadan elde edilen araştırma sonuçları; Anadolu lisesi, Fen lisesi, Mesleki ve Teknik lisesi ile Spor liseleri ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilimi düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu anlaşılmıştır.

Başka bir ifade ile çalışmada yer alan öğrencilerde saldırganlık ve şiddet eğilimi düzeyi varlığı gözlenmiştir.

4.2. ÖNERİLER

Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar ışığında;

- Öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilimlerini azaltma adına okullarda öfke kontrolü ile ilgili periyodik eğitimlerin verilmesi gerektiği,

- Saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin fazla olan ilçelerde yer alan okullarda saldırganlık ve şiddet eğilimi konusunda ailelerinde seminerlere katılmaları gerektiği,

- Öğrencilerin daha fazla sosyal aktivitelere katılmalarını gerektiği, konusunda önerilerde bulunabilir. Ayrıca bundan sonraki yapılacak çalışmalarda;

- Özel okullarda çalışmaya dahil edilebilir,

- Okul takımında olan ve olmayan şekli ile de öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilim düzeyleri arasında farklılıklar incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Adsız, E. (2010). İlköğretim Çağındaki Öğrencilerde Düzenli Yapılan Sporun Dikkat Üzerine Etkisinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Afyon, Y., Özkan, H., Yıldız, SM. (2005). Profesyonel Futbol Takımlarının Saldırganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 163-167.
- Arslan, L., Yiğiter, K. (2018). Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenim Gören 12-14 Yaş Aralığında Spor Yapan Ve Yapmayan Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması, 5(25):1900-1908.
- Aydın, P., Ersoy, A., Aktaş, N. (2015). Aktif Spor Yapan ve Yapmayan 12-14 Yaş Ortaokul Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi, Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(1):1-9.
- Aytekin, E. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyinin Ebeveyn Kabul Red Algısı ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bacıoğlu, SD., Özdemir, Y. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Saldırgan Davranışları İle Yaş, Cinsiyet, Başarı Durumu ve Öfke Arasındaki İlişkiler, Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2(2):169-187.
- Badanka Çelikten, B., Demirli, C. (2018). Suça Sürüklenmiş Çocukların Olumlu Sosyal Ve Saldırgan Davranışlarının Bazı Bireysel Ve Ailesel Faktörler Bağlamında İncelenmesi, Fırsat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 28(1):73-83.
- Bahadır, Z., Erdoğan, ÇH. (2016). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(7):33-48.
- Bahar, A. (2018). Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri ve Bağımlılık Oluşum Sürecinde İletişimsel Yaklaşımların Rolü ve Önemi: Polis Kayıtları Üzerinden Olgusal Bir İnceleme, 55:1-36.
- Balat, G.U., Akman, B. (2006). Lise Öğrencilerinin Psikolojik Durumlarının Sosyodemografik Özelliklerine Göre İncelenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 13(1); 3-12.

- Başaran, MH. (2008). Sporcularda Durumluk Ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Bayındır, N. (2010). Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler, 2(2):1-9.
- Bozkurt, S. (2009). Sportif Performansa Psikolojik Bakış, Bilimsel Mektup, 5(1):28-37.
- Bulgu, N. (2005). Sporda Şiddet Ve Alt-Kültür, Spor Bilimleri Dergisi, 16(4):229-250.
- Cengiz, R., Taşmektepligil, MY. (2016). Spor Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme: Spor Merkezleri (Samsun Örneği), Akademik Bakış Dergisi, 56:220-240.
- Ceylan, MN. (2018). Lisanslı Sporcular İle Lisanslı Sporcu Olmayan Ve Sedanter Bireylerin İletişim Becerilerinin Karşılaştırılması, Yakın Doğu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşe.
- Çelik, A., Zengin, S., Baş, M. (2017). Sporcu Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi, Gaziantep Üniversitesi, Spor Bilimleri Dergisi, 2(4):20-31.
- Çelik, H., Kocabıyık, OO. (2014). Genç Yetişkinlerin Saldırganlık İfade Biçimlerinin Cinsiyet Ve Bilişsel Duygu Düzenleme Tarzları Bağlamında İncelenmesi, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4(1):139-155.
- Çelik, H., Otrar, M. (2009). Saldırganlık Envanterinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik Ve Güvenirlilik Çalışmaları, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 29:101-120.
- Çetinkaya Yıldız, E., Hatipoğlu Sümer, Z. (2010). Saldırgan Davranışlarını Yordamada Çevresel Risk Çevresel Güvenlik Ve Okul İklimi Algısı, Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 4(34):161-173.
- Dal, S., Odabaş, İ., Suna, N., Bulgan, Ç., Akkaya, S. (2012). Türkiye Futbol Süper Ligi Derbi Maçı İzleyicilerinin Öfke ve Saldırganlık Davranışlarının İncelenmesi, İü Spor Bilimleri Dergisi, 4:45-48.
- Deniz, N. (2011). Liseye Devam Eden Ergenlerin Risk Alma Davranışları İle Mükemmeliyetçilik Düzeyleri Arasındaki İlişki, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

- Dervent, F. (2007). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri Ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dilekmen, M., Ada, Ş., Alver, B. (2011). İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Özellikleri, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2):927-944.
- Dilekmen, M., Ada, Ş., Alver, B. (2011). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Özellikleri, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2):927-944.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri, U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(13):155-187.
- Efe, ZB., Yıldırım, İ. (2012). Okullararası Karşılaşmalara Katılan Farklı Branş, Yaş Ve Cinsiyetteki İlköğretim Öğrencilerinin Fair Play Anlayışlarının İncelenmesi, Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 17(1):1-12.
- Erbil, B., Divan, Z., Önder, P. (2006). Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerin Tutum Ve Davranışlarının Etkisi, Aile Ve Toplum Dergisi, 8(3):7-15.
- Eroğlu, SE. (2009). Saldırganlık Davranışının Boyutları Ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise V Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21:205-221.
- Giles, J.W., Heyman, G.D. (2005). YoungChildren'sAboutTheRelationshipBetweenGenderAndAgressiveBehavior , Child Development, 76(1):107-121.
- Göldağ, B. (2015). Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri Ve Değer Algıları, Türk Bilim Araştırma Vakfı Dergisi, 8(4):1-15.
- Göldağ, B. (2015). Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri ve Değer Algıları, Türk Bilim Araştırma Vakfı, 8(4):1-15.
- Gül, G. (2004). Birey Toplum Eğitim Ve Öğretmen, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 1:223-236.
- Günalp, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

- Hamarta, E., Arslan, C. (2002). Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. “Lise Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Ankara, Sayı:31
http://www.tvf.org.tr/wp-content/uploads/2018/08/proje_planlama_ve_yazim_kurallari-1.pdf, Erişim Tarihi: 22.01.2019
https://notonlyfairplay.pixel-online.org/files/toolkit/toolkit_tr_tea03.pdf, Erişim Tarihi: 20.01.2019
- Kafalı, S., Hünkar, İ., Keçeci, O., Demiray, E. (2017). Bireysel Spor Ve Takım Sporunu Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Araştırılması, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(50):386-390.
- Kara, B., Sucu, N. (2016). Beden Eğitimi Açısından Çocuk Ve Gençlerde Psikomotor Gelişim, Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, 1(2):81-129.
- Karagün, E., Çağlayan, Ç. (2014). Sporcuların Şiddete Maruz Kalma Durumları İle Öfke Düzeylerinin Değerlendirilmesi, Kosbed, 28:113-127.
- Kaya, F. (2009). Lise Öğrencilerinde Saldırgan Davranışların Ortaya Çıkışına Katkıda Bulunan Faktörlerin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2):27-39.
- Kesen, F. (2006). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Keskin, U. (2018). Sportif Aktiviteleri “Çilecilik” Olarak Nitelendiren ViktorFrankl’ın Bakış Açısı Üzerine Bir İnceleme, KSÜSBD, 15(2):375-390.
- Kocacık, F. (2009). Şiddet Olgusu Üzerine, Ç.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 2(1):1-7.
- Koç, B.,Büyükgöze Kavas, A. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Saldırganlık, Kişilerarası Problem Çözme Becerileri, Kişilerarası İlişki Tarzları ve İletişim Beceri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 4(2):783-799.
- Koç, H., Tekin, A. (2011). Beden Eğitimi Derslerinin Çocuklarda Seçilmiş Motorik Özellikler Üzerine Etkisi, Van/YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 9-17.

- Kulaksızoğlu, A., Arıcağ, O.T. (2000). Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi, 1(2); 87-94.
- Kuru, E., Var, L. (2009). Futbol Seyircilerinin Spor Alanlarındaki Saldırganlık Davranışları Hakkında Betimsel Bir Çalışma (Kırşehir İli Örneği) Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(2):141-153.
- Mavi, S., Tuncel, S.D. (2012). Sporcuların ‘Sporda Hoşgörü’ Kavramına İlişkin Algıları, Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 10(4):125-129.
- Mayda, F.A. (2019). Çocuklara Yönelik Şiddet Ve Bağlanma İlişkisinin İncelenmesi: Futbol Altyapı Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Mil, H.İ., Şanlı, S. (2015). Sporda Şiddet Ve Medya Etkisi: Bir Maçın Analizi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14(55):231-247.
- Mil, H.İ., Şanlı, S. (2015). Sporda Şiddet Ve Medya Etkisi: Bir Maçın Analizi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 14(55):231-247.
- Nas, K., Çolakoğlu, T. (2016). Futbolcuların Saldırganlık Düzeyleri İle Öfke Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(53):971-977.
- Öngel, H.B. (1997). Sporda Etik Değerler Açısından Doping, Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi, 2(2):68-79.
- Özçelik, E. (2007) Öğrencilerin Sosyalleşmesinde Beden Eğitimi Dersinin Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk Kuter, F.,Kuter, M. (2012). Beden Eğitimi Ve Spor Yoluyla Değerler Eğitimi, Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi, 3(6):75-94.
- Pehlivan, Z. (2004). Fair-Play Kavramının Geliştirilmesinde Okul Sporunun Yeri Ve Önemi, Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(2):49-53.
- Polat, O. (2011). Şiddet, Mühf-Had, 22(1):15-34.
- Sargın, Y. (2008). Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Saldırgan Davranışları İle Öfke ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Saygılı, G., Atay, E., Eraslan, M., Hekim, M. (2015). Düzenli Olarak Spor Yapan Ve Yapmayan Öğrencilerin Kişilik Özellikleri İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 23(1):161-170.
- Selvi, Ö., Altan, S. (2014). Popüler Kültür Ve Spor İlişkisi Üzerine Bir Araştırma, Erciyes İletişim Dergisi, 3(3):132-143.
- Serbes, Ş., Yüret, E., Topkaya, İ. (2004). İlk Ve Orta Öğretim Beden Eğitimi Öğretim Programının Eğitim Amaçları Açısından, Genel Amaç Ve Amaç (Hedef) İçerikleri Analizi, İnönü Üniversitesi, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı.
- Sezen Balçıkınlı, G. (2016). Yarışma Sporlarının Ahlaksal Amacı, Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 8(1):47-52.
- Solak, N. (2011). Spor Yapan Ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi – Çorum İli Örneği- Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Somoğlu, MB. (2016). İşitme Engelli Öğrencilerin Sporculuk Durumuna Göre Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Şenses, M. (2009). Trabzon Merkezde Bulunan Bazı İlköğretim Okullarında 7. Ve 8. Sınıfta Okuyan Lisanslı Sporcu Öğrenciler İle Lisanssız Öğrencilerin Okul Ders Başarılarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Taşdemir Afşar, S. (2015). Türkiye’de Şiddetin “Kadın Yüzü”, Sosyoloji Konferansları, 52(2):715-753.
- Tazegül, Ü. (2014). Sporun Kişilik Üzerindeki Etkisinin Araştırılması, TheJournal Of AcademicSocialScienceStudies, 25:537-544.
- Tazegül, Ü. (2018). Sporcuların Kişilik Özellikleri İle Bedenlerini Beğenme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(68):1518-1526.
- Tosun, A., Demir, B., Uçkun, G., Konak, O. (2012). Spor Aktivitelerinin Üniversite Öğrencilerinin Başarı Ve Motivasyonu İle İlişkisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1-11.

- Tosunoğlu, F.,Gökyürek, B. (2012). Takım Sporü İle Uğraşan Ortaöğretim Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 17(1-4):33-44.
- Türksever Güngör, S. (2018). Atletizme Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- Uygun, F., Yamaner, F. (2017). Őehir Ve Kırsalda Öğrenim Gören Çocukların Bazı Motorik Özelliklerinin Karşılaştırılması, Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi, 8(2):98-106.
- Üzbe, N.,Bacanlı, H. (2010). Başarı Hedef Yönelimi, Benlik Saygısı Ve Akademik Başarının Kendini Engellemeyi Yormadaki Rolü,
- Varol, R. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Spora Yönelik Tutumları Ve Kadınların Spor Etkinliklerine Katılımlarına Dair Görüşlerinin İncelenmesi (Bartın Üniversitesi Örneği), Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- Yavaş, Ö. (2005). Sporun Ekonomi İçindeki Yeri Ve Spor Pazarlama: Üç Büyük Spor Kulübünde Uygulamalı Bir Araştırma, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda Saldırđanlık/Şiddet: Okul Ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri Ve Önleme Stratejileri, Milli Eğitim Dergisi, 192:43-61.
- Yıldıran, İ. (2005). Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü, Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 10(1):3-16.
- Yıldız, E.,Erci, B. (2011). Anne Baba Tutumları İle Adölesan Saldırđanlıđı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1(3):6-11.
- Yücel, AS., Atalay, A., Gürkan, A. (2015). Sporda Şiddet Ve Saldırđanlıđı Etkileyen Unsurlar, Uluslararası Hakemli Psikiyatri Ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi, 2(2):68-90.
- Ziyagil, MA., Bilir, P., Çekin, R., Temur, CS. (2012). Türkiye'de Sporda Saldırđanlık, Şiddet Ve Çözüm Önerileri, CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7(1):1-14.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

A. Demografik Özelliklere İlişkin Anket Soruları

1. Cinsiyetiniz? () Kız () Erkek

2. Yaşınız? _____(Lütfen belirtiniz)

3. Kaçınıcı Sınıfta Okuyorsunuz? _____(Lütfen belirtiniz)

4. Ailenizin gelir durumu? _____(Lütfen belirtiniz)

5. Kaç yıldır spor ile uğraşmaktasınız? _____(Lütfen belirtiniz)

6. Kaç yıldır okul takımındasınız? _____(Lütfen belirtiniz)

7. Hangi branş ile uğraşmaktasınız? _____(Lütfen belirtiniz)

8. Okuldaki akademik başarı düzeyiniz nedir?

9. Okuduğunuz okulun türü nedir?

() Özel Okul () Anadolu Lisesi () Fen Lisesi () Mesleki ve Teknik

() Spor Lisesi

B. Saldırganlık Ölçeği

Değişkenler	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
1. Kendime kazandığım başarı derecesine göre değer veririm					
2. Kavga ve çatışmadan kaçınıyorum					
3. Benim görüşlerime zıt olan görüşleri alt etmekten hoşlanırım					
4. İnsanlar özellikle iyilik sever ve yumuşaktırlar					
5. Beni kıran insanların mahvolduğunu görmek isterim					
6. İnsanları eğitmek için hatalarını cezalandırmak gerekir					
7. Bana hakaret eden insanı yumruklayıp yere sermek isterim					
8. Konuşurken karşımdakinin anlamını bilmediğini düşündüğüm kelimeleri kullanmaktan kaçınıyorum					
9. İnsanın her durumda kendi çıkarlarını koruması doğaldır					
10. Başkalarının görüşümü kabul etmemeleri beni rahatsız etmez					
11. Bana yapılan her türlü eleştiri kendime duyduğum saygıyı zedeler					
12. Karşılık göreceğime emin olmadan sevgimi açığa vurmam					
13. Davranışlarımda kendi çıkarlarımı ön plana aldığım zaman suçluluk duyarım					
14. Konuşmalarım küfür kullanırım					
15. İnsanlar bencil ve acımasızdır					
16. Başkalarına zarar vermemeye özen gösteririm					
17. Bir yarışmada kazanamadığım zaman hakkımın yenildiği duygusuna kapılırım					
18. Karşımdakiler üstünlüğümü kabul etmedikleri zaman bozulurum					
19. Gazetelerde özellikle cinayet haberleri okurum					
20. İnsanların özünde kavgacı ve yıkıcı eğilimin olduğuna inanırım					
21. Hatalarımı kolay kolay kabul edemem					
22. Elime geçeni fırlatıp atacak kadar sinirlendiğim olur					
23. Televizyonda cinayet sahnelerini seyretmekten hoşlanırım					
24. Karşımdakiler herhangi bir konuda üstünlüğümü kabul etmezlerse buna aldırış etmem					
25. Sokakta kavga eden insanları gördüğümde ilgiyle seyrederim					
26. Başkaları görüşümü kabul etmedikleri zaman bozulurum					
27. Beni kıran insanları bağışlamam					
28. İnsanları eğitmek için iyi davranışları ödüllendirilmeli					
29. İnsanların arada bir yaptıkları haksızlıklar için suçluluk duymalarına gerek yoktur					
30. Bu dünyada yaşamının tek yolu sert ve acımasız olmaktır					
31. Bana biri zarar verdiğinde “öcümü almalıyım” şeklinde düşünürüm					
32. Kendi görüşlerime zıt görüşleri dinlemekten hoşlanmam.					
33. Elime geçeni atıp kırmak isteyecek kadar öfkelenmişim olmaz.					
34. Üstünlüğümü kabul eden insanlarla beraber olmaktan hoşlanırım.					
35. Eleştiriye kendimi geliştirmek için bir fırsat sayıp hoş karşılarım.					
36. Başkalarının anlamını bilmedikleri kelimeleri kullanmaktan hoşlanırım					
37. Konuşmalarım küfre yer vermem					
38. Bir yarışmayı kazanamadığım zaman rakibimin zayıf yanlarını düşünerek avunurum					

Değişkenler	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
39. Gazetelerde özellikle sanat ve kültür etkinliklerine ilişkin haberleri okurum.					
40. Filmlerdeki cinayet sahnelerine bakamam.					
41. Akıllıca davranmayan kimseler alaya alınmaya mahkumdur.					
42. Bende hata bulanların gördüğüm hatalarını hemen yüzlerine vururum.					
43. İnsanlara yanıtlayamayacaklarını bildiğim sorular sorarım.					
44. Benimle özelliklerim açısından aynı düzeyde olan insanlarla beraber olmak isterim					
45. Kızdığım insanların kusurlarını bulur. çevremdekilere anlatırım					

C. Şiddet Eğilimi Ölçeği

Değişkenler	Hiç uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Çok uygun
1. Hoşuma gitmeyen bir olayla karşılaştığımda hemen sinirlenirim				
2. Doğru olduğuna inandığım konularda eleştirilmek beni sinirlendirir				
3. Rahatsız olduğum durumlar karşısında sinirlendiğimde kendimi kontrol edemiyorum				
4. Duygusal ya da fiziksel olarak rahatsız edildiğimde fiziksel olarak karşılık verme isteği duyarım				
5. Sınırlı olduğumda bir şeyleri kırma isteği duyarım				
6. Arkadaşlarım, annem, babam vb. insanlarla çok sık tartışmaya girerim				
7. Hak etmiş olanlara layık oldukları ceza verilmelidir				
8. Eğer beğenmediğim bir şey olursa en yakınım ile bile tartışırım				
9. Bence hayvanların av maksadı ile vurulmasında sakınca yoktur				
10. Diğerlerinin saldırılarına karşı güçlü bir arkadaş grubu mutlaka olmalıdır				
11. Eğer saldırıya uğramışsam aradan geçen zamana bakmaksızın aynı şekilde karşılık veririm				
12. İnsan çevreden gelen tehditlere daima hazır olmalıdır				
13. Bu dünyada en önemli şey diğerlerinden güçlü olmaktır.				
14. Sık sık kavga ederim				
15. bazı insanlara karşı zor kullanılabilceğine inanırım				
16. Bazı hallerde insanlara karşı zor kullanılabilceğine inanırım				
17. Kavgaları seyretmek beni rahatsız etmez				
18. İnsanların benden korkması hoşuma gider				
19. bazen başkalarına zarar verme isteği duyarım				
20. Sokakta başıboş dolaşan hayvanlar ortadan kaldırılmalıdır				

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sinan KILKIŞ
Doğum Tarihi : 27.07.1974
Doğum Yeri : Holzheim / ALMANYA
Adres : Gürselpaşa Mah. 75514 Sk. Diamond Residence B Blk.
K:7 D:15 Seyahn / ADANA
Email : skilkis45@gmail.com

EĞİTİM

İlkokul : Salihli Altnordu İlkokulu
Ortaokul : Salihli Sekine Evren Anadolu Lisesi
Lise : Salihli Sekine Evren Anadolu Lisesi
Üniversite :Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

